

Звертається увагу на
зміну¹контра (507.999)

ДОБРИЙ ПАСТИР

DOBRYJ PASTYR

РІК VII

1937

ЧИСЛО 4

СТАНИСЛАВІВ

„ДОБРИЙ ПАСТИР“

ТРИМІСЯЧНИК, ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І БОГОСЛОВСЬКИМ СПРАВАМ

Річна передплата враз з пересилкою: в Польщі, Чехословаччині, Австрії й Мадяричині 10 зол., або їхня рівновартість (поодиноке число коштує 2-50 зол.), в інших державах 15 зол., або їхня рівновартість.

АДРЕСА: Редакція й Адміністрація „Доброго Пастира“: Станіславів (Stanisławów, ul. Pierackiego 11). /Тел. 5-55/. Конто П. Ш. 507.999
Власник конта: Ректорат гр.-кат. Духовної Семинарії в Станіславові (Grecko-Katolickie Seminarium Duchowne — Rektorat — Stanisławów).

Litterae mittantur:

„Dobryj Pastyr“ — Stanislaopolis (Stanisławów), via Pierackiego 11.

ЗМІСТ:

о. Т. Галушчинський ЧСВВ., Метрополит Й. Й. В. Рутський . . .	253
о. Осип Корба ЧНІ., Наслідки первородного гріха	272
На вибрані теми:	
о. М. Я. Салевич, Становий лад, як система суспільної обнови . . .	291
Душпастирські питання й випадки . . .	301
Церковний огляд	304
З нашого церковного й релігійного життя	307
З католицького Сходу	314
Вісти з незєдиненого Сходу	315
З католицьких місій	319
Вісти з католицького світу	319
Нові книжки й видання:	

Ювілейний Альманах укр. кат. богословів перемиської Епархії (А. О.); о. Ельпидій, Клич новітнього невірства (Р. К.); о. М. Марисюк, Куди йде світ без Бога?; о. Ст. Демко, Католицька Церква (Р. К.); Р. Dr. Ch. Berutti, Institutiones Iuris canonici V. (B. Baran); O. Zimmermann, Lehrbuch der Aszetik (S. Lukač); Атлант З'єдинення (Аем. Т.); M. Zundel, Das Hohelied der hl. Messe (J. Čuhajda); P. L. Bohler, Le Christ au Collège (J. Bilenkyj); Й. Фрай, За душу дитини, (M. Syvyj); M. Pilarski, Katolicka reforma ustroju społecznego (M. Syvyj); о. Ю. Кікта, З історії ярославських церков (Р. К.); E. Legrand, Apotres et Martyrs; J. Koenig, Nouveau Mois du T. S. Rosaire; L. Lajoie, Au seuil de la vie (J. Bilenkyj); A. Moretti, Caeremoniale iuxta Ritum Romanum (S. V.) O. Fr. Świątek, Z dziejów polskiego żywota pisarstwa świętych (Р. К.); Dr. H. Dembiński, Wojna jako narzędzie prawa i przewrotu (M. P.); Ол. Мох, На фронті української книжки (Р. К.)	325-334
Книжки й часописи надіслані до Редакції	334

INDEX:

Th. Halašczynskýj OSBM., Metropolita J. J. Velamin Rulskyj	253
Josephus Korba CSSR., De effectibus peccati originalis	272
Analecta:	
M. J. Salevyč, Ordo corporativus ut systema renovationis socialis . . .	291
Casus conscientiae	301
Chronica Ecclesiae universalis	304
Chronica Ecclesiae Ruthenae catholicae	307
Chronica Ecclesiae Orientalis catholicae	314
Chronica Ecclesiae Orientalis separatae	315
E missionibus catholicis	319
Chronica-Varia	319
Recensiones:	

Accepti libri, periodica 334

Редагує Колегія. Видавець і відповідальний Редактор: о. Д-р. А. Бойчук.
Виходить за відомістю й дозволом церковної Власти.

о. Т. Галущинський ЧСВВ.
(7 h. Haluščynskyj OSBM.)

Митрополит Йосиф Йоан Велямин Рутський Історичний нарис з приводу 300-ліття його смерті (1637-1937).

(Metropolita Iosephus Ioannes Velamin Rutskyj

Ex occasione tertii centenarii beatae eius mortis [1637-1937]).

Дня 28. лютого 1937 р. відбулася в українській Папській Семінарії св. Йосафата в Римі врочиста академія в честь Митрополита Й. В. Рутського, як першого руського питомця в Вічному Місті. Автор цього нарису відчитав у часі академії реферат в італійській мові: „La vocazione e lo zelo apostolico di G. V. Rutskyj“. На бажання деяких осіб появляється оце той реферат, — в дещо доповненій формі нарису, — в українській мові. Ціль нарису не тільки висвітлити духову велич одного одного з найбільших Митрополитів нашої Зєдиненої Церкви, але також по можності причинитися до того, щоб розпочалася справа беатифікації того великого Божого Слуги.

Автор

(Надзвичайне покликання. — Особливіші чесноти. — Положення руської Зєдиненої Церкви з початком XVII віку.

De eius extraordinaria vocatione et virtutibus. — De conditione Ecclesiae Ruthenae catholicae initio saec. XVII).

Тристаліття смерті Йосифа Веляміна Рутського, Митрополита всієї Руси¹⁾, це, без сумніву, дуже велика подія, що сильним відгомном понеслась по цілій нашій батьківщині, зокрема там, де живе, розвивається й процвітає св. Зєдинення — те Зєдинення, що його основою й піддержкою, Атлянтом і колюмною, був саме *Митрополит В. Рутський*, цей (по словах Папи Урбана VIII) *Атанасій руської Церкви*.

Як св. священомученик Йосафат, так теж і Митрополит Рутський це не тільки подвижники й борці за св. Зєдинення руської Церкви з Апостольським Престолом, але також — це сміло можна сказати — творці того ж Зєдинення на широких просторах ширшої нашої батьківщини.

¹⁾ В документах з часів В. Рутського київсько-галицькі митрополити мали урядову назву: „Metropolita totius Russiae“. Щоб вірно перекласти цю назву на українську мову, треба вживати вислову: „Митрополит всієї Руси“. В минулих віках назва *Russi* й *Rutheni* мала одне й те саме значіння та відносилася як до руського (українського) народу, так теж до народу білоруського, як однієї етнографічної цілості — в протиставленні до теперішнього російського народу, що його називають у тодішніх документах *Moscovitae*. Тим то на колишні вислови: *Russi*, *Rutheni*, треба вживати слова *Русини*. Коли згадується про минувшину нашої греко-католицької Церкви, то також треба називати її Церквою *руською* тому, що єпархії нашої Церкви не обмежувалися на самі тільки території з українським населенням, але обіймали теж білоруські землі, а навіть подекуди литовські. Тому називати її українською Церквою, значить те саме, що звужувати поняття тієї Церкви та допускатися історичної невірності.

Аж досі не було в нас основного й на джерелах опертого життєпису Й. Рутського. Тепер, оскільки нам відоме, є у приготуванні дуже поважні праці про життя й труди цього великого Митрополита. Причина того браку є ця, що досі тільки дуже мало опубліковано джерел, що висвітлюють статі і всебічну, просто подиву гідну, діяльність, боротьби й терпіння Рутського. Про Митрополита Й. Рутського знається здебільша тільки те, що колись написав був про нього Рафаїл Корсак, його наступник на київсько-галицькому митрополичому престолі. Як відомо, митрополит Корсак умер 1652 р. в Римі та похований у церкві св. мучеників Сергія й Вакха (що становить одну цілість з домом теперішньої головної Управи Василіянським Чином)²⁾.

Крім виданої вже друком біографії Рутського полишив митрополит Корсак іще дві інші рукописні його біографії. Одну із них переписав був, у скороченні, відомий голова величавого польського посольства до Риму, Оссолінський, і передав Папі Іннокентієві XI (можливе, що той відпис зберігається в Архіві Ватиканської Бібліотеки; автор цього нарису не міг його відшукати). Оба ж рукописи Корсака пропали безслідно³⁾. Є ще багато матеріалів, здебільша невикористаних,

¹⁾ Намогильна таблиця має оцей напис:

D. O. M.
 RAPHAELI EX COMITIBVS KORSACK
 ARCHIEPISCOPO KIOVIENSI ET HALICIENSI
 METROPOLITANI TOTIVS RVSSIAE
 QVI
 A SIGISMVNDI III POLONIARVM REGE
 APVD S. SEDEM AD GRAVISSIMA NEGOTIA
 ET B. IOSAPHAT KONCEWICZ
 ARCHIEP. POLOCENSIS MARTIRII CAVSAM AGENDAM
 ABLEGATVS
 REBVS SEDULO FELICITERQ. CONFECTIS
 ECCLESIAM HANC SACRA SVPELLECTILI
 AVREISQ. ET ARGENTEIS DONARIIS A SE AVCTAM
 PROXIMASQ. AEDES MONACHIS SVAE NATIONIS
 ORDINIS S. BASILII MAGNI
 AB VRBANO PP. VIII
 IMPETRAVIT
 MORS IMMATVRA.....
 HIC TVMVLATVS..... MDCLII
 MONACHI POLOCENSES HOC MONVMENTVM
 POSVERVNT
 IN IDVS DECEMBRIS A. MDCLXXIII.

Тут треба зауважити, що в третьому рядку напису є помилка каміняря. Він замість *Metropolitano* викув *Metropolitani*. По словах *mors immatura* дальші букви вже витерті так, що ніяк не дадуться доповнити. Також по словах *hic tumulatus* дата дня й місяця так витерті, що не можна їх відчитати. Цей напис поданий теж у статті: Georg Hofmann S. J., *Ruthenica* („*Orientalia Christiana*" [1925], III, 2, Nr. 12, стор. 208).

²⁾ Ще, коли о. Guérin працював над життєписом св. свящ. Йосафата, оригіналь-

що кидають дуже велике світло передовсім на діяльність Митрополита Й. Рутського. Маємо на думці його надзвичайно велику переписку з різними людьми та інші тодішні документи, що чи-то безпосередньо, чи посередньо відносяться до його особи та доби, що в ній управляв Він руською зєдиненою Церквою. Є це передовсім листи Апостольських Нунціїв у Польщі, буллі й декрети Папів та свідоцтва тих осіб, що добре знали Рутського⁴). Багато дечого дасться ще знайти в Ватиканському Архіві й ще більше в Архіві св. Конгрегації для поширення віри та в інших римських архівах. Чимало відписів та оригінальних документів є теж у Львові, в Національнм Музею, як також у Впреосвященного Митрополита Кир Андрея. Не одне можна б іще знайти в Вильні й ще більше в т. зв. „Архіві Уніятських Митрополитів“, що находився в Вильні, звідкіля вивезли його росіяни до Москви, або до Петрограду й там він повиненходитися, оскільки ще не запропастили його, або не продали до якоїсь європейської, чи американської, бібліотеки большевики. Як відомо, недавно заявив Ексц. Митрополит, що саме тепер приготівляють у Львові до друку документи, що звязані з життям та діяльністю Митрополита Й. Рутського.

У цім історичнім нарисі не йде про це, щоб подати докладні відомости про все, що відноситься до Митрополита Рутського, лишень, щоб підкреслити його надзвичайне, майже чудесне, покликання на подвижника й борця за св. Зєдинення та освітити його особливіші священничі чесноти й зокрема його великого апостольського духа та вірність для Апостольського Престолу.

I.

Надзвичайне покликання Рутського на апостола Зєдиненої руської Церкви

Холмський єпископ, Яків Суша ЧСВВ, вірний життєписець св. Йосафата та „Савла й Павла руської Церкви — Мелетія Смотрицького, ось так висказується про Рутського: „Josephus

ний рукопис біографії Рутського, що її написав Корсак, находився в архіві монастиря ОО. Василіян у Львові. Циєріп постарався про докладний відпис того рукопису й використавши його, віддав до Національної Польської Бібліотеки в Парижі. Того оригінального рукопису Корсака нема вже в архіві монастиря ОО. Василіян у Львові. Є тільки відпис з нього, зладжений одним із Василіян, десь з початком XVIII віку.

Крім згаданих тут рукописних біографій Митрополита Рутського, находиться в архіві грецької Папської Колегії св. Атанасія в Римі ще одна коротка біографія. Деякі здогадуються, що це саме та біографія, що її Оссолінський подарував Папі Іннокентієві XI.

⁴) Деякі з тих документів надруковані в: *Theiner, Monum. histor. Poloniae I-III*

Ruscus, vir auctoritatis, prudentiae, sanctitatis eximiae, corde nonnihil exorato Deo⁵⁾).

Основа й джерело священичої праведності це надприродне покликання до духовного стану. Чим те покликання чистіше, тобто чим більше воно походить з надприродних спонук, тим теж і життя та праці такого священика відзначаються гарнішим блеском чеснот. Та ледви чи хтось із тих, що посвячуються на Божу службу в духовному стані, може похвалитися таким особливішим покликанням, як саме Рутський, і то покликанням на апостола зєдиненої руської Церкви в її східнім обряді. Вище згаданий єпископ Яків Суша у своїй реляції до Апостольського Нунція в Варшаві ось так пише про покликання В. Рутського: „Successit (на митрополичий престіл покійного Іпатія Потія) Josephus Vel. Rutski, de cuius hic ad ritum nostrum vocatione utpote miraculosissima scribere longe operosum esset, erit locus alibi hac super re dicendi“⁶⁾).

Вправді Суша не мав, нажаль, можності, описати це покликання, зате маємо досить докладні дані в згаданім уже життєписі митрополита Рафаїла Корсака. Піднесу тут тільки деякі важніші моменти.

Рутський уродився, як відомо, 1570, або 1571 року. І хоч його батьки були завзяті кальвіністи, обставини якось так дивно зложилися, що дитя охрестив не кальвінський пастор, але місцевий руський парох, надаючи йому імя Іван. І пізніше, не зважаючи на те, що батьки віддали молодого Івана до єретицьких шкіл, Бог так провадив його, що він залюбки ходив до церкви ОО. Єзуїтів, де перший раз стрівся з наукою католицької Церкви. А тому, що відзначався бистрим умом і надзвичайною памятю, легко присвоював собі докази правдивості католицьких догм, що їх заперечували кальвіністи. Зважали це його кальвінські виховники й тому заборонили йому ходити на проповіді ОО. Єзуїтів. Та зерно, засіяне в його серці в Вильні, не пішло на марне; за Божою ласкою принесло воно пізніше стократний плід. Хоч Рутський був уже подекуди свідомий, що кальвінізм це ересь, все таки обставини не дозволяли йому відректися ереси й повернутися до католицької Церкви. Це мало наступити аж у Празі, куди вислали його

M. Harasiewicz; Annales Ecclesiae Ruthenae; Relacye Nuncyuszów apostolskich i innych osób w Polsce od r. 1548-1690. 2 vol.; Theiner, Monuments historiques relatifs aux règnes d'Alexis Michailowitch, Fedor III et Pierre le Grand (Рим 1859); „Orientalia Christiana“ (1923), N. 6; (1925) vol. III, 2, N. 12; Россия и Италия, Сборник исторических материалов... Издание Академии Наук СССР. Ленинград 1927, та інші.

⁵⁾ Saulus et Paulus Ruthenae Unionis. Ed. Martinov. Брукселя 1864.

⁶⁾ Ex archivis S. Nuntiaturae Poloniae: De laboribus unitorum Jacobi Susza 1664. (cfr. *Harasiewicz, Annales Eccl. Ruth.*, p. 298).

були батьки на вищій студії. І хоч саме в Празі попав Рутський у товариство гуситів, однак Боже Провидіння знову так по-кермувало ним, що він скоро покинув тих еретиків тому, що вони вели неморальне життя, і звернувся до ОО. Єзуїтів. З католицькою вірою познайомився Рутський ближче під про-водом о. Крісляка Т. І., тодішнього настоятеля й визначного члена свого Чина, та незабаром вирікся ереси й став членом католицької Церкви — річ ясна: в латинському обряді. В Пра-зі познайомився теж з о. Боксою, пізнішим провінціалом литовської провінції ОО. Єзуїтів. Це той самий о. Бокса, що опісля приймив на новіціят литовської провінції блаженного мученика за св. Зединення, о. Боболю. Вже в Празі Рутський мав намір вступити до Чина ОО. Єзуїтів, та Боже Провидіння не допустило до того, бо призначило для нього зовсім інше післанництво, що про нього Рутський не міг навіть здогаду-ватися. Оце він попав у якусь дивну недугу, що унеможливила йому вступити на новіціят до ОО. Єзуїтів. За радою ОО. Єзу-їтів він удався до Вірцбурга, щоб доповнити свої філософіч-ні студії, що скінчив їх там з визначними успіхами.

Саме в тім часі вмер його батько, а мати, коли довіда-лася, що її син покинув кальвінізм та став католиком, прика-зала тому, щоб негайно вертав додому, а як не послухає її приказу, то відмовить йому всякої дальшої помочі. Та Рутський рішив не вертати, але посвятитися богословським студіям. За радою о. Бокси вибрався до Риму, з поручаючими листами від нього.

Листи о. Бокси відчинили йому двері грецької Колегії св. Атанасія, що в ній мали тоді провід ОО. Єзуїти. Та тут стрі-нула Рутського нова трудність: з великим зачудуванням дові-дався, що вихованки грецької Колегії присягою зобов'язуються перебувати й працювати ціле своє життя в східньому обряді.

Рутський приймив католицьку віру в латинському обряді, а про прийняття грецького обряду навіть і не думав. І тут нема нічого дивного. Він бо на основі власного досвіду бачив, — передовсім у Виленщині й на Білій Русі — повний занепад православної руської Церкви; не ліпший був теж стан право-славної Церкви на галицько-волинській землі, не ліпший також в Україні. Про заключення й проголошення Зединення руської Церкви з Апостольським Престолом на Соборі в Берестю литовським 1596 р. міг Рутський, щоправда, чути. Та це були тільки перші кроки, що до них Рутський, вихований у каль-вінізмі, а по наверненні практикуючи упорядкований та пре-гарно розвинений латинський обряд, міг не прикладати великої

ваги. Очевидно, що серед таких обставин перехід на грецький обряд, і то на ціле життя, представляв для нього надзвичайну трудність. В його душі почалася боротьба та внутрішній неспокій. Свої труднощі представив він своєму Духовникові. Митрополит Корсак подає нам деякі вислови з тієї духовної розмови, річ ясна, з пізніших визнань самого Рутського. Коли Рутський представив Духовникові свої труднощі що до зміни обряду й м. і. сказав, що в його батьківщині Східня Церква знаходиться в повному занепаді, тоді розважний і досвідний Духовник відповів йому: „Хто знає, чи може Бог саме Тебе не вибирає на провідника для твого народу, як вибрану посудину (Діян. 9, 15)“. Рутський на якийсь час успокоївся та перебував далі в грецькій Колегії, але про перехід на східний обряд поважно не думав. Незабаром прибув до Риму о. Бокса. Рутський негайно пішов до нього та виявив йому свою велику неохоту прийняти східній обряд. О. Бокса спочатку старався переконати його, що потреба недавно зєдиненої руської Церкви вимагає тієї жертви від нього. Та коли завважив, що сам своєю повагою не всилі його переконати, предложив цілу справу самому св. Отцю, Папі Климентові VIII.

Митрополит Корсак описує з великою докладністю, як відбувалася ця, надзвичайно важна для руської Церкви, авдієнція питомця Рутського в Папи Климента VIII:

О. Бокса, представляючи Рутського Папі, заявив, що руська Церква, недавно зєдинена з Римом, потребує свідомих та рішучих людей; а цей молодий чоловік, що оце знаходиться у стіп Христового Намісника, може бути відповідним орудником до переведення святих намірів Папи. Він має, щоправда, деякі труднощі що до зміни обряду, та св. Отець може своєю властю усунути ті труднощі. Тоді Папа, не даючи прийти до слова Рутському, сказав рішучо: „Ми бажаємо, щоб ти приймив східній обряд і перебував у нім завжди“. Та коли Рутський почав представляти, що він, вихований у кальвінській ересі, за особливішою Божою ласкою навернувся й прийняв католицьку віру в латинському обряді та що про східній обряд навіть ніколи не думав і притім не знає також словянської азбуки, — Папа знову з цілою рішучістю заявив: „Силою св. послуху домагаємося, щоб ти покинув латинський обряд і приймив східній“. Тоді Рутський піддався волі Христового Намісника: приймив східній обряд і зложив присягу, що перебуватиме в ньому аж до смерті.

Дехто може бачити в тій неохоті Рутського до східнього обряду брак любови в нього для своєї Церкви й для свого

народу, бо ж він аж силою канонічного послуху Найвищому Пастиреві згодився приймати східній обряд та витривати в ньому до смерті. Та, видаючи суд про цей факт, треба брати під увагу тодішні обставини й настрої, а не національні та церковно-релігійні почування теперішньої доби. Руська незєдинена Церква находилася в тому часі в великому занепаді й пониженні, а зєдинена Церква не мала ще часу, щоб отрястися з того занепаду. Рутський, вихований у кальвінській ересі, зовсім не мав ніяких звязків з руською Церквою. Що більше: його побут у Вильні, в Празі та Вірцбургу, як також звязки з ОО. Єзуїтами, що тоді находилися на висоті свого розквіту й діяльності, переймили його душу великим подивом для католицької Церкви саме в латинському обряді. Та хоч у Римі Рутський довідався про Зєдинення, що його зєвршили руські Єрархи, то це зовсім не змінило його поглядів та його душевних настроїв. Крім того, треба признати, коли б Рутський, руководячися самими тільки природними схильностями, сам був би вибрав східній обряд, тоді були б не виступили так виразно надприродні спонуки та особливіше ділання Божого Провидіння в його виборі та в особливішому покликанні саме до недавно Зєдиненої руської Церкви.

Здавалося, що справа зміни обряду й покликання Рутського до особливіших завдань у Зєдиненій руській Церкві вже полагоджені. Однак на тім не скінчилося, бо мали чекати його ще більші труднощі й перепони. Та Господь так вів його справу, щоб іще виразніше виявилось справді надприродне й майже чудесне його покликання до завдання, що його мав він колись виконати в нашій Зєдиненій Церкві. Він мав бути для нашої Церкви справжнім даром Апостольського Престолу й особливим даром Божого Провидіння!

По скінченні богословських студій з визначними успіхами, Рутський вернув до Вильні 1603 року. Сповняючи бажання Христового Намісника та зобов'язання, зложені під присягою, представився славному тодішньому київсько-галицькому Митрополитові, Іпатієві Потієві, та висказав йому своє бажання стати священиком у його єпархії. Та, на його велике зачудування й розчарування, митрополит не тільки, що прийняв його холодно й з недовірям, але просто відкинув його прохання. Знаючи добре минувшину Рутського, його кальвінське виховання та його навернення на католицьку віру в латинському обряді, не міг митрополит мати певности, що цей крок Рутського подиктований щирим бажанням служити руській Церкві,

а не якимись іншими, чисто природними, спонуками. Те, що митрополит так непривітно приймив його, мусіло, річ ясна, дуже заболіти Рутського, як про це й сам згадує у своїм творі: „*Discursus de corrigendo Regimine in ritu graeco*“ (Вильня 1605)⁷⁾. Вийшовши з авдієнції в митрополита, він сам не знав, що має далі чинити. Ніщо не приманювало його до руської Церкви. Він бачив, як навіть Зєдинену руську Церкву одні загально легковажать, а другі ненавидять її. Митрополит не має пошани навіть у звичайних латинських священників, а незєдинені й єретики поборюють його на кожному кроці. Руське духовенство неосвічене й нема в нього почуття карності. Церкви світять пустою, нарід темний і релігійно неосвічений та полишений зовсім безсовісним агітаторам. А шляхетську молодь, що виховується в латинських школах, здебільша під проводом ОО. Єзуїтів, без ніяких скрупулів загально перетягають на латинський обряд. До того саме часу відносить митрополит Корсак оці зворушаючі слова самого Рутського: „*Dicebat subinde Iosephus illius temporis facta mentione: quod quum vellem, inquit, lacrymis ubertim perfundi propter extremam desolationem adibam ecclesias nostras Ruthenorum, ut ibi caeremoniis adessem, redibam vero semper cum fletu potum meum miscens. Ita scilicet schisma illa tempestate omnem vestitum filiae regis catholici in Ruthenorum Ecclesia abstulerat*“ (Vita Ruscii, с. XII).

Одинокою розрадою Рутського в тому часі було те, що він познайомився з Іваном Кунцевичом, тоді ще звичайним купецьким помічником у Вильні. Ця знайомість перемінилася незабаром у сердешну й святу приязнь. Кунцевич багато користав з науки й досвіду Рутського, та ще більше користав Рутський зі святости Кунцевича. На його особі мав Рутський великий приклад: уповання на Бога, апостольської ревности, вірного співділання з Божою ласкою та приклад великої пошани для Божої слави з чистої любови до Нього.

Саме в тому часі прибув до Вильні Папський Легат, Кармиліт Павло Сімеон, що його Папа Павло V вислав був до Персії й притім поручив йому вступити по дорозі до Москви та по можності навязати звязки з великим князем московським, щоб опісля навести його до католицької Церкви. Рутський познайомився з Папським Легатом, і коли довідався,

⁷⁾ Рукопис цього твору В. Рутського також находився в архіві монастиря ОО. Василіян у Львові. Нажаль і він десь загинув. Цей твір Рутського вийшов безіменно друком у книзі о. Томи від Ісуса: „*Thesaurus sapientiae divinae de Unione Schismaticorum*, с. II. art. 3 (J. P. Migne, *Theologiae Cursus completus*, T. V, p. 563).

що він шукає відповідного провідника й перекладчика в по-дорожі до Москви, заявив свою готовість взяти участь у тій його місії. О. Павло радо згодився на це пропозиція, а Рутський знову був дуже вдоволений, що має нагоду звільнитися з незвичайно прикрого для себе положення в Вильні. Притім він лелівав у душі надію, що може вдасться йому спонукати великого московського князя та його підданих до одности з католицькою Церквою. Та Бог призначив Рутському зовсім інше поле для його апостольської праці. Сталося таке, що сама особа Рутського була для о. Павла причиною великої перепони й невдачі. З розмови з Рутським зрозумів Папський Легат, що він просто втікає від порученого собі завдання й тому рішучо приказав Рутському вертати назад до Вильні. І справді Рутський вернув 1605 р., знеохочений і прибитий. Свого приятеля Кунцевича застав уже, як монаха Йосафата в святотроїцькому монастирі. Від того часу почав частіше відвідувати монастирську церкву й Йосафата, бо надзвичайна святість молодого монаха дуже захоплювала його душу.

Однак Рутський і далі не міг погодитися з тим, щоб мав невідклично виконати своє, присягою скріплене, зобов'язання. Що більше: навіть почав старатися, щоб Апостольський Престіл звільнив його з присяги витривати ціле життя в східньому обряді. Та хоч на те перше прохання дістав відмовну відповідь, він знову звернувся в тій справі до Риму. І тоді вже схильні були в Римі звільнити його від зложеної присяги, а Рутський знову роздумував над тим, до якого латинського Чина мав би він вступити: до Кармелітів, чи до Єзуїтів... І саме цю хвилину вибрав Бог, щоб особливішою й справді надзвичайною подією рішучо потягнути вкінці Рутського там, де він з Божої волі мав сповнити своє велике післанництво.

Було це дня 30. серпня 1607 р. Рутський був на богослуженню в костелі ОО. Єзуїтів. Проповідь мав о. Фабрицій, учитель і духовний провідник св. Йосафата. Коли вже скінчив проповідь і мав сходити з проповідниці, нагло звернувся до зібраних у церкві людей і сказав ось таке: „Від сьогодні за тиждень, відомий вам усім пан Йоан Велямин Рутський вступить до Чина ОО. Василіян у монастирі св. Тройці“. Почувши це, Рутський аж зжахнувся. Ті слова приймив він, як наругу над собою й пожалувався на о. Фабриція в Настоятеля монастиря. Та о. Фабрицій почав запевняти, що зовсім не пригадує собі, щоб щось подібне вийшло з його уст на проповідниці в церкві. Справу пропонується місцевому латинському Ординарієві. Цей прослідив її докладно, а знаючи ми-

нувшину Рутського, заявив йому, щоб дальше не опирався виразному Божому покликанню. І справді Рутський за тиждень, у свято св. Архангела Михаїла, wraz з 5 іншими василіянськими новиками, прийняв рясу Чина св. Василя В. Йосафат, зі сльозами в очах, в гарячій молитві дякував Богові за цю ласку, бо був свідомий, що цей день це початок світлої доби для Зєдиненої руської Церкви. Дня 1. січня 1608 р. зложив Рутський урочисті монаші обіти приймаючи притім монаше ім'я Йосифа. Від того дня в його душі запанував надзвичайний спокій та певність що до Божої Волі. І той спокій не залишив його вже ніколи — навіть серед найтяжчих боротьб та лютих переслідувань!

II.

Особливіщі чесноти В. Рутського

З тим особливішим покликанням виступають у Рутського також в особливішому блеску ті чесноти, що становлять не лишень окрасу, але й основу священичого покликання.

На першому місці треба підкреслити дуже ніжну чистоту серця й велику любов до цієї ангельської чесноти. Вже в хлопячому віці був Рутський дуже поважний та такий скромний, що хоч учився в еретицьких школах, то однак ніхто з його товаришів не смів у його приявності дозволити собі на якийсь непристойний жарт, чи нескромний вислів. У дозрілому, молодечому, віці, коли раз у Празі попав у зіпсоте товариство гуситів, що з розвагою, в злобному намірі, підступно заманили молодого Рутського в таке місце, де він знайшовся в близькій небезпеці гріха проти невинности, — він, не маючи іншого виходу, вхопив ножа й готовий був за всяку ціну боронити невинности свого серця. І саме цей випадок відкрив йому очі й прискіпав його рішення покинути кальвінізм та явно визнати католицьку віру.

У римській Колегії св. Атанасія був з Рутського взірцевий питомець. Був докладний аж до найменших подробиць у зберіганні денного порядку й колегіальних правил. Послушний у всім, радо йшов за вказівками свого Духовника, виявляючи перед ним кожную свою трудність у праці над досконаленням своєї душі. В науці був взірцевий і такий пильний, що Настоятелі від часу до часу мусіли аж здержувати його, щоб не пошкодив своєму здоров'ю. З особливішим замилюванням студіював він твори св. Отців східньої Церкви й

рішення вселенських Соборів. Зокрема найбільше займали його спірні питання між католиками й незєдиненими. Ті цінні відомості про Рутського завдячуємо одному з його професорів, о. Віттелескі Т. І., що потім був головним Настоятелем Чина ОО. Єзуїтів.

Коли вернув з Риму до Вильні, не змінив нічого зі свого аскетичного способу життя. Завсіди ходив у священничій одежі, хоч іще не мав ніяких свячень. Хоч був власником досить великого маєтку, однак жив дуже скромно; ніхто не бачив його на забавах, чи на прийомах на шляхетських дворах, або серед блиску світового життя. Зате дуже часто бачили його в церкві на богослуженнях, або теж у набожній, тихій молитві у стіп Євхаристійного Христа, Ті основні чесноти Рутського зростали щораз то більше й скріплялися особливо від хвили, коли він заприятелював зі св. Йосафатом.

Особливішого блиску набрали ті чесноти тоді, коли Рутський вступив до Василянського Чина. Як свідчить його життєписець, митрополит Корсак, ревністю монашого життя та духом покаєння дорівнював Рутський св. Йосафатові так, що цей уже в першому році поручив йому провід новіціату. По одержанні священства подвоїв Рутський свою ревність, передовсім що до почитання Євхаристійного Христа. Рутський і св. Йосафат перші ввели в монастирі Пресв. Тройці, зовсім невідомий на незєдиненім Сході, звичай приступати часто до св. Причастя та в особливіший спосіб почитати Пресв. Євхаристію. Цей звичай зберігають аж досі в василянських монастирях, як найдорожчу спадщину по тих двох великих подвижниках.

III.

Важке положення Зєдиненої руської Церкви

Надзвичайне покликання Рутського, його справді геройські чесноти, набуті при допомозі повного самовідречення у строгому, монашому житті, стали в його руках талантом, що його помножив удесятеро апостольською ревністю чи-то в часі, коли був архимандритом, чи коли був єпископом-помічником митрополита Потія та зокрема, коли опісля з Божої Волі став київсько-галицьким митрополитом усієї Руси (1613 р.).

Оцінити й представити велич апостольського духа митрополита В. Рутського, його розвагу, його повну посвяту в провіді, неустрашимість та мужність в обо-

роні насильно ломаних прав Церкви, можливе тільки тоді, коли представиться ті трудні й непригожі обставини, що серед них знайшлася в тій добі Зєдинена руська Церква.

Митрополит Рутський ясно бачив усі трудности, перепони й надзвичайно прикре положення руської Церкви, що, по людськи кажучи, находилася просто в безнадійному стані. Це важке положення дуже ясно й виразно з'ясоване в листі руського Єпископату до св. Конгрегації для поширення віри: „*Informatio data ab Episcopis sub Metropolita Rutski Romam S. Congregationi praepositae negotiis Ruthenorum in materia Religionis et Unionis propagandae*“⁸⁾. Головні трудности й перепони, що їх мала Зєдинена Церква, поділені в вище згаданому листі на оці точки: 1) поборювання Унії єретиками й незєдиненими; 2) рівнодушне й неприхильне відношення до Унії католиків латинського обряду; 3) переходи й перетягання уніятів на латинський обряд; 4) кривдження та понижування Зєдиненої руської Церкви. Крім першої трудности, що належить до невідступних трудностей св. Унії, годиться бодай коротко й побіжно згадати про три інші, тим більше, що, подібно, як за часів Рутського були вони зв'язані з існуванням Унії, так і тепер є вони подекуди не менше актуальні.

Що до першої трудности, лист згадує про формальну умову між єретиками й незєдиненими в Торуні 1595 р., звернену проти проголошеної в Бересті литовському св. Унії. Друга подібна умова між незєдиненими й кальвіністами мала місце в Вильні 1599 р.: „*in particulari primarios huius regni Senatores ab utrimque facta et scriptis adinvicem firmata est.*“ Саме під їхнім впливом та натиском два єпископи: львівський, Гедеон Балабан, і перемиський, Михайло Копистянський, відступили від свого рішення прийняти Унію. Тим знову єпископам, що не далися намовити, чи залякати, а саме: острозькому, луцькому й пинському загарбали противники їхні єпископські добра. У цій частині „Інформації“ згадується теж про ворожу діяльність як Старопигійських Брацтв, так і козаків, що в тій боротьбі проти св. Унії, може й подекуди несвідомо, були орудниками в руках Москви⁹⁾.

а) Відношення до Унії католиків латинського обряду

Друга точка вказує на відношення до справи св. Унії католиків латинського обряду: як світських, так і духовних.

⁸⁾ Цілий цей, дуже важний і цікавий, документ поміщений у М. Гарасевича: *Annales Ecclesiae Ruthenae*. Leopoli 1862, стр. 254-298.

⁹⁾ М. Гарасевич, *Annales Ecclesiae Ruth.*, стр. 256-257.

Латинники здебільша не тільки, що не підпомагали Зєдинення, але ще й безперестанку помагали незєдиненим: одні явно, а другі потайки. У соймі просто годі було знайти одного, чи другого оборонця, зате більшість виступала проти зєдинених, як проти гонителів незєдинених та небезпечних заколотників польської Річипосполитої⁹⁾. Найбільше ложні й просто видумані закиди незєдинених приймали латинники без ніяких застережень і навіть на думку не приходило їм провірити правдивість закидів незєдинених; а оборони зєдинених або не слухали, або приймали її з великим недовірям. Незєдинені могли легко предкладати та укладати закони, що були дуже кривдячі для зєдиненої Церкви, бо не було майже нікого, що здобувсь би на те, щоб недопустити до ухвалення тих же законів. А тому, що незєдинені предкладали ті закони підступно й хитро, то бувало й таке, що католики спостерігалися аж тоді, коли соймові засідання скінчилися й тим самим коли годі було вже направити вчинену для Унії кривду¹⁰⁾.

В тій же інформації руського зєдиненого Єпископату (під проводом митрополита Рутського) подані, надзвичайно влучно, головні причини цього неприхильного становища польських католицьких: світських і духовних, кругів до Унії.

Перша причина це віддавна закорінена нехоть поляків до русинів та погорда до їхньої Церкви ще з того часу, коли вони були незєдинені¹¹⁾. Не бракувало, передовсім між вищим і нижчим латинським духовенством: світським і монашим, навіть і таких, що просто в очі говорили уніятam, що ліпше знищити Унію, як підпомагати їй¹²⁾. Друга причина була національно-політична. Внутрішнє й зовнішнє положення Польщі було тоді дуже важке. З одного боку загрожували їй шведи, а з другого турки, що безперестанку підбурювали Москву проти Польщі, щоб так відтягнути від себе козацькі походи. В тому підбурюванні послуговувалася Туреччина грецькими, незєдине-

⁹⁾ „Catholici ritus Latini saeculares fere omnes, et maior pars Ecclesiasticorum non tantum nos non iuvat in promovenda unione, sed favent schismaticis aliqui aperte, clam alii; in comitis certe vix unum, vel alterum invenire possumus patronum, qui serio causam nostram agere velit, immo quando prodimus in publicum, invehuntur contra nos, quasi nos opprimeremus schismaticos et turbaremus pacem Reipublicae...”

¹⁰⁾ „...et ita schismatici scribunt contra nos constitutiones et legunt publice nemine contradicente cum magna iniuria nostra, et quo maius est ecclesiae et sanctae sedis Apostolicae, semper enim in talibus constitutionibus continetur aliquid, quod noceat unioni et quia caute scribitur a schismaticis, ne intelligatur a catholicis, hi non advertunt, nisi iam post comitia, quando non datur facultas corrigendi”.

¹¹⁾ „Antiqua latinorum in hoc regno aversio a Ruthenis et contemptus ipsorum, qualem patiebantur, dum essent adhuc schismatici, remanent et nunc idem...”

¹²⁾ „Non desunt et quidem ex ecclesiasticis maioribus ac minoribus, qui sunt pastores animarum, et ex ipsis Episcopis ac multis religiosi, qui dicunt nobis quandoque audientibus melius destruere unionem Ruthenorum, quam provehere illam”.

ними, патріярхами. Саме в тому намірі їздив до Москви м. і. єрусалимський патріярх Теофан, — той самий, що опісля 1620 року, вступив до Києва й тут, під охороною козацьких військ, відновив у польській державі незєдинену єрархію та через те завдав Унії великий удар. Хоч сам польський король, Жигмонт III, щиро й явно піддержував, а в потребі теж боронив Зєдинену руську Церкву, однак виступити рішучо проти факту відновлення незєдиненої єрархії без його згоди, не мав він ані сили, ані теж відваги. Польські державні круги числилися тоді з козаками, бо потребували їхньої помочі в війні проти турків і за цю поміч посвятили справу Унії; вони не хотіли мати проти себе незєдинених, але радше уступками в некористь Унії приєднати їх для Польщі.

З тих коротеньких слів кожний може переконатися, яка безосновна й притім злобна думка незєдинених, неначе б Берестейська Унія була ділом польської політики та ділом польських урядових чинників. Бо справа малася саме навпаки. Всі політичні чинники Польщі, світські й духовні, з дуже малими винятками, були проти Унії та мильно вважали її за небезпечну, або бодай за невивідну, зважаючи на загальні державні інтереси¹²). Правду кажучи, була це дуже короткозора політика.

б) *Переходи на латинський обряд*

Найтяжчий удар для Зєдинення, як під оглядом церковно-релігійним, так і національно-політичним, це масовий перехід зєдинених українців і білорусинів на латинський обряд. Саме на це присвячено найбільше місця в „Інформації“ до Риму, на це теж найчастіше жалувався митрополит Рутський у своїх листах до кардиналів та до Папів, а потім це була одна з головних причин заломання Унії на землях, що по розборі Польщі ввійшли в склад російської імперії.

Перша що масово покинула ряди руської зєдиненої Церкви й вслід, за тим (з дуже малими винятками) відчужилася

¹²) Ось що пише в тій справі митрополит В. Рутський до о. Адріана Подберевського ЧСВВ, що тоді студіював у Римі: „Rogate, quaeso, illustrissimum Cardinalem Ludovisium, ad quem ego etiam scribo, ut S. Sanctitas commendet negotium hoc nostrum, potius autem Dei et ipsius S. Ecclesiae R. R. Episcopis latinis, ut ferventius quam hucusque fecerunt, promoveant hanc causam. Scitis enim quod in praeteritis comitiis non tantum non iuvabant nos, sed impediabant; et forte omnes usque ad ultimum, qui debebant nos animare, suadebant, ut animum abjiceremus; immo omnium fere hic fuit sensus, tollere Unionem, tamquam excitantem turbas in Republica. Etsi aliqui ex episcopis non fuerint huius sententiae, tamen omnes in hoc consentiebant, ut nos non iuvarent.“ Лист у архіві св. Конгрегації „De Propaganda Fide“. Cod. XII. Basiliani, — цитований за твором А. Guépin. Saint Josaphat, vol. I. p. 334.

Митрополит Й. Рутський мав намір іменувати о. Андрія Подберевського своїм єпископом-помічником, та він умер таки ще в Римі.

від свого народу, була шляхта. На цей дуже болючий об'яв нашого релігійно-церковного життя впливали різні причини, що про них тут тільки коротко згадуємо. За корінь того лиха треба вважати не Унію, а довголітню схизму руської Церкви, повну інертність і повний занепад та неміч православної Церкви взагалі, а руської незєдиненої Церкви зокрема, тимбільше, що православна Церква знайшлася, правду кажучи, в польській державі „*sine iure*“, тому, що в Польщі пануюча була католицька Церква з латинським обрядом. Річ ясна, що провідна руська верства, що нею була тоді шляхта, найбільше відчула й освідомила собі нелад та занепад православ'я. Колиж до Польщі передістався протестантизм, передовсім у кальвінській формі, не тільки чимало польської шляхти, але теж і багато української та ще більше білоруської шляхти радо приймали його, бо він заімпонував їм новістю та своїми радикальним кличами „реформації“ релігійного життя.

Незабаром Чин ОО. Єзуїтів розпочав у Польщі успішну кампанію проти протестантизму. І тоді майже вся протестантська шляхта, отже також і українська та білоруська, на вернулася до католицької Церкви в латинському обряді. Потім, коли вже прийшла Унія, українська й білоруська шляхта навіть не думала вертати до свого східнього обряду. Клясичний приклад на це бачили ми на особі Рутського; треба було аж виразної волі Папи й після того ще особливішого та надзвичайного ділання Божого Провидіння, щоб він прийняв та полишився в східньому обряді¹⁴).

Друга причина переходу на латинський обряд це звичайна амбіція тодішньої шляхти. Як відомо, провідні польські круги не допускали православної шляхти ані до вищих урядів, ані

¹⁴) Таке поставлення справи може декому здаватися дивне й парадоксальне. Та послухаймо, що каже про це Монсіньор Е. Бенедетті, один з найліпших знавців історії нашої Унії. Він пише так: „La reazione cattolica alla invadenza protestante in Polonia, capitanata mirabilmente dai Gesuiti, si era fatta sentire anche sulla nobiltà rutena, che aveva abbracciato il protestantismo; ma essa abbandonando l'errore, preferiva rendersi cattolica latina anziché ritornare al culto bizantino-slavo, sia perché disprezzato e perseguitato dai Polacchi inquanto professato dalla classe più vile della popolazione, sia perché facendo sì latina veniva equiparata alla nobiltà pollacca e vedeva aprirsi avanti a se la via degli onori preclusa agli ortodossi...“. — „Католицька реакція проти протестантської інвазії в Польщі, що її повели з подиву гідним успіхом передовсім Єзуїти, мала вплив також і на руську шляхту, що перейшла була на протестантизм; але вона покидаючи ересь, воліла навестися на католицизм у латинському обряді, як вертати до византийсько-слов'янського обряду, вважаючи на те, що до нього належали найнижчі верстви населення й тому поляки згорджували ним та переслідували його, — як також і тому, що приймаючи латинський обряд, вона зрівнювалася з польською шляхтою та бачила перед собою отвертий шлях до почестей, що були недоступні для православних...“ (E. Benedetti, Studi di Ecclesiologia Orientale. Roma 1929, p. 5).

Це повинні запам'ятати собі теж ті теперішні українські націоналісти, що чи-то посередньо, чи безпосередньо, піддержують штучно розвинену в нас протестантську пропаганду.

до політичних справ. Те саме чинили вони по 1596 р. теж зі зєдиненою українською й білоруською шляхтою. Таке поведення дразнило амбіцію тих людей і тому, щоб мати отвертий шлях до державних урядів і достоїнств, шляхта переходила на латинський обряд. Чинила це передовсім шляхетська молодь. В Польщі не було тоді вищих руських шкіл. Були тільки протестантські школи та дуже добре ведені школи й інтернати ОО. Єзуїтів. Навіть незєдинена шляхта радо давала своїх синів на виховання до ОО. Єзуїтів. Там молодь не тільки стрічалася з вищою духовою культурою католицької Церкви, але теж з великим легковаженням східнього обряду й Церкви, що не рідко доходило просто до погорди. Не маючи ніякої піддержки, щоб витривати вірно в обряді своїх батьків, шляхетська українська й білоруська молодь масово покидала той обряд та переходила на латинський; в дальших знову поколіннях відчужувалася вона зовсім і від своєї народности¹⁵).

За прикладом зєдиненої шляхти пішли навіть деякі Василяни, передовсім настоятелі монастирів, що звичайно походили теж зі шляхти. І про те згадується в „Інформації“ руського Єпископату. Це знову може здаватися для декого якесь дивне й незрозуміле. Бо ж видима річ, що Василянський Чин не тільки видав зі себе найбільших подвижників та оборонців Унії, але й увесь час аж досі стоїть у перших рядах у боротьбі за Унію. Та цей сумний обяв відступства від обряду можна теж зрозуміти тільки в світлі тодішніх обставин, що серед них знайшовся Василянський Чин. Головної причини треба шукати в добі, коли ще ціла руська Церква не була зєдинена. Перед заключенням Унії Василянський Чин і його монастирі ділили сумну долю повного занепаду православної Церкви. Вони сталися подекуди захистом та принадним місцем для зубожілої шляхти, що бажала володіти багатими в тому тому часі єпископствами та архимандріями, або й управляючи самовільно й незаконно монастирськими добрими, збагачувала свої родини. Коли прийшло до Унії з католицькою Церквою, тоді, — передовсім у перших роках, коли здавалося, що Унія при піддержці деяких впливових кругів пошириться без труда на всіх українських та білоруських землях, що тоді були під Польщею, — багато православних монастирів приймало Унію й піддавалося під владу зєдинених єпископів. Нажаль це навернення на Унію було чисто зовнішнє, бо монахи

¹⁵) Ex scholis latinorum ducenti fere iuvenes nobiles Ruthenorum transiverunt ad ritum latinum. In aulis et militia totidem. Iam quaeritur: post decennium quid remaneret ex nobilitate apud Ruthenos?" (Informatio [Гарасевич, Annales Eccl. Ruth. стр. 274]).

залишилися в душі такі, які були давніше, — без ніякої внутрішньої духовної переміни. Інакше кажучи: це були ті самі люди, з тими самими поняттями й обичаями; вони тільки зовнішнім актом стали католиками. Коли ж опісля проти Унії почався наступ з двох боків: і від незєдинених і від католиків латинського обряду, і крім того, коли по реформі Василіянського Чина, що її перевели Митрополит Рутський і св. свящ. Йосафат, відновлено в василіянських монастирях повну монашу карність та повну строгість монашого життя, тоді саме ті „навернені“ монахи з малодушности та зі страху перед строгими вимогами монаших правил почали покидати свій обряд та шукати вигідніших місць у латинському обряді¹⁶⁾.

Наслідки тих переходів були для Унії просто страшні. Вони мимохіть поставили незєдинених вищими й сильнішими, як зєдинених. Православні мали за собою зорганізоване в Ставропігійських Брацтвах міщанство й козацтво. Крім того польські урядові круги й польська шляхта та духовенство не виступали проти них так, як виступали проти зєдинених, але радше залишали їх на боці, або, звичайно потиху, а нераз і явно, підпомагали їх у боротьбі проти Унії. Вкінці в обороні православних кожної хвили готова була виступити ще й Московщина, що саме тоді почала скріплятися та набирати політичного значіння в східній Європі. І саме та Московщина при допомозі православних у Польщі розбила опісля та знищила польську державу.

Дальший сумний наслідок переходів на латинство був цей, що при Унії полишилася горстка міщанства й закріпощене селянство з неосвіченим світським духовенством. Від 1595 р. не було ще навіть часу на те, щоб світське духовенство могло культурно піднятися; не було ще ніяких, належно ведених, духовних шкіл, а передовсім не було ані однієї духовної семинарії. І в тім випадку польські рішаючі чинники руководилися політичними, як їм здавалося, опортуністичними, мотивами. Передовсім, і слушно, числили на те, що через перехід на латинський

¹⁶⁾ „Tempore mox praeteritorum comitiorum, aliqui ex monachis S. Basilii et quidem superiores ipsorum et alii cum illis institutum et disciplina regularis videbantur aspera caeterisque prae ambitu conarentur praecellere, turbarunt vehementer duo monasteria sibi vicina consultantibus imo concludentes transitum ad aliquam religionem diversi ritus Latini, quod partim processit ex pusillanimitate; putarunt enim in dictis comitiis unionem penitus sublatam iri, post comitia vero cum intellexerint necdum nostras res esse paccatas, pertaesi continuarum, quibus nos affligunt, molestiarum, at quia diminuebatur numerus unitorum per transitum liberum, nec auxilia a Latinis videbant, in eodem proposito confirmati sunt... Si hoc ad effectum deducerent, adferrent ruinam unioni maiorem, quam si universam suam potentiam evomeret infernus contra illam, et quidem persenserunt id Schismatici, et eosdem religiosos hortati sunt, ut potius migrent ad Latinos tempestive, antequam per vim efficiantur e monasteriis. Plurimis ergo evenerat id ex pusillanimitate, nonnullis ex desiderio vitae luxioris...” (Informatio [Harasiewicz, Annal. Eccl. Ruth., p. 280]); cfr. E. Benedetti, Studi di Ecclesiologia orientale. Roma 1929, p. 7.

обряд провідна українська й білоруська верства стане в дальших поколіннях національно польська. І це був справді одинокий сповидно успіх тих переходів. Притім не хотіли піддержувати Унії, щоб не знеохочувати супроти себе незєдинених, передовсім козаків, що більше ненавиділи Унію, як латинсько-католицьку Церкву й протестантизм. І саме в тім проявилася короткозорість польської політики. Бо ніхто інший, як саме православне козацтво стало пізніше в руках Москви тим тараном, що розбило Польщу. Коли б були тодішні польські рішаючі круги підпомогли Митрополита Рутського, або бодай не перешкоджували йому скріпити й перевести Унію в Києві та в Україні, то були б раз на завсіди відокремили Україну й Білорусь від головного осередка православ'я — Москви, що по упадку Царгороду стала „третім Римом“ для всіх незєдинених. Загально кажучи, тодішня Польща не зрозуміла свого післанництва на-вернути близький Схід на католицьку віру, хоч могла це досить легко виконати. Що поляки не виконали того, причиною того був теж і момент психологічний, що про нього ми вище згадали, тобто якась, від століть закорінена в польській суспільності, ненависть та відраза як до українців, так теж і до Унії.

в) Кривдження та понижування зєдиненої руської Церкви.

Крім вище наведених ударів для Зєдиненої руської Церкви прибув іще один, що на нього жаліється Митрополит Рутський разом з іншими зєдиненими руськими єпископами в „Інформації“ до Риму, а саме розграблювання церковних дібр польською шляхтою. Ось що пишуть про те в Інформації тодішні руські єпископи: „Primo praeposterus quorundam Latinorum Catholici nominis sensum, quo licitum sibi persuadent, bona Ecclesiarum ritus nostri vel convertere in usum suum, vel applicare ad usum Ecclesiarum Latinarum propria autoritate, quod in multis locis factum est, et nunc fit, imo auferuntur integra monasteria, in quibus asservant suos famulos, equos etc. Monachis autem dant, quae volunt, propterea plurima monasteria desolata, in quibus nec ullus monachus reperitur, denique in ipsos Episcopatus ius vindicant sibi“.¹⁷⁾ — Дальше повідомляють, що князь Острозький, завзятий противник Унії, насильно загарбав половину єпископських дібр луцької та пинської єпархії, як теж чимало митрополичих посіlostей. А його сини, що майже всі перейшли на латинський обряд, прилучили ті церковні добра до своїх родинних посіlostей і навіть не вважають за обовязок совісти звер-

¹⁷⁾ Cfr. Harasiewicz, Annales Eccl. Ruth., p. 287.

нути їх зєдиненій Церкві. Вкінці представляють єпископи, як латинники з погордою поводяться з руськими священиками, а навіть з руськими єпископами тільки тому „quia Rutheni, licet sint Catholicissimi, et usque ad sanguinem pro Ecclesia laborantes“. Шляхта вязнить руських католицьких священиків та примушує їх робити панщину, поводячися з ними, як зі звичайними кріпаками.

Це зубожіння Церкви й духовенства, що мусіло власними руками управляти кусник того поля, що його посідало й так у поті чола дбати про удержання своє й своєї родини, загальне пониження й погорда руською зєдиненою Церквою та її духовенством ніяк не могли причинитися до розвою Унії. Зубожілі єпископи не всілі були основувати ані духовних шкіл, ані духовних семинарій. Зате багаті Ставропігійські Брацтва незєдинених удержували належно зорганізовані школи, що в них виховували своїх учнів в ненависті до Зєдинення. Отже уніяти могли посилати своїх дітей тільки до католицьких шкіл, що в них мало провід латинське духовенство. А в тих знову латинських католицьких школах стрічалися ті діти з одним тільки пониженням і погордою свого східнього обряду¹⁸⁾. Справді, надзвичайно гірка була доля зєдиненої Церкви!

Оце тільки загальний нарис про положення зєдиненої руської Церкви в добі, коли Митрополит Велямин Рутський з Божої волі управляв тією Церквою. І тільки на тім тлі можна зрозуміти та оцінити велич духа й незвичайні чесноти його Особи, зокрема ж його велику посвяту для руської зєдиненої Церкви та його подиву гідну апостольську ревність.

¹⁸⁾ Папа Урбан VIII. пише 1628 р. в листі до польського архієпископа-Примаса в Гнезні м. і. таке: „*Christianae patientiae elogia sunt minores illae contumeliae, quas in Ruthenos Catholicos iacere solet schismaticorum superbia. Nostrae certe paternae charitati eo accuratius constans illius nationis pietas commendatur, quo arcius a desertorum impietate illam audivimus lacerari. At eas prorsus iniurias cogimur lamentari, quibus apud Catholicos ipsos fidelis illa Unio afficitur. Sane cum illos maledictis lacessiri, eorumque templa infami Synagogarum nomine isthic appellari intelligimus, dolemus miserrimam illius gentis sortem, cum qua iniuriose ubique agitur, dum hostilis odii opprobria apud amicos etiam patitur... Audivimus gemitum et cognovimus vocem Rutheni gregis, qui a populis Fraernitatis tuae subiectis se contumeliose haberi conqueritur...*“ (Reg. Brev. Anni VI., ep. 69).

о. Осун Корба ЧНІ.
(Josephus Korba CSSR.)

Наслідки первородного гріха (De effectibus peccati originalis)

Вступ

Через гріх перших людей у раю прийшла на землю смерть, а за нею, немов слуга за своєю панею, прийшли: терпіння, болі, смутки, недуги, всякого рода злидні й нужди. „Через гріх смерть“, каже св. Павло (Рим. 5, 12). Отже смерть це головний видимий наслідок гріха, а недуги, болі й терпіння це звістуні, що їх Бог посилає, щоб вони пригадували людям смерть. Але вже й ці звістуні самі в собі це неначе започаткувана смерть.

Коли глянути на ці наслідки первородного гріха, мимохіть насувається питання, як може справедливий Бог дозволити, щоб ми терпіли й покутували за гріх якоїсь іншої особи, навіть хочби ця особа була не тільки раз, але й тисячі разів нашим прабатьком у раю? Невже ж мав би хтось право вкинути нас до в'язниці за провини наших батьків? Якого лиха накоїло нпр. якесь маленьке дитя, що ледви прийшло на світ? А все таки й воно терпить уже від першої хвилини свого існування! Або та смерть! Коли ми всіма силами душі й тіла рвемося до життя, смерть немилосердно, безсердешно розторошує всі наші найдорожчі сподівання. Вона не знає що це таке серце рідного батька, що любов матері. Чи це теж діло Господа Бога? Чи ж Він не поручив нам виховувати діточок на Його честь і славу? Чи ж не Він сам вложив нам у груди ту ніжну любов, що нею серце бється для наших найближчих, найдорожчих? І чи це не подібне до того, наче б Він сам тепер нищив свій власний твір, коли в хвили смерті відриває нас від усіх наших найближчих та найдорожчих?

Оттакі є справжні труднощі та закиди проти первородного гріха. Одержати кару за свою особисту провину — це ясне й просте. Але чому ми маємо каратися й покутувати через грішну примху якогось там осібняка (= Адама), що його ми ніколи навіть не бачили й не знали його?

Тому постараємося відповісти на важніші закиди проти догми первородного гріха, та доказати, що правда про первородний гріх ані трохи не заперечує Божої справедливості та що безконечна Божа любов знайшла по первородному грісі

спосіб, щоб себе об'явити й показати себе світові ще більше, як у ділі сотворення.

* *

Невимовне мусіло бути захоплення першого чоловіка, коли він, розплющивши очі, вперше глянув на велич і красу райської природи. Земля та всі її незлічимі скарби-багатства, ріки й океани, риби, птахи й чотириногі звірі, усе було його й для нього. Але було на світі ще одне сотворіння незрівняно вище й краще, як те все, що він бачив кругом себе. Те найкраще сотворіння це не було ніщо інше, як тільки він сам, Адам, — справжній цар усієї видимої природи, що йому на втіху й на радість так пишно була тоді причепурилася.

Господь Бог дав йому все, про що тільки його природа, — природа людини, тобто розумної істоти, могла мріяти. Своїм розумом Адам незрівняно перевищував усі інші видимі сотворіння: рослини й звірята; він думкою міг підніматися понад усю земську велич усе вище й вище — аж до самого невидимого Творця! Його людський ум це була така сила, що нею міг він, як справжній цар, заволодіти над усіма іншими сотворіннями. Не звичайний звіриний інстинкт мав його вести до ціли, але він сам своєю розумною свободною волею мав вибрати для себе свою мету.

Крім дарувань, що належали до його людської природи, дав йому Всемогучий Творець іще вищі дарування — привілеї ангелів.

І. Позаприродні привілеї перших людей

Першим таким позаприродним привілеєм звільнив Бог Адама від усякого туземного терпіння. Як відомо, чоловік зі своєї природи вразливий на терпіння; його матеріальне тіло, подібно, як усі інші тіла на світі, підпадає під вплив фізично-хемічних сил. А всі тіла в природі є втягнені в безперестанний круговорот смерті й життя, розквіту й занепаду. Киньмо нпр. кусок заліза на дощ: за кілька днів побачимо, як вогкість вгризається в нього, як іржа невинно точить його. Або інший приклад: Сонце своїми гарячими проміннями, немов мільйонними цівками, безперестанку витягає тисячі й тисячі літрів води з океанів, рік і озер. Коли б так те залізо, як теж океани, озера й ріки були свідомі цієї своєї втрати, то їх теж боліла б оця їхня частинна смерть під напором ворожих собі сил.

Подібно мається справа також і з тілом людини: і дощ і холод і сонце й вітер та мряка раз-у-раз чигають на те бідне

тіло. Яких 70-80 років змагається людське тіло з незлічимими своїми ворогами; аж укінці, вичерпане й обезсилене, починає видимо вянути. Може душа ще якийсь час збереже свою колишню свіжість, може серце ще буде мріяти про щастя й невміруще життя на землі, але тіло буде нидіти-завмирати, аж поки не стане для душі зняряддям уже зовсім непридатним. Тоді душа мусить покинути його й розпрощатися з ним на довший час, аж до хвилі страшного суду, коли вони знову злучаться з собою, щоб уже на віки не розлучатися.

З цього бачимо, що терпіння людини це щось зовсім природне. Ангел не знає терпіння; ані фізично-хемічні сили, ані зародки недуг, ані заверюхи в атмосфері не мають ніякого впливу на чисто духову, ангельську істоту, і навіть не можуть мати.

Таким саме привілеєм, що належить тільки природі ангела, а для людини є він радше позаприродний, захоронив Господь Адама від терпіння. Подібно, як розум перевищує сили й вимоги звіряти, а для людини він зовсім природний, так і відсутність терпіння для ангела це щось зовсім звичайне, природне, а для людини — надзвичайне, позаприродне.

Коли ж спитати, як захоронив Бог Адама від терпіння, то почуємо відповідь св. Томи з Аквіну: *in vigore extraordinario animae!*

Крім того Адам був іще звільнений від смерти: *potuit non mori*. Смерть це нормальний вислід усіх тих більших і менших недуг, болів та домагань, що невпинно чергуються з собою та заповідають і підготовляють прихід смерти. Кілька десятків років нападають вони в найрізномродніший спосіб на наш організм, аж поки його не виснажать до краю так, що душа вже довше не в силі вдержатися в такій дряхлій домівці. І хоч вона ціле туземне життя так тісно була звязана з тілом і хоч розлука з тілом для душі дуже болюча й прикра — все ж таки вона мусить покинути його, бо воно, як матеріяльний чинник, уже ніяк не може їй служити. Всі живі істоти матеріяльного світу по якомусь часі мусять умерти. Припаси їхніх животних сил і природна їхня хода спрямувана до розкладу, до смерти. Ангел не знає що таке смерть від розкладу: один тільки Творець актом своєї всемогучої Волі може скинути його в нічевість. По своїй же природі ангел є невмірущий. Також і перший чоловік одержав від Бога цей позаприродний для себе привілей, що звільняв його від природної смерти та чинив його справді невмірущим. По відносно короткому часі земської проби мав чоловік, не зазнавши ніякого

терпіння, ані смерти, спокійно перейти до блаженної вічності в небі.

Дальше чоловік був іще звільнений від змисловости: від того вічного бунту матерії проти духа (тіла проти душі) й пристрастей проти волі.

Людина зложена з матеріальної й духової частини. Матеріальна частина — тіло, має свої бажання, свої вимоги та свої приємности. Воно домагається поживи, відпочинку й вигоди, а боїться втоми та всякого напруження й зусилля. Не говоріть йому про самовідречення, самопосвяту й покуту. Розумувати воно не вміє; пристрасти це одинокий його закон! Тіло не має змислу для чогось вищого, недосяжного; воно вразливе тільки на те, що змислами безпосередньо спостерігає. Не має воно ніякого поняття про якусь будучу кару, чи нагороду; змисли нічого йому про те не сказали. Тіло, зліплене з земської глини, це попросту велика грудa землі, тому й не дивно, що воно свого щастя й своєї втіхи шукає тільки на землі, у земських речах.

Зовсім інакше мається справа з природою душі. Душа — це нематеріальна істота. Своім умом піднімається вона понад усе, що можуть на землі спостерігати змисли. Її думка летить без ніякого стриму й без ніякого труду понад небесні зорі, щоб віддати належну честь і славу Творцеві всесвіту. Самих тільки земських радощів їй за мало до повного й правдивого щастя. Великі ідеї самопосвяти, великодушности, чесноти й героїства манять її до себе; вона сотворена для якогось вищого, духового світу.

І саме оці дві, такі неподібні до себе істоти злучив Всемогучий Творець в одну гармонійну цілість. Так повстала людина, мікрокосмос, тобто світ у мініятурі, чудова синтеза матеріального й духового світу. По своїй природі тіло домагається розкошів та відпочинку, вигоди та втіхи. В п'ятницю, подібно, як і в інші дні, йому приємно їсти мясо, бо яке ж поняття може мати така грудa землі про якийсь вищий закон, що саме його вдовілля стоїть на перешкоді? Подібно, як у подружжі неохайного лахмітьяра й елегантної модистки, що якимсь химерним збігом обставин побрались, не буде згоди й мира тому, що їхній смак занадто неподібний до себе, так і в подружжі духа й матерії, душі та тіла, про якийсь тривалий мир, чи дружбу нема що й говорити. Бо тіло глухе на всякі поради душі, коли вона з його забаганками зовсім не числиться. Життя душі за високе для тіла й тому воно висуває вперто свої домагання проти гарячих бажань своєї духової подруги.

Такий є чоловік. Немов нерозгадана загадка й таємничий єгипетський сфінкс стоїть він на середині між такими двома родами істот, що з них одні мають тільки тіло й бажають тільки земських розкошей, а другі, чисті духи, погорджують усякими матеріальними розкошами та не знають, що це таке змисловість.

І саме в цьому постійному змаганні духа з матерією лежить велич і високе завдання людини.

Душа людини добре розуміє, що тільки вона повинна завжди мати перевагу в цій завзятушій боротьбі. Та деколи пристрасти її товариша в земській мандрівці бувають такі нагальні й дикі, що дати їм ради сама вона не всилі. А буває й таке, що деколи вона навіть питає себе тривожно: „Чи ж і тілу не належиться теж хоч трохи щастя? Чи ж не з землі й для землі воно сотворене? Що ж воно може знати про якусь вищу, будучу радість? Ні, воно вже тепер повинно досягнути свою щасливість“. Оце саме й є та вічна боротьба, що її св. Павло й деякі великі поети висловили оцими словами: „Я чую в собі два закони“. Та ця змисловість і цей бунт матерії проти духа, тіла проти душі, є зовсім звичайні й природні для істоти, що зложена з двох неподібних до себе частин. Ангел не знає такої боротьби. В нього немає ніяких нижчих пожадань, ані ніяких звірячих інстинктів. Одна тільки гордість, тобто бунт духа проти Бога, може довести його до упадку.

Такою позаприродною, ангельською прикметою прикрасив Бог природу першого чоловіка й звільнив його від змисловости. Адам не відчував ніякої внутрішньої боротьби між тілом і душею, між пристрастями й волею; тіло й змисли були в нього підчинені в усім душі, цій вищій частині людської природи.

Вкінці ще четвертий привілей звільняв Адама від незнання. Людина зі своєї природи мусить добувати своє знання ступенево, черпати свої поняття з сотворінь, мусить попросту ловити їх при допомозі змислів, що ними входить в контакт із зовнішнім світом. Та в раю одержав чоловік, як позаприродний привілей, великий скарб знання, тобто капітал потрібних йому релігійних, моральних і фізичних відомостей, щоб уже від першої хвили свого існування міг виступити, як цар усього видимого сотворіння.

Всі ті вичислені привілеї лежать поза межами природних сил людини й тому називаємо їх позаприродними. Людина не була всилі своєю працею здобути собі їх; могла їх тільки одержати зі щедрої руки Всевишнього, як дорогоцінний дар у день своїх уродин.

II. Надприродні привілеї й гріх Адама

Бог не знав ніяких границь у своїй щедроті для Адама. Він не тільки прикрасив його вище згаданими позаприродними дарами, але також бажав опромінити його та озолотити своєю власною божественною красою. Тому дав йому свою освячаючу ласку, — надприродний дар, що дає людині справжню участь у безсмертній Божій природі. Про такий привілей не посміли б були ніколи мріяти не тільки люди на землі, але навіть і найвищі та найкращі між Серафимами в небі. Завдяки тій божественній благодати міг наш прародич творити такі діла, що їх тільки один Бог, по своїй природі може творити. Тими ділами він міг здобути собі право на вічну нагороду в небі, бо в небесного Отця став він прибраним сином.

Чоловік теж може, щоправда, прийняти чужу дитину за свого сина, може надати йому своє власне ім'я й наділити його своєю гідністю та своїм майном (до тих річей тільки його власні діти мають повне право), та зате ніяк не може він внутрішньо перемінити тієї дитини: ніколи не може вчинити, щоб ця прибрана дитина була йому рідною, щоб була „кровю від його крові й кістю від його кости“, тобто щоб була його справжньою дитиною.

Але „що неможливе в людей, можливе в Бога“ (Лк 18, 27). Бог сильніший від людини. Приймаючи розумне сотворіння за свою дитину, Він змінює не тільки його ім'я та його гідність, але також внутрішньо перетворює його на свою прибрану дитину. Такий саме був той найвищий, надприродний привілей, що його одержав перший чоловік із рук Божої Щедроти в хвилі свого народження на світ. Бог дав йому таку велич, гідність і красу, до якої ніяке сотворіння не має й не може мати найменшого права. Цей надприродний дар Божого синівства та всі вище згадані позаприродні дари мали разом із людською природою переходити в спадщині на всіх Адамових нащадків, коли б був Адам зберіг Божу заповідь. Бо щоб випробувати його вірність, дав йому Господь Бог одну заповідь, а радше відому позитивну заборону. Дехто хоче бачити в грісі Адама й Еви звершений тип, чи радше символ гріха всіх людей: діявол нападає наперед на Еву (= жінка слабша від чоловіка), розбуджує її цікавість й бажання пустої слави („будете яко бози“), жінка зводить до гріха чоловіка, чоловік не опирається жінці (Faust: Das ewig weibliche), по упадку в гріх чоловік скидає всю вину на жінку і т. д. і т. д.

Отже Адам це звершений предтеча й праобраз усіх тих

бунтівників, що гордо піднімають свою голову проти Бога й хочуть бути залежні тільки від себе самих, домагаються повної автономії совісти й думки та що самі хочуть бути для себе й законом і законодавцем, а ніякого іншого закону й законодавця не признають над собою. Тим то не дивне, що такий страшний гріх мав також і такі страшні наслідки.

Св. Тома з Аквіну (II-a II-ae q. 163, а. 2) каже, що гріх Адама це був бунт душі проти Божої Волі, а не гріх тіла, змисловости, — тому, що тіло й змисли були вповні підчинені душі. Це душа перша збунтувалася проти Бога. Адам і Ева забажали автономії, тобто незалежності совісти, самі собі бажали бути законом, самі собі хотіли означувати, що треба чинити, а чого вистерігатися, самі, незалежно від Бога, хотіли повести граничну лінію між добром, а злом, своїми власними силами хотіли досягнути останню свою ціль — по своїй власній уподобі! Та Бог, Пан і Творець усіх сотворінь, має право диктувати чоловікові свою волю й чоловік мусить Його слухати. Бунтуючись проти Бога, намагається нужденне сотворіння вихопитися зпід залежності від Творця, щоб стати своїм власним паном-богом, і самому собі повести демаркаційну лінію між тим, що зле й що добре.

Перевернення порядку в світі до гори коренем ніколи не може бути ділом Божим; воно є завсіди ділом самого сотворіння. Тому, що Божа Всемогучість підчинила весь чудовий лад у сотвореному світі свободній волі Адама, а його самого наділила поза- й понад-природними дарами так, що він міг ясно й виразно бачити всю далекосяглість свого рішення; далше тому, що Адам своїм нікчемним гріхом гордості попував первісний чудовий, Божий плян — саме тому тільки сотворіння відповідальне за наслідки того фатального упадку.

Річ зовсім природна, що такий бунт із гордості стягнув на людей кару смерті, бо ж Господь Бог усі надзвичайні поза- й понад-природні привілеї Адама зв'язав з його свободним рішенням. Тому й сказав Бог у раю: „З усякого райського дерева їдж; та з дерева добра й зла не їдж, бо того дня, коли зіш із нього, смертю вмереш“ (Бит. 2, 17). Отже не Бог знищив лад на землі, але знищило його саме сотворіння.

Як відомо, 1) освячаюча ласка конечно потрібна до спасення; 2) людині призначено жити безперестанку цілу безконечну вічність; 3) час заслуг (*status viae*) кінчиться з хвилиєю смерті.

Тому чоловік, коли сходить із цього світу в стані смертного гріха, буквально сам себе занапащує, сам для себе є справж-

ньою причиною вічної загибелі. У хвилі смерті перебуває він у стані ворохобні проти найвищої Божої Величності. Смерть ізнехевя застукє його в тому страшному стані; *status viae* кінчиться, а *status termini* починається. Отже річ ясна, що той стан гріха (*aversio a Deo*) триватиме й далше.

Тому вічне прокляття це радше свобідно вибраний стан людини, а не наслідок позитивного рішення Судді, що засуджує грішника на вічні муки. Суддя „потверджує“ лишень і „апробує“ вже фактично існуючий стан, що його людина добровільно собі вибрала. Найстрашніша пекольна мука, тобто вічне відкинення від Божого лиця, це тільки позагробове продовження того стану відвернення від Бога. Інакшими словами: є це позагробове продовження того стану гріха, що його людина добровільно й свідомо вибрала собі ще на землі. Правда, пекло з вічною втратою Божого Лиця це кара, що її накладає грішникам Вічний Суддя („ідіть від Мене геть, прокляті...“). Та навіть, коли б віра нам нічого про цю кару не говорила, ми мусіли б її прийняти, як природну, автоматичну кару за смертний гріх. Чоловік був у хвилі смерті відвернений від Бога; отже коли скінчився час його проб, заслуг і переміни (*status viae*), то те відвернення від Бога мусить залишитися незмінне в безконечну вічність.

Певно, Господь Бог міг би грішника скинути в хвилі смерті в безодню нічевости й небуття. Така кара теж була б наслідком гріха, але не була б автоматичним продовженням гріха так, як кара втрати Божого Лиця.

Щось подібне є також і в грісі Адама. Той гріх уже сам у собі (*ipso facto*) є переверненням первісного ладу в світі. Отже не потрібно ніякого нового позитивного Божого рішення, щоб після упадку в гріх зсилати на землю смерть, всякі терпіння, болі, смутки, недуги, нужди й злидні. Порядок світу спертий на дарованих людській природі надзвичайних поза- й понадприродних привілеях. Через перший смертний гріх той порядок автоматично захитався й розбився — саме тому, що перед упадком був він нерозривно звязаний зі свобідним рішенням Адамової волі.

Можна закинути, що заборонений овоч це тільки предмет чисто позитивної заборони, і тим самим зїдження його є гріхом тільки тому, що було заборонене (як нпр. заборонене є їдження мяса в п'ятницю), а не тому заборонене, що грішне (зле) вже по своїй природі (як нпр. несправедливість, нечистота, тощо).

Однаке не вириваймо цієї історії забороненого овочу з її

природного середовища, з її контексту в Біблії. 1) Там у раю мала вирішитися дуже важна справа: збереження, або знищення чудового ладу, що його Творець завів у сотвореному світі; 2) Одинокa умовина, що її Господь поставив Адамові, була оця: здержатися від їдження забороненого овочу; 3) Ця позитивно проголошена заборона — це тільки докладніше означення загального обов'язку послуху супроти Бога, що його накладає на всі розумні сотворіння вже сам природний закон.

А Адам ліпше від нас повинен був його й розуміти й зберігати. Для нього показався Господь безмежно щедрий. Те бідне, нужденне сотворіння прийняв Він за своє власне дитя та прикрасив його сяйвом своєї безсмертної краси, своєю освячаючою ласкою. Таке саме добродійство бажав Господь передати також усьому людському роду. Та ввесь той скарб і все те безмежне добро зв'язав Він з однією маленькою заборонаю.

Та тут готові ми почути: „З маленькою заборонаю? Це занадто скоро й побіжна розв'язка справи!“

Однак подумаймо: чи ж сатана був би завдавав собі аж стільки труду й виринув аж із пекольної безодні, щоб заставити людей нарушити якусь маленьку заборону? Що це не була якась тільки маленька собі зборона, можемо пізнати з того, що порушення тієї заборони потягнуло за собою такі наслідки, що дуже страшно відбилися на всій історії світу й на вічній долі тисячів безсмертних душ! Тому, чи не ліпше є признати, що та заборона була справді невимовно важна й велика — зважаючи саме на ті наслідки, що залежали від неї?

Або, чи може не мав Господь Бог права поставити при роздачі своїх дарів такої умовини, що залежала б тільки від Його святої Волі й походила б від Його віковичної Мудрости, Доброти й Справедливости?

Що так воно справді є, мусить кожний признати, бо тільки Богові, а не сотворінню, прислугувало право означувати, що приказане, а що заборонене.

А що до Адама, то він одержав досить надприродного світла, щоб пізнати й змірити, як далеко мали сягати наслідки його вчинку. Тому тим більша його невдячність, що знехтував такими великими, божественними добродійствами, щоб вдоволити свою нікчемну примху (кожний гріх це божевільний виступ не тільки проти Бога, але й проти світла здорового розуму!).

По своїм упадку Адам напевно не міг сказати так, як дехто (Newman) говорив, що він не згрішив проти вище згаданого світла, бо поведивсь у добрій вірі. Ні, Адам уже від першої

хвилини свого життя виразно бачив безмежну віддаль між Творцем і сотворінням. Він бачив це в повноті того ясного світла, що через нього Всевишній приготував його на рішальний крок, про долю його та його нащадків. Він чув виразно, як той безконечно великий і незмінний у своїх судах Творець під загрозою смерті проголосив урочисто свою заборону. Та не зважаючи на те все, він, не з людської немочі, але з правдивої гордості, знехтував Божу заповідь. Своїм власним розумом хотів сам рішити про те, що для нього зле, а що добре. Це було потоптання Божого права й безконечна зневага Божої Доброти й Божої Мудрости.

Тепер уже мусимо признати, що сам Адам зруйнував чудовий лад і гармонію в світі. Також повинні ми зрозуміти, чому гріх Адама стягнув на світ безконечний ланцюг терпінь, недуг, болів і смерти. Отже сміло можемо сказати, що сам чоловік ограбив себе з усіх божественних поза- і понад-природних дарів, що ними безконечна Божа Любов уже від віків рішила його увінчати.

Такий був гріх і такі були його наслідки для самого Адама. А тепер подивімся ще, як ті наслідки відбилися на потомстві Адама, тобто на всіх людях усіх віків та всіх часів.

III. Наслідки первородного гріха в потомстві Адама

Дехто може сказати: „Бог був справедливий, коли відобразив усі поза- й понад-природні привілеї Адамові, а радше Адам сам їх відобразив собі. Але чому через те маємо терпіти ми, потомки Адама?“

Щоб бодай хоч трохи вияснити оцю трудність, візьмим ось таке порівняння: Якийсь мільйонер адоптує бідного хлопчика, приймає його за свою власну дитину й наслідника цілого свого майна, але під одною умовиною, що її він сам старанно й подрібно обдумує та означає. Вибір умовини залежить тільки від нього самого, бо тут іде про його власне добро, що його він дає зовсім *gratis*. Той прибраний син має одержати колись у спадщині ім'я й багатство мільйонера — як для себе самого, так і для всіх своїх нащадків. Якийсь час хлопець є дуже чемний та послухний своїйму добродієві. Але згодом остогиджує йому оця цілковита залежність, а обов'язок вдячності (завжди нестерпний для низьких характерів) стає для нього важким ярмом. Засліплений бажанням незалежності, бажає він за всяку ціну стати „своїм паном“ (саме такий був гріх нашого прабатька!) і навіть відважується вкінці накинутися брутально на свого добродія. За це негайно проганяють його.

Незабаром після цього мільйонер приймає собі другого сина, а по смерті переходять на того нового, щасливішого приймака всі добра. Що ж сказали б ми про потомків першого приймака, коли б вони, як прошаки, покриті лахміттям, прийшли до дітей щасливого любимця долі та говорили: „Ви несправедливо маєте оці всі багатства; з них також і нам належиться спора пайка. Правда, наш батько тяжко провинився, але ми невинні“!

Глупе було б таке розумування. Бо ж мільйонер обіцяв, щоправда, дати їхньому батькові своє майно, і то з самої тільки доброти, але цей останній сам утратив своє право через своє підле поведення.

Зовсім інакше малась би справа, коли б за те його дітей позбавлено свободи, та вкинено до в'язниці, бо свобода — це їхнє особисте добро й до неї мають вони даліше неоспориме право. Навіть коли б був їхній батько під такою саме умовиною зобов'язався супроти свого добродія та заручив не тільки своєю головою, але й свободою своїх діточок, то все таки була б велика кривда відбирати дітям їхню свободу, бо таку кару можна б наложити на них тільки за їхню власну провину.

Що сказали б ми, коли б міністерство залізниць заборонило приймати як будників до залізничної служби нпр. таких, що не всілі відрізнити зеленого світла від червоного? Такий розпорядок зовсім не був би несправедливий тому, що не нарушував би ніякого права невідповідних до залізничної служби. Певно, що всі ті бідні дальтоністи не завинили, що в них очі ненормальні. Та, з другого боку, нікому з них не діється жадна кривда, бо ніхто з них не мав і не має ніякого права бути залізничним будником.

Інакше малась би справа, коли б так міністерству залізниць прийшла дивоглядна думка покарати за ненормальний зір тих усіх дальтоністів. Це була б несправедливість, подібно, як несправедливе було б ув'язнення дітей того першого приймака мільйонера. Але виключити їх від посади будника при залізниці це те саме, що відмовити їм чогось такого, до чого вони не мають ніякого права; є це роена *privativa alicuius boni gratuiti*.

Таким саме способом за гріх Адама відмовлено його потомкам тих поза- й понад-природних (отже зовсім нікому не належних) привілеїв, що їх Адам одержав даром і під умовиною, а потім свідомо й добровільно їх утратив.

Адам міг був передати в спадщині своїм потомкам людську природу або прикрашену надзвичайними Божими дарами, або позбавлену тих дарів — залежно від збереження, або переступу Божої заповіді.

Та коли він згрішив, то сам ограбив себе з тих Божих дарів. Тому на його нащадків перейшла вже „обдерта та обнажена“ його природа.

Дальше насувається ще нова трудність. Легко зрозуміти, що Адам утратив незаслужені Божі дари та що його природа, як „обдерта“, „нага природа“, дісталася в спадщині його нещасним дітям. Зате трудніше зрозуміти, чому ми одержали за чужий гріх ще й позитивні кари, а саме: терпіння й смерть. Можна не приймати до служби при залізниці людини з ненормальним зором, але кидати її за те до в'язниці — ніколи!

Відповідь на це така: Наші терпіння це не є ніяка позитивна кара за гріх Адама. Вище вже сказано, що людина терпить зовсім природно. Адам перед гріхом не знав терпіння. Його звільняв від терпіння той чудовий привілей, що не належав до людської природи. Це був позаприродний, з Божої Щедрости привілей, доданий як божественна несподіванка до виправи для людської природи. Даром дав його Господь невинному Адамові, тому зовсім справедливо міг його відібрати від грішного Адама.

Отже терпіння це не позитивна кара за первородний гріх (бо ж нікого не можна карати позитивно за гріх іншої особи). Первородний гріх обдер людську природу з позаприродного привілею, що мав знечулювати й опановувати всі наші болі та терпіння. Ми відчуваємо терпіння тому, що перейняли від Адама вже ограблену людську природу. Так пояснюється початок і причину терпіння в Адамових потомків. Те саме відноситься до змисловости й до смерті.

Коли б терпіння було саме в собі позитивним і безпосереднім наслідком первородного гріха, то всі люди одержували б рівну пайку терпінь, бо всі однаково є потомки грішного Адама.

Та вже вище зазначено, що терпіння належить до нашої природи. Сам наш організм це правдива основа найрізноманітніших терпінь. Гріх Адама є тільки причиною, що всі наші терпіння мають характер кари.

Те саме можна сказати й про змисловість та смерть. Первородний гріх стягнув на людську природу ворохобню змисловости й смерть так, що ограбив її з позаприродних привілеїв: дарів непорочности й безсмертності. Тут теж наступило розвалення *gratis* даного добродійства.

Вкінці слід звернути увагу ще на одну правду й на висновок із неї. З об'явлення знаємо, що небо й вічне щастя призначене

тільки для тих, що сходять з цього світу в стані Божої ласки. Висновок із цього такий, що діти, які вмирають у первородному грісі, ніколи не побачать Божого Лиця в блаженному видінні. Річ ясна, що вони ні в чому не винні. Тому й не одержать ніякої позитивної кари. Все таки вони не досягнуть найвищого щастя, бо до нього їхня природа не є підготована, не стоїть з ним у ніякій пропорції. Вони будуть тішитися тільки природним щастям, а не надприродним, бо надприродне щастя досягнуть тільки ті, що зодягнені в освячаючу ласку. Ця ласка дасть їм можливість досягнути те щастя, як пропорціональне до їхньої, підвищеної до надприродного стану, природи. Це пояснює нам подекуди вище наведений приклад: посади залізничного будника не дають сліпому, лишень тому, що наділений здоровим зором.

З цього бачимо ясно, як дуже помилялися: Лютер і Янсеній, коли говорили, що первородний гріх зовсім знищив нашу свободну волю. В такому випадку Господь Бог був би відібрав частину наших природних сил. (А прецінь не кидають у вязницю дітей „першого приймака“; вони мають право до особистої свободи!). Свобода це наша природна, неоспорима спадщина.

IV. Божа любов у ділі Відкуплення

А все таки чимало богословів ставить питання, чи наші природні сили не потерпіли через первородний гріх, або інакше кажучи, чи не було б нам тепер трудніше досягнути навіть нашу природну ціль без привернення освячаючої ласки (що її маємо для Христових заслуг), як людям у т. зв. стані чистої природи (*natura pura*), тобто в стані природи, що її Бог не наділив ніякими, чи-то поза-, чи над-природними ласками (правду кажучи стану чистої природи ніколи не було).

На це питання богослови подають трояку розв'язку. Деякі приймають зі св. Августином внутрішнє ослаблення наших природних сил. Інші (Білюарт) приймають зовнішнє ослаблення наших сил (діявольська неволя, недостача помічних орудників). Ще інші (Сварез, св. Белярмін) не признають ніякого підірвання, ані обмеження наших природних сил. Але пощо властиво сперечатися про такі „футурібілія“?

1) Як вище згадано, стану чистої природи, тобто природи, що не одержала б від Бога ніяких надзвичайних дарів, ніколи не було; отже годі брати її за основу порівняння;

2) Крім того Господь Бог негайно підніс нашу природу з упадку — насамперед своєю обітницею Відкуплення, а пізніше,

Воплоченням Свогого Сина Він цілковито зрегабілізував нашу природу. Надприродна Божа ласка заступає всі природні орудники, що їх чоловік був би одержував від Бога в стані чистої природи; вона багато сильніша від усяких природних орудників.

Ті, що приймають внутрішнє ослаблення природних сил, покликаються особливо: а) на моральний і релігійний занепад різних диких народів; б) на страшні браки, що їх ніяк не всилі затаїти ані старинна, ані новопоганська гіперкультура, тобто на цілковиту втрату релігійного почування; покликаються на занепад почування стидливості, нелюдську жорстокість і ненаситну змисловість, що від часу до часу вибухають просто з диким шалом.

Невже ж такою сотворив Бог людську природу?

Певно, що ні. Але чому скидати вину за те все на первородний гріх? Чи не треба радше шукати причини того всього в людських особистих гріхах, у наших власних пристрастях?

Коли пристрасти поневолюють людину, то це певний знак, що вона давніше вже завинила тим, що дозволила їм спокійно рости, розвиватися й поволі дійти до такої сили, що тепер вони беруть її вже майже соломіць під ноги. Отже завинили тут самі Адамові потомки.

Св. Тома з Аквіну не скидає всієї вини й відповідальності за жахливий упадок людського роду на самий тільки гріх Адама. Він вказує ще на великий вплив темпераменту (вдачу), виховання, одіичення, і т. п.

Тридентський Собор учить, що через перший гріх у раю Адам (і з ним увесь людський рід) попав у гірший стан що до душі й що до тіла: „*totumque Adam per illam praevaricationis offensam secundum corpus et animam in deterius commutatum fuisse*“¹⁾).

Річ ясна, що Отці Собору беруть тут за основу порівняння не якийсь можливий стан чистої природи, але стан первісної невинності й праведності Адама (ще перед упадком), щоб його порівняти з теперішнім станом людської природи. Так стають ясні й зрозумілі слова: „цілий чоловік що до душі й що до тіла“, як також слово *deterius*.

Напевно наш теперішній стан гірший від первісної невинності, бо привілеї, що нас увільняли від змисловості, терпіння й смерті, втрачені для нас. Але з того ще

¹⁾ Trid. sess. V. 1 (Denzinger 788).

не виходить, що він гірший від стану чистої природи.

Деякі Собори говорячи про ослаблення людської волі, підкреслюють нашу моральну неміч і безсильність тоді, коли треба нам шукати світла правди, виповнити деякі тяжчі заповіді, поконати деякі сильніші спокуси, тощо.

Це правда. Але з рішень Соборів видно, що вони говорять про людську волю перед первородним гріхом і після того гріха. Відкуплення дало нам багато цінних, надприродних орудників, що лікують ту безпомічність нашого розуму й волі. Через те саме, що всі орудники ласки є надприродні, мають вони безмежну перевагу над усіми можливими помічними орудниками в стані чистої природи.

V. Природа первородного гріха

Маючи оці правди перед очима, можемо вже пояснити те, що людський розум може пояснити в науці про первородний гріх (самого ж таїнства ніяке пояснення не усуне ніколи!).

В кожному грісі треба розрізнити:

1) Грішний учинок — *peccatum actuale*, — що може тривати навіть кілька хвилин;

2) Стан гріха; після вчинку залишається чоловік так довго в стані ворохобні проти Бога, поки не відкличе й не поправить злого вчинку. Це називається в богослов'ї *peccatum habituale*.

Коли візьмемо під увагу первородний гріх, то сам грішний учинок відноситься тільки до Адама; а до нас відноситься стан гріха. При цьому треба знати, що наш стан гріха не впливає з нашого особистого, власного вчинку (*peccatum personale*), а з грішного вчинку когось іншого (*peccatum originale*). Цей стан гріха це постійна відсутність освячаючої ласки.

Отже в усіх гріхах розрізняємо: 1) свободний учинок; без нього ніхто не був би відповідальний за гріх; 2) позбавлення освячаючої ласки (це буває тільки тоді, коли грішний учинок є смертним гріхом).

Господь Бог призначив нам свою ласку. У своїй вічності Він рішив, що ми мали родитися на світ у стані ласки, та первородний гріх ограбив нас із цього скарбу. Це є справжнє позбавлення (*privatio*), а не тільки проста відсутність і просте заперечення (*negatio*).

Пояснім це прикладом.

Про деревину не можна казати, що вона позбавлена змислів, бо вона змислів ніколи не мала, ані взагалі не була призначена для змислового життя. Але про всохлу деревину говоримо, що вона позбавлена життя, бо вона була покликана до життя.

Та яким чином можемо тепер бути відповідальні за те позбавлення Божої ласки, що його стягнув на нас перший гріх у раю?

В цьому саме криється велике й для людського розуму недослідиме таїнство. Деяке світло кидає на нього наука св. Томи. Разом з ним можемо прийняти, як певну розв'язку, що за цей стан гріха, за це позбавлення ласки ми відповідальні не безпосередньо (як нпр. за особистий гріх), але посередньо (подібно, як пізніші покоління побідженого народу „відповідальні“ за те, що війну програли їхні батьки). Первородний гріх це радше гріх людської природи, що її ми всі перейняли від Адама.

Але не багато говорить нам оце „посередньо“ й „безпосередньо“, бо тільки особа (*suppositum rationale*), а не природа може бути за щось відповідальна.

Св. Тома (I-a I-ae, q. 81, a. 1) вживає такого порівняння: Про руку душогуба кажуть, що вона грішить, але не тому, що вона має волю вбити людину, але тому, що в цьому ділі вона, як його член, залежить від свободної волі душогуба.

Подібно й первородний гріх приписується нам тому, що відвернення від Бога (*aversio a Deo*) залежить від грішного рішення свободної волі Адама, а ми, так сказати б, є частиною Адама, зважаючи на людську природу, що її від нього ми одержали.

Це порівняння однак не зовсім переконливе (зрештою: *omnis comparatio claudicat*). Бо про руку говорять тільки, що вона грішить, — *dicitur peccare*, а ми таки справді є *filii irae*, а не тільки так називаємося. Притім рука не є ніяке *suppositum*, ніяке *subiectum attributionis*, а ми таки справжні особи й нам гріх таки справді приписується; ми *filii irae*, і то вже від першої хвилі нашого буття. Хто ж посмів би говорити про якусь *manus homicida*, про руку вбивницю, — хіба, що вжив би переносного змислу, реторичної фігури. Чи можна б ту руку вкинути до в'язниці, коли б у погоні за душогубом відтяли йому цю руку, самого ж душогуба не зуміли б спіймати?

Закінчення

Адам, прабатько людського роду, переступаючи Божу заповідь у раю, не ділав, як осібняк (*individuum*). Про це добре він знав з позитивного Божого об'явлення. В усіх же інших своїх ділах він поводився, як осібняк. Отже переступаючи Божу заповідь, він ділав у імені цілої людської природи. Ця природа, залежно від його свобідного рішення, мала переходити на всіх його потомків або, як звичайна, чиста, нага природа, або, як природа збагачена в дорогоцінні поза- й понад-природні дари. Тим то провина приписується посередньо тим усім, що по законах природного розроджування одержують від Адама людську, ограблену з Божих дарів, природу.

Та не думаймо, що вже розв'яжемо всю трудність, коли скажемо, що Адам ділав тоді в імені всього людства. На це конечно треба було б згоди й уповажнення всіх людей. Також і фізична солідарність тут не вистачає: злочин батька може фатально відбитися на його дітях і внуках, але ніколи не можна буде чинити дітей і внуків відповідальними за злочин, що його наслідки так болюче вони відчувають. Ніколи не можна буде сказати: „Ваш батько, або ваш дід допустився злочину й тому ви всі, *ipso facto*, стали злочинцями“.

Та про наслідки первородного гріха св. Письмо виразно говорить, що вони приписуються нам. У св. Павла читаємо, що через перший людський злочин у раю ми всі, *ipso facto*, стали „синами гніву — *filii irae*“.

Хоч у цих рядках ми старалися подати тільки можливе пояснення, чому первородний гріх приписується всім Адамовим нащадкам, то все таки мусимо признати, що на цьому світі ми ніколи вповні того не зрозуміємо: чому так діється й чому саме ми стали „*filii irae*“ й то вже від першої хвили існування. Цілу глибину й недосяжність цього таїнства відкриє нам блаженна вічність. А тут на землі мусимо вдоволитися оцею короткою розв'язкою: первородний гріх це стан утрати освячаючої ласки. За цю втрату ми відповідальні посередньо, зважаючи на обнажену й ограблену (отже грішну) природу, що її ми одержуємо від нашого прабатька (*reccatum naturae*).

Щоб хоч трохи зрозуміти це таїнство, спробуймо дати ще одне порівняння — може воно кине хоч один проміньчик світла на цю вельми неясну справу. Це порівняння рішуче промовляє в користь усім грішним синам Адама.

Там у раю в таїнственний, невідомий спосіб творили ми

з Адамом одну цілість, подібно, як пізніше, в таїнственний невідомий спосіб ми зрослися з Христом, новим Адамом, в одне святе, містичне тіло. Христос, новий Адам, став головою цілої людської природи. Від Нього спливають безконечні життєдайні струї Божої ласки на весь людський рід. А Христос теж перетерпів і вмер не як осібняк, але як Голова людського роду. Божественна знову благодать спливає з Голови на всі члени Його містичного тіла — Церкви. Своїми терпіннями й смертю привернув нам Богочоловік утрачену Божу ласку. Хрищення та всі інші Тайни це неначе семираменне русло, що ним спливають на нас усі скарби й осяги Христових терпінь і смерти.

Правда, позаприродних привілеїв ми не відзискали; змисловість, терпіння й смерть будуть нас переслідувати аж до гробової дошки. Але чи й Він сам не випив гіркої чаші аж до дна, чи ж і Він не зазнав терпіння й смерти на хресті? Своєю власною смертю Він побідив царство смерти. В день страшного суду вона мусітиме випустити з кігтів свою добичу, як про це кличе тріумфально св. Павло: „Де ж, смерти, твоя перемога?“

Від часу, коли Христос своєю смертю на хресті побідив царство смерти, смерть перестала бути страшна. Вона стає радше кінцем терпіння на землі й початком самотнього правдивого життя в вічності. А саме терпіння? Чи ж не освятив його Христос своїми терпіннями на хресті та чи не вчинив його принадним? Чи маємо ми, Його члени, викручуватись усякими способами від терпінь, коли Він, Голова, сам добровільно піддався страшним терпінням за наші гріхи? Чи ж відкажемось „довершити в нашому тілі те, чого не доставало Його страстям“? Своєю ласкою може Спаситель учинити людські терпіння такими припадними, що не одна душа просто сумує, коли Спаситель уділяє їй за мало терпінь.

Бо чи не було б сумно доброму синові, коли б його важко недужа мати прикликувала до себе завжди тільки старшого його брата, щоб був коло неї та щоб услуговував їй? Чи не було б це те саме, неначе б мати сумнівалася в любов свого молодшого сина? Подібно коли б Христос не зсилав нам терпінь, то ми повинні б самі їх шукати, щоб так стати подібні до Христа й проявити свою любов до Нього. Правдива й щира любов практично без терпіння неможлива. Що до змисловости, то вона й по Хрищенню далше нам дошкулює.

Ми, хоч зодягнені в божественну шату освячаючої ласки, мусимо й далше вести неупинну боротьбу, що її викликав у

нас первородний гріх. Але ця боротьба свідчить саме про велич і надземське шляхетство людини. Зрештою ця боротьба це зовсім природний наслідок злуки духа й матерії в людині. Чи сміли б ми домагатися, щоб нам привернено всі, такі принагідні для нас, привілеї невинного Адама, коли бачимо, скільки то перетерпів за нас Спаситель та коли зрозуміємо, якою великою любовю можемо віддячитися Йому, поборюючи свою змисловість?

Божа всемогучість, коли творила першу людину, передбачила цю боротьбу. В Божій Всевідучості мали місце також і всі будучі людські упадки. Та водночас Боже милосердя й любов предложили, як лік, надприродну ласку, що при її помочі людина може поконати своє тіло й пристрасти підчинити душі та вийти побідником із цієї життєвої боротьби. Без боротьби й терпіння нема лаврового вінка, нема тріумфу, нема перемоги.

Тому сміло можемо сказати, що Відкуплення незрівняно величавіше від сотворення. В сотворенні об'явив Бог у вселенній свою всемогучу доброту, а в Відкупленні Він став нашим братом. Що ж більше коштувало Його сотворіння вселенної, як не одного акту всемогучої волі? А в Відкупленні Він мусів заплатити всією своєю Кровю. Сотворення показало нам Його Всемогучість. В Відкупленні теж об'явилась Божа Всемогучість, але Всемогучість, що з любови стала мала та знизилась до нас, нужденних сотворінь.

Коли згадаємо про Воплочення Божого Сина, про Його терпіння й смерть на хресті, як також про Божу ласку й про небо, що нам Його Спаситель напевно відчинив та в ньому приготував для нас місце, то мусимо справді сказати, що по нещаснім упадку безконечна Божа любов придумала чудовий спосіб, щоб себе ще краще й повніше подати світові, як у хвилі сотворення.

НА ВИБРАНІ ТЕМИ (ANALESTA)

о. М. Я. Салевич, М-р філософії
(M. J. Salevyč, Lic. philosophiae)

Становий лад, як система суспільної обнови (Ordo corporativus ut systema renovationis socialis)

(На основі твору: Dr. Phil. Bulgenig, Der Ständestaat)

Великі мудреці та вчені різних епох навчають про духове походження світу. В противенстві до них твердять модерні еволюційні теорії, що світ повстав із нічого, через випадковий катаклізм, що скоївся колись у космічних просторах. З браку доказів не мають ці теорії наукової стійкості, і розумно думаюча людина повірить у них тільки тоді, коли вдасться комусь сотворити з мертвої матерії щось живе.

І справді останні радіотехнічні досягнення та досліди з науки про розбивання атомів вказують на те, що немає для нас можності наблизитися реально до цієї безконечно далекої мети ані на один міліметр. Життєтворчий „Камінь Життя“ замикається й далі в царстві міту й легенди. Казку про живий і життєдайний атом пересадили матеріялісти на грядку своїх космогонічних міркувань та призначили для нього найбільш почесне місце в своїх теоріях про генезу буття.

Теперішня наука заперечує існування реального, живого й життєтворчого атому. Не від річи буде згадати противника ідеалізму, але притім великого фізика світової слави, Ернеста Маха. Він признає, що атоми це тільки помічний науковий орудник. В загально ціненому творі „Mechanik“ (стор. 466) каже він, що „атомів ніде не можна завважити змислами, бо вони є творами... думки“¹⁾. Тим завдає він смертний удар матеріялістичним теоріям про механічний матеріалізм. Ці самі висновки potwierджує він у своїх „Prinzipien der Wärmelehre“²⁾.

Поза матеріалізмом та його невибагливими фантастичними космогонічними теоріями, визнають мудреці всіх часів духовий й вселеннотворчий принцип, хоч і не вміють нам дати вдовольняючих пояснень що до форми й змісту світотворчого духового пра-первня та самого акту сотворення. Головні труднощі лежать у тім, щоб представити й доказати саму істоту й природу творчого принципу й науково пояснити, як впливав творчий дух на матерію та якими дорогами йшло її формування та оживлювання.

Відповідаючи на ці питання, ідеалісти створили блудний круговоротний лабіринт гіпотез. Плятон рятується в тій невдячній квестії світом ідей, що мав би існувати поза межами світових появ. Він каже, що цей світ ідей є для видимого світу основою буття й має сам у собі реальне

¹⁾ Цитат Дра П. Бугельніг'а.

²⁾ „Der heuristische und didaktische Wert der Atomistik... soll keineswegs in Abrede gestellt werde. Zu den sonstigen philosophischen Entwicklung der heutigen Physik steht aber die Atomistik mit ihren kindischen und überflüssigen Nebenvorstellungen in einem eigentümlichen Gegensatz“.

„Prinzipien der Wärmelehre“, S. 429 (Цитат Дра П. Бугельніг'а).

існування, а зате те все, що спостерігаємо змислами, не має в собі справжнього буття. Річі, що їх завважуємо змислами, порівнює він до світляних тіней на стінах темної печери. *Е. Гартманн* говорить про щось „невідоме“, що в достережних формах зовнішнього світу доходить до своєї повної самосвідомости. Причину світу появ бачить *Шопенгавер* у „пра-волі“, а *Фіхте* в „світовій душі“. *Гетель* відкриває нам знову свого „об'єктивного духа“, що старається проявлятися назовні в щораз то нових формах. Світ на його думку це „об'єктивізований дух“, або образ, що в ньому представляє себе той об'єктивний дух нашим змислам.

Хоч ті великі люди не стояли на ґрунті християнського обявлення, однак шляхом високої науки та пильних дослідів дійшли майже до такого пізнання, що його висказує християнство в словах, що „Бог сотворив світ, щоб проявити свою велич та що цілий сотворений світ це відбитка найдосконалішого Божого Правзору“.

Як Бог є принципом форми світу, так дух є в світі принципом форми тіла. Християнська філософія навчає, що сама душа формує собі своє тіло. Цю правду можна подекуди ствердити й на життєвій практиці. Загал людей признає, що шляхетна й добра душа витискає свою печать на цілому тілі. Це завважуємо в поставі, в рухах, мові й передовсім на лиці людини. Не рідко говориться про людей з передуховленими обличчями та про льомброзівські типи злочинців. Подібно й око називають дзеркалом душі. Отже дух проявляється в зовнішніх формах тіла та витискає на них характеристичне й питоме собі знамя, — бо він є будівничим того тіла, що мешкає в ньому. Цю правду висловив *Шіллер* оцими короткими словами: „Es ist der Geist, der sich den Körper baut“ (*Wallenstein III, 13*).

I. Те все, що відноситься до життя поодинокій людини, відноситься теж і до суспільного життя. Дух часу, доби, чи епохи, буде немов своє мешкання так, що витворює в даному часі відповідні для себе зовнішні форми суспільного й господарського життя. Теперішній світ шукає станових державних форм і прямує до збудовання станових держав. Переходові й частинно станові державні форми бачимо в Європі вже тепер. Для осягнення наміченої мети мусить світ найперше мати в собі будівничого станових державних форм, що ним є становий дух. Про нього була мова в статті: „Ідеологічні основи станової державности“ („Добрий Пастир“ [1936], ч. 4). Конечна потреба перебудови світового суспільного ладу тісно звязана з konieczністю поширення станового духа. Кожний мусить бути свідомий того, що тут іде не про саму тільки зміну фризурі індивідуалістичного лібералізму, що вже розкладається. Пристроєння струпішілого суспільного ладу в нову станову одєжу, було б рівнозначне з будуванням хмародєру на багні. Нову будову треба починати від нових основ, бо підвалини вчорашнього ліберально-соціалістичного ладу розсипаються в порохно. Ліберально-соціалістичний лад треба вважати за систему суттєво одну, бо соціалізм це тільки пролетарська форма суспільного лібералізму. Ліберали зі своїми суспільно-економічними концепціями та соціалісти з доґмами наукового соціалізму запевнювали колись світ, що здвигнений ними суспільний лад загоїть усі болі людства та вдержиться тисячі літ. Сьогодні стоять вони на згарищах світової культури й зрезигновано передають владу екстремістам, що завдяки гнилій суспільній атмосфері обєднали в собі весь людський розкладовий елемент та стали надзви-

чайно сильні. В повній свідомості того, що вони звели людство на суспільні бездоріжжя, повинні провідники лібералізму й соціалізму щиро признатися до своєї помилки та до банкруцтва голошених ними доктрин. Оглядаючи жалюгідний образ наслідків своєї „праці“, повинні провідники лібералізму й соціалізму визнати сміло й отверто перед цілим світом, що не можна будувати тривалого й справедливого суспільного життя на основах атеїзму, самолюбства, шукання себе й своєї наживи, як також на плеканню приватних інтересів, не зважаючи на їхню шкідливість для загалу, як також не можна будувати суспільного життя на клясовій ненависті та на клясовій боротьбі.

II. Останні роки це роки протверезіння ідейніших одиниць ліберально-соціалістичної світової верхівки та кристалізації нових уздорвляючих течій. Затроєний токсинами соціал-анархії, починає організм людства боронитися через щораз то більше виділювання суспільно-політичних захоронних протитоксин. Густі самовбивчі постріли, вимірені в груди сфанатизованих московських соціал-авангардистів шматують спосочений кровю, псевдо-ідейницький червоний лахман та свідчать про заломання їхньої віри в єдиноспасаємість голошених ними суспільно-економічних наук. Незалежно від того, започаткувана ними робота йде своїм шляхом і порушувана власним питомим тягаром, котиться далі. „Люмпенпролетаріат“ організується й далі в ім'я своїх „люмпенпролетарських“ інтересів. Свідомі своїх помилок і небезпеки хвилі, повинні ложні провідники теперішнього світу завернути в сліди недавно помершого в Парижі Е. Vaughan'a, що разом із Клемансо був співвласником щоденника „Aurore“ та герольдом французького антиклерикалізму продовж останніх десятиліть. Часопис „Victoire“ з дня 22. I. 1929 містить ось такий його лист до приятеля (Густава Герве¹⁾):

„Любий Друже! Стою над гробом. Ти знаєш, що я ціле своє життя насміхався з релігії. Тепер, коли стою віч-на-віч смерті, признаю, що я дуже помилявся та що ми накоїли через це батьківщині багато лиха. Я тепер певний, що неможливе є збудувати суспільного життя на безвірницьких основах... Коли б я був раніше дійшов до цієї правди, то я був би поширював її не зважаючи на те, що говорили б інші. Я уповажнюю Тебе подати ці мої слова до загального відома“...²⁾.

III. Отже будову нового станового ладу треба починати від нових основ. Його душею є суспільна організуюча любов (Диви згадану вище статтю в „Д. Пастирі“ [1936], ч. 4). Вона домагається, щоб одиниця віддала себе на службу для добра загалу. Становий лад стоїть на одиницях, згрупованих у поодиноких станах. Ці стани є 1) посереднім звеном, що лучить осібняка зі спільнотою, та 2) організаційними ряцями суспільної праці. Суттєвим принципом станового ладу є ідея праці та служба для добра цілої спільноти. Добро спільноти лежить у створенню таких суспільних життєвих умовин, що в ряцях добра загалу здійснювали б у можливо найбільшій мірі добро поодиноких співпрацюючих

¹⁾ Gustav Hervé, популярний французький політик, письменник, журналіст, масон, основник часопису „La Victoire“, боровся довгі роки проти Христової Церкви. 1910 р. написав він таке: „Не знаю ніякого Отця в небі, тільки людей, що терплять на землі“. В останніх часах він вернув до Церкви й до віри. (Диви „Місіонар“ [1936], ст. 289).

²⁾ Ks. Dr. J. Łopot: Zbiór przykładów... I. (Kielce 1935), стор. 42.

осібняків. Станове життя є подібне до упорядкованого родинного життя: в ньому добро кожного члена є рівноважним складовим елементом добра цілої рідні. Тому згори відкидає воно принцип будь якої ворожнечі, а клич „клясової боротьби“ заступає кличем „трудового мира“. Станова ідея організуючої суспільної любови домагається мирної, згідливої та справедливо упорядкованої праці на всіх зорганізованих ступенях суспільного життя людства. Згідно з правом внутрішньої однородности, одні й ті самі закони повинні упорядковувати життя в кожній становій клітині, в усіх окремих станах, в цілій державно-господарській системі, в кожній державі та в усіх народів і державах разом.

Будову станового ладу треба починати від низових станових клітин. Низовою клітиною в ліберальному устрою був „свобідний“ осібняк. В становому ладі найнижчою суспільною клітиною є родина, а господарською клітиною — продукційне, комунікаційне, чи торговельне підприємство. Передумовою будови станової клітини є повна ліквідація клясової боротьби між працівниками, а підприємцями. В новій становій клітині мусять згідливо стати поруч себе одні й другі, об'єднані ідеєю усупільненої праці при спільному варстаті. Підприємці й працівники мусять бути свідомі, що працюють спільно для суспільного добра та що всі вони є суспільними робітниками, хоч займають різні становища. Ідея трудової спільноти мусить наблизити та зв'язати з собою обі сторони. Зв'язковим вузлом між підприємцями й працівниками має бути трудова співпраця для добра підприємства, що є безпосередньою основою прожитку одних і других.

IV. Становий лад домагається співпраці, опертої на обопільному довірі та на суспільній любові. Та саме тут лежать найбільші труднощі. Ліберальний лад викопав між підприємцями, а працівниками бездонну пропасть обопільного недовіря та клясової ненависти, що її треба коначно засипати. Над тією пропастью треба збудувати міст об'єднання й згоди. Обопільна ненависть між обома сторонами, — послідовно роздмухана різношерстними агітаторами та суспільними галапасами, — виросла на хоробливому зрості суперечних інтересів та на злегковаженню й обезціненню спільних інтересів. Об'єднання, згоду та довіря треба аналогічно повернути через упрощення *ad minimum* суперечних, і притім виплекання можливо найбільш спільних інтересів. Спільний життєвий інтерес наказує обом сторонам дорожити удержанням підприємства й це є спільна точка інтересів одних і других. Саме ці намагання треба широко розвинути. Вийшовши з цієї точки треба прямувати до збільшення прив'язання робітників до своїх підприємств. На цю дорогу вказує енцикліка „*Quadragesimo anno*“, що радить прив'язати працівника до підприємства через співпосідання та через співучасть робітників у заряді підприємства. Як робітник буде докладно поінформований про суспільну вартість та про кожнотчасне економічне положення підприємства та коли змогтиме вважати себе його співвласником та співадміністратором, то тоді віддасть він радо підприємству свою добру волю, розум, серце й працю. Тоді знайдеться серед робітників зрозуміння всіх потреб підприємства. Так можна б підкопати, а то й повалити кастовість, що виросла між обома сторонами, як наслідок нездорових суспільних відношень. В таких умовах зв'яже обі сторони журба про існування

й розвій підприємства та про забезпечення його заздалегідь перед евен-туальними труднощами та кризами.

Властиве яблуко незгоди між підприємцями, а робітниками та най-важливіше перехрестя обопільних інтересів лежить у розподілі зисків. Протилежно до ліберальних засад і метод праці, що уможливлювали визиск робітників, треба поставити засаду пропорціонального розподілу чистих зисків та широкого особового та фінансового (зарібницького) авансу. В церковній, військовій, чи урядничій ерархії є неможлива клясова боротьба, бо там кожен може здобувати щораз то вищі становища — відповідно до особистих здібностей та заслуг. Подібну засаду треба завести також до підприємств. Кожен робітник повинен мати можливість дійти до членства в адміністраційному органі підприємства. Це може бути здійснене тільки на платформі співвласности та співадміністрації робітників та підприємців у спільному підприємстві. Крім того треба упорядкувати пенсії й платні так, щоб пропорціонально не було занадто великої різниці між ними. Таку вказівку дає нам Папа Пій XI, кажучи, що тільки через справедливий розподіл земських дібр зможемо досягнути відпролетаризацію пролетаріату. Тому заробітна платня повинна бути така, щоб, — крім того, що конечно й відповідне для життя, — забезпечувала старість та давала змогу дещо заощадити на те, щоб набути якоесь скромне майно. При добрій господарській кон'юктурі повинен дороблятися не тільки підприємець, але також і робітник, а зиск, що пливе з підприємства, повинен бути спільним зиском обох співпрацюючих сторін. Крім того треба доложити якнайбільших зусиль, щоб розвивати й плекати в робітників їхні духові цінності. Душа й ментальність сучасного робітника є здебільша затроєна найрадикальнішими матеріялістичними доктринами. Отже треба передовсім знищити джерело суспільного розкладу, тобто демагогічну соціал-анархічну літературу, що затроєє безкритичні робітничі душі. Також треба подбати про піднесення культурного та суспільного рівня робітників через відповідні станово-освітні робітничі організації.

Такими дорогами мусить піти організування станових господарських клітин. Спільне дбання про долю підприємства, співвласність, співадміністрація, пропорціональна співучасть у зисках, можливість широким особових і фінансових робітничих авансів і широко розвинена культурно-освітня робота знищать кляси й клясові різниці. На цій дорозі гармонізації обопільних інтересів треба здійснювати ідею трудової спільноти в підприємствах та виконувати поручене в енцикліці „*Quadragesimo anno*“ діло відпролетаризації пролетаріату.

V. Кинений Пієм XI клич „відпролетаризувати пролетаріат“ вказує на засадничу мету для християнських суспільних реформ. Він опрокидає та осуджує марксовські реформістичні доктрини, що йдуть під кличем: „експропріяція експропріаторів“. Цей клич переложений на „українсько-радянську мову“ звучить: „рабуї заробоване“! Коли марксизм наказує відібрати від власників їхнє майно, то християнські суспільно-реформістичні ідеї Пія XI кажуть наділити земськими добрими тих, що нічого не мають. Енцикліка „*Quadragesimo anno*“ вказує нам дорогу, що нею треба йти для зреалізування наміченої християнсько-суспільної реформи. Вона підкреслює, що „всіма силами треба прямувати до того, щоб новоздобуті добра нагромаджувалися тільки умірковано в руках заможних верств, а зате щоб вони спливали широкою

рікою в незаможні робітничі сфери, щоб робітники могли через ощадне життя побільшувати своє майно. Це забезпечить їх та улегшить їм двигати родинні тягарі, і так усунеться зпоміж них буттєву непевність, що є долею пролетарів... Нехай ніхто не обманює себе ніякими напів-орудниками, бо тільки такою ціною є можливе удержати й оборонити публичний лад, спокій і мир перед загрозою заворушень та переворотів“.

Ідея служби для інших є загальною напрямною та основним законом, що мусить витиснути свою печать на всіх суспільних уверствуваннях станового ладу. Однодушна, згідлива й упорядкована співпраця станових підприємств мусить знайти свою вірну відбитку у співпраці всіх продукційних, торговельних і комунікаційних секторів, об'єднаних у поодиноких станах, і крім того в згармонізованій співпраці всіх станів для добра власної держави.

Щоб могли оцінити ролю станів у державі, треба найперше пояснити, що треба розуміти під словом „стан“. Подекуди трапляється, що дехто помилково утотожнює стан із класом й не завважає, що клас це явище й висліди суспільного розкладу, а стан це живий суспільний член. Пояснюючи термін „стан“ говорить св. Отець у згаданій енцикліці, що „стани це добре зорганізовані члени державного організму, що об'єднують людей, які виконують однородні суспільні функції“. Отже приналежність до якогось стану є залежна від виконання якоїсь суспільної функції, що заспокоює одну галузь суспільних потреб. Від станів треба ще відрізнити різні підрядні станові відтинки та розгалуження, що об'єднані в однім спільнім стані, виконують споріднені гатунки суспільної праці та заспокоюють близькі собі суспільні потреби.

Суспільні потреби впливають з потреб людської одиниці. Їх можна зібрати в трьох головних групах. Є це потреби: 1) духові; 2) матеріальні; 3) потреби суспільної оборони. Ті самі потреби стрічаємо в найменшій становій організації, що нею є родина. Вона складається з трьох суттєвих елементів, тобто з батька, матері та потомства. В родині бачимо перший поділ суспільних завдань. Батько удержує родину, дбаючи про заспокоєння її матеріальних потреб. Мати виховує потомство й дає йому початки релігійно-моральних правд та загального знання. Потомство продовжує життя родини та боронить її від вимертя. Розподіл суспільних функцій у родині є такий, що батько представляє виживлюючий стан, мати навчаючий, а потомство стан оборонюючий родину від вимертя, або коротко кажучи: оборонний стан.

VI. Те саме бачимо також у державі. В ній находимо ті самі групи суспільних потреб і ті самі стани, що заспокоюють ті потреби. Про духові потреби дбає там також навчаючий стан, про господарський — виживлюючий, а про удержання державного життя — стан державної оборони. Групи суспільних потреб діляться на підгрупи, або відтинки, що їм відповідають підгрупи та розгалуження головних станів, що працюють над їх заспокоєнням. Навчаючий стан обнімає: 1) духовний стан, що дбає про релігійні потреби, 2) стан вільних професій, що займається наукою й штукою, і 3) правничий стан, що підтримує в державі життя згідне з прийнятими законами. Виживлюючий стан об'єднує в собі групу: 1) продуцентів сирівців; 2) ремісничо-промислового; 3) торговельно-комунікаційного. В склад стану державної оборони входять: військо, полі-

ція, скарбова сторожа та урядництво. Відповідно до вимог життя діляться ці станові підгрупи на щораз то менші станові організації та професійні об'єднання аж до станових клітин. А всі вони об'єднуються в згаданих вище головних станах. Найвища державна влада є в становій державі еманациєю провідних кол усіх головних станів, що в своєму внутрішньому й зовнішньому житті підчиняються своєму державному прововоді. Найвищий становий державний провід це неначе між- і понад-становий апарат, якого завданням є контролювати та узгоджувати інтереси всіх станів у відношенні до себе самих та надавати їм загальний державно-конструктивний характер. Цілість станової державної будови є подібна до симетричної й монолітної суспільної будівлі, де кожна одиниця має своє окреме місце в рямцях свого стану, що оформлює її суспільний характер через те, що наділяє її суспільними правами й обов'язками. Одиниця, що працює в рямцях свого стану, служить інтересам цілоти та причиняється по своїх силах для загального добра. З тієї праці черпає вона також свої суспільні заслуги й ця праця є мірило й основа для оцінки об'єктивної вартості одиниці. Така праця є ідейна й високо моральна. В противенстві до лібералізму — поставив становий лад працю на високостойному та почесному місці, і між усіма громадянськими чеснотами займає вона перше місце. Він вимазав із її обличчя індивідуалістично-матеріалістичне пятно та надав їй новий суспільно-об'єднуючий, ідейний характер. Становий лад перемінив індивідуальну працю — ради особистої наживи, на службу для суспільності. Вона крім матеріальних вартостей, дає ще й моральні цінності, а саме: суспільні заслуги. Вона чинить працівника діяльним, повновартним членом суспільної родини та співбудівничим суспільно-державної будівлі. Така праця створює серед світу праці свою специфічну атмосферу трудового мира та радісної праці, що є додатковими спонукками для широкого творчого розмаху та до культурного поступу.

VII. Становий лад характеризує нові форми господарського й державного співжиття, що є здібні усунути недомагання старого суспільного режиму. Дехто закидає, що є він одною з численних суспільних утопій та фантастичним блефом, обчисленим на легковірність наївних. Сучасна життєва дійсність вказує на щось зовсім протилежне. В усіх державах, не виймаючи й ліберальних держав, даються чути поклики до організування допомоги голодним і вбогим. Лібералам іде тут про відсунення грядучої загрози суспільних заворушень і переворотів. Вони бачать отруйні овочі своєї шкідливої суспільної системи й закликають світ до боротьби з тими овочами, хоч закривають очі собі й іншим на джерела та причини існуючого зла. Вони причіплюють тут і там до своєї ліберальної фразеології суперечні духом і змістом новелі про конечність суспільної любови та милосердя, щоб лишень не признаватися, що корінь лиха знаходиться в основних ліберально-суспільних канонах. Навіть найбільш закаменілі ліберали починають уже розуміти, що коли сьгодні не дадуть убогим хліба та не подбають про працю для них, то завтра принесуть їм ті вбогі, — доведені до одчаю й розпуки — грабіж і масову різню в стилі еспанської революції. Лякаючись тієї самої небезпеки, дбають тепер провідні круги всіх (також і ліберальних) держав — про злагодження недолі низів. Вони стараються зупинити зріст безробіття, виплачують допомоги, улаштовують збірки на безробітних та стараються зацікавити проблемою безробіття всі шари своїх

громадян. Ті всі відірвані суспільні явища та події як: розбуджування в масах любови та милосердя, співчуття та допомоги для голодних, убогих та опущених, це вимовний поклик життя, що домагається суспільної реформи в дусі суспільної любови. Всі ці події є незгідні з духом лібералізму й порушують його догматичний хлам. Їх треба назвати насильним проломом, чи проривом, що його виконало саме життя й дух часу на струпішій кризі ліберального „вірую“. Ті відокремлені факти й явища — це мова життєвського моря, що домагається оформлення їх у суспільну систему. Ті події це також показник, в якому напрямку слід повести переоцінку цінностей та обнови суспільного ладу.

Ідея ліберально-самолюбного життя людини знайшла вже своє практичне осудження перед лицем цілого світу. Чи з любови, чи радше зі страху перед непевним завтрішнім днем, — спішать тепер громадяни з жертвами на різні „Winterhilfen“. Так то саме життя дає докази конечности суспільної реформи в дусі станового ладу. По лінії його принципів ідуть всі намагання, що мають на меті рятувати світ перед страшною стихією суспільного пожару. Загальна небезпека примушує всіх взятися за діло. І всі ми, що живемо в цій переломовій добі, є свідками великої популярности цих намагань здобути серце неможливого, забезпечити його прожиток та об'єднати всіх громадян в одній духово зеднаній суспільній сім'ї.

VIII. Ті намагання знаходять відгук у щораз то ширших кругах. Вони несуть нові кличі для обнови суспільного ладу, а саме домагаються суспільної справедливости та суспільної любови. Відчувається, що вже сам інстинкт самозбереження світу несе людство в напрямі реформи саме в дусі станового ладу. Новітні станові аксіоми про суспільну любов і справедливість це тільки оновлені старі християнські суспільні принципи. Новий становий лад, що його починають частинно подекуди вводити, — це правильний висновок зі старих християнських суспільних засад. Отже становий лад це, правду кажучи, справжній християнський суспільний лад. Як ліберальне суспільно-державне доктринерство вело світ, через заперечення надприроди, духовости й Божества, до матеріалізму, так станова суспільно-державна система веде світ знову до Бога.

На тлі сучасности бачимо подекуди щораз то виразніші спроби господарської, суспільної та державної обнови в дусі станової системи. Водночас з тим іде в тих краях масовий зворот до релігійности й моральности. Становий лад домагається для себе християнських релігійно-моральних основ і тому одночасно з кличами про станову державність та про станову державну економію йдуть кличі, що закликають усі суспільні верстви до поширювання Католицької Акції, яка має підготувати занархізовану та затомізовану суспільність на прийняття станового ладу.

Адам Міллер, один із соціологів світової слави, доказав у творі „Die theologischen Grundlagen der gesamten Staatswissenschaften“, що самотою правильний та справедливий суспільно-економічний лад можна збудувати тільки на християнських релігійних основах, а причину сучасного індивідуалістично-капіталістичного суспільного розкладу бачить він, згідно з Автором вище згаданої енцикліки, Папою Пієм XI, у відчуженню та в негациї християнських суспільно-моральних ідей.

Становий лад виростає, як згадано, з середовища християнських суспільних ідей і є тільки практичним суспільним оформленням хри-

стіянсько-католицької думки про суспільну любов, що лягла в його основи. Саме тут міститься засаднича різниця між учорашнім ліберальним і сьогоднішнім становим ладом. Бо коли ліберально-соціалістичний лад будував на хапчивості, самолюбстві, погоні за наживою, на ненависті та визиску, — то основою станового ладу є суспільна справедливість, якої душею є суспільна любов.

ІХ. Крім ідейних цінностей приносить становий лад ще й практичні овочі. Він ліквідує класову боротьбу, а на її місце вводить суспільну любов та трудовий мир. Через справедливе розмежування індивідуальних життєвих вимог та через гармонійне усуспільнення економічних, державних та культурних напрямних життя, створює правдиво культурне відношення суспільних конструктивних сил, яке віддзеркалює всю принаду та творчу динаміку християнських ідей. В цілій суспільній політиці приносить він мир, устійнення життєвих умовин, уздоровлення людських відношень, відпролетаризацію, розвій середняцьких станів та національне й міжнародне замирення.

Також у державно-політичній ділянці приносить становий устрій благословенні овочі. Він відтяжує державу тим, що передає верховним становим автономічним органам широко закроєну законодадну, адміністративну й судейську владу над поодинокими головними станами, а собі застерігає тільки найвищу апеляційну, контрольну й координаційну владу. Ліберальна держава, — через те, що змагала до якнайбільшої свободи одиниць, — мусіла сама двигати на собі весь тягар економічного та суспільно-політичного життя. Наслідком великого перетяження було це, що, не зважаючи на пересадно розбудований та коштовний етатизм й бюрократизм, держава ніколи не була всилі виконати якслід усіх своїх обов'язків. Становий лад перекидає велику частину тих тягарів на поодинокі головні та підрядні стани, чи станові інституції, організації та комірки, як також на станово освідмлені одиниці. Така децентралізація суспільного життя приносить державно-політичному життю велику полегшу та забезпечує суспільним справам кращу дбайливість, опіку та широкі розвоєві горизонти.

Х. Над цілим людством царить під цю пору загальне недовіря, загальне занепокоєння та невдоволення з існуючих життєвих умовин. Затруті атмосферою безбожницько-ліберального матеріалізму, женуть визискані й зuboжілі маси наосліп за примарою багатства й розкошів та шукаючи рятунку від чорної нужди, стають лавою в ряди новітніх Катилін-екстремістів. Загал людей погоджується з думкою, що даліше життя в дотеперішніх суспільних умовинах є майже безнадійне. Великі маси голодних, знеможених і вичерпаних утрудненою, а нероз і безнадійною, погонею за куском хліба, — організуються під прапором насильної експропріації та винищення власників будь якого майна. Заохочує їх до того опінія загалу, що голосно визнає в пресі, в літературі та на парламентарних трибунах, що ліберальний лад є по своїй суті та в своїх наслідках несправедливий. Всі здорово думаючі люди доброї волі бачать, що лібералізм заперечив і відсунув на бік відвічний Божий і суспільний закон любови ближнього, що зобов'язує всіх до обопільної допомоги, суспільної солідарності та справедливості. На світовому небосклоні зачервонились перші огняні заграви, що звіщають грядучий потоп огню й крові. Стривожене людство заметушилось, а віруючі піднесли до неба свій благальний зір до Відкупителя людського роду. Відповідь небес пролунала через уста начального

Пастиря Христового, стада, Папи Пія XI. В енцикліці „*Quadragesimo anno*“ подав Він до загального відома засади, що самотні мають силу зльокалізувати, обмежити й накінець зовсім усунути надходячу загрозу. Сума тих спасенних засад і норм творить кістяк і душу нового станового ладу, що має врятувати людство, його духове й матеріальне добро та його культуру. Теперішнє людство дійшло до придорожного камінного стовпа, що від нього розходяться в різні боки дві дороги. Одна з них це дорога рятунок, що веде через релігійно-моральну та суспільно-державну обнову в рямцях станового ладу до відновлення Божого царства на землі. А друга дорога це дорога заглади. На її семафорах видніють цитати з соціалістично-матеріалістичного талмуду, а її етапи це: лібералізм, соціалізм і комуні-анархія, що її влучно схарактеризував німецький міністр Герінг оцими словами: „Це організація злочину, насила й заглади“. Образом кінцевої її точки є полум'яно-кривава еспанська симфонія, в яку вслухується світ із запертим віддихом, а самий фінал цього загибельного шляху це день тріумфу нового земського царства сатани, день отворення пекольної філії на землі та день страшної Божої кари.

Бог дав людству розум і свободну волю. Через це зложив Господь майбутню долю світу в руки самого людства. Воно саме мусить рішитися кудюго йти. Людство мусить вибрати або нове життя в Господі, або загладу в сатані. *Tertium non datur*. Всі прояви теперішнього суспільно-політичного життя дозволяють нам вірити, що завдяки святій крові свіжих мучеників та молитвам праведних душ, дізнає світ ще раз незаслуженого Божого милосердя та освічений великими струями ласки вийде переможцем із цієї вселюдської трагедії. Події вказують, що ще живе на світі таке число праведних душ, яке є конечне, щоб світ дізнав ще раз Божого милосердя. Їхні молитви виеднають великі ласки протверезіння народів. На наших очах встають щораз нові ряди борців, що в ім'я оборони Божих прав на землі та рятунок людства розпочали рішучу боротьбу на життя й на смерть з маревом руїни. Їхній приклад це грімкий зов сурми на тривогу. Він закликає всіх до християнсько-суспільної праці, що є під цю пору рішальним відтинком фронту у всесвітній війні християнського світогляду з кондотієрами діявольського імперіялізму. Геройство борців за правду здержує на якийсь час червоний тайфун і дає людству час і змогу опам'ятатися. Треба вірити, що по слідах тисячів борців рушать мільйони, а Бог віддасть їм цілковиту перемогу. Навчене гірким досвідом, візьметься тоді людство за будову нового християнського ладу. Обеднане творчою суспільною любов'ю, воно впорядкує тоді своє суспільно-політичне життя — згідно з вказівками великого суспільного реформатора, Пія XI — в нових станових устроях і перейняте вдячністю за рятунок, прославить Небесного Вітця ангельською піснею: „Слава во вишних Богу, і на землі мир во чоловічих благоволенія“.

ДУШПАСТИРСЬКІ ПИТАННЯ Й ВИПАДКИ (CASUS CONSCIENTIAE)

Як відомо, комуністи бажаючи перевести в життя свою безбожницьку програму, хочуть передовсім знищити Церкву. Тому або просто вбивають священників (Росія, Китай, Мекіко, Еспанія), або стараються створити такі політичні умовини, що чинили б неможливим існування Церкви. Ця друга тактика є майже загальна скрізь, де ще не можна вбивати священників. Зокрема ті намагання є в підмінованій большевизмом Франції. Страшні переслідування й вбивства священників, монахів і монахинь в Еспанії викликали живий відгомін на сторінках французької католицької преси. Генерал Кастельно ще м.р. рішучо заявив, що французькі католики не дозволять знущатися над своїм духовенством так, як це діється в Еспанії та вживуть усіх засобів, щоб відперти наступи противників. Свящ. Bergey, провідник колишніх священників-комбатантів, о-свідчив на одному зїзді тих же комбатантів, що — на випадок нападу — духовенство буде боронитися. „Ми розуміємося на битві, — сказав він — бо ми були в Шампанії й під Верденом!“ Ця заява викликала в Франції сильне вражіння й ліві залишили свої наміри. Подібно, як Bergey, так теж і більшість французького духовенства рішена боронитися, тобто „не дозволити вирізати себе, як баранів“ (*ne pas se laisser égorger comme de moutons*).

Церква в Франції позбавлена належних прав, а боротьба проти Неї вже змудилася широким масам. З тим числяться ліві й запевняють, що коли прийде комуністичний устрій, вони не будуть переслідувати священників, — коли б лишень Церква не звязувалася з „фашистами“. Французький Єпископат заборонив священникам належати до будь якої політичної партії, щоб відпав усякий претекст лівих переслідувати духовенство та щоб з політичними партіями не утотожнювати Католицької Акції.

Кардинал Бодріяр виразно твердить, що подібно, як різню французького духовенства в часі великої революції, так теж теперішню різню еспанського духовенства приготовляли противники довгі роки. Їхня тактика є оця: Насамперед вони обезцінюють вартости моральні й релігійні та разом з ними духовенство (над тим працює тепер світська школа). Коли те дальше приготування вже дозріє в масах, тоді починають грозити. Провідники кидають між нарід відповідні кличі та використовують навіть і шляхетні його почування. Накінець, у пригожих для себе обставинах, провідники спрямовують збаламучені маси до негайної різни наперед уже призначених жертв. Притім різню розпочинають звичайно очайдушні, здебільша підкуплені, осібники. Так було в Франції 1792 р., так теж розпочався погром духовенства в теперішній Еспанії. У Франції може теж кожної хвили розпочатися наступ. Тому треба бути приготованим на найгірше. „Треба боротися й боронитися, щоб примусити зло до відвороту“ — так кінчить свої слова кардинал Бодріяр (відомий у Франції, як визначний історик).

Між французьким духовенством почалася дуже оживлена дискусія на тему своєї оборони перед убивствами. Призадумувалися над тією сиравою з боку канонічного, догматичного й євангельських рад Христа.

Найбільше місця присвятив їй орган французького духовенства „L'Ami du Clergé“ ([1937], ч. 8), подаючи 5 питань і стільки ж відповідей на цю, таку важну, тему:

1. Еспанські священики й монахи, що їх убили терористи, повинні були боронити свого життя. Положивши перших анархістів, були б відстрашили інших від арештування без правного приказу. „Ми давні комбатанти не дозволили б вирізати себе, як баранів!“

Відповідь. Еспанські священики мали право боронитися. Заперечувати це можуть тільки їхні вбивники, жадні священичої крові. Христос передвидів переслідування своїх священиків, коли говорив до Апостолів, що їхні вбивники будуть тієї думки, що чинять добре діло. Один Бог, як також законна (легальна) влада, має право відібрати нам життя (засуд смерти на вбивника). Проти несправедливого нападу маємо право й обов'язок боронитися, а навіть маємо право вбити противника, щоб спасти своє життя. Еспанські священики не є ніякі злочинці, що заслуговували б на смерть. Зрештою вони здебільша стали жертвою вуличного шумовиння, що не мало ніякого уповажнення карати їх смертю.

2. Чи священик, що на нього нападуть злочинці, має право вбити їх, хоч передбачує, що й так не врятує свого життя? Чи також і в тому випадку можна пристосувати право законної самооборони?

Відповідь. Має право боронитися, хоч оборона безуспішна — подібно, як вояк має право зложити в жертві своє життя на полі битви в обороні батьківщини, хоч знає, що ворог не відступить. Уступаючи перед насильством і зрікаючися свого права, ми зреклись би накінець права так, що насильство перемінилось би в закон.

3. Чи священик не повинен пам'ятати, що в тому випадку може кинути до пекла душі, що є в стані смертного гріха — він, що має завдання спасти їх?

Відповідь. Інша річ з любови до ближнього, що знаходиться в скрайній небезпеці, рятувати його душу виставляючи на смерть своє власне життя (нпр. серед граду куль, на полі битви, уділяти останніх св. Тайн умираючому), а інша дозволити вбити себе злочинцеві, що сам виставляє себе на вічну загибель, хоч може змінити своє поведіння. Отже еспанські священики й монахи мали право боронити себе, хоч передбачували вічну загибель своїх напасників. Та вони з вищих спонук учинили інакше й могли це вчинити, тобто зректися свого права до самооборони. Вони хотіли наслідувати Христа, що сам добровільно передав себе в руки катів (але це була тільки євангельська рада, а не обов'язок) та заслужити собі на авреолу мучеників у небесному царстві.

4. Чи еспанські священики й монахи це справжні мученики — беручи під увагу, що їх перед смертю не примушували відректися віри?

Відповідь. Одна тільки св. Церква може видати непомильний суд, чи вони є правдиві мученики. Щоб стати мучеником не є конечно, щоб вимагали від когось перед смертю відректися віри. Вистачить спонук ненависти до віри (ex odio fidei) в ката, як також добровільне прийняття смерти зі спонук віри. Чи всі вбиті вмерли за віру, годі сказати. Але що багатьох із них проголосить св. Церква святими (по належно переведеному процесі) — це дуже правдоподібно.

5. Чи не ліпше втікати в часі переслідування? Чи втеча є недосконалістю? Які може досконаліше є бажання мученичого вінця?

Відповідь. Один священик каже, що ліпше є вмерти зі зброєю

в руках, положивши значну скількість ворогів, жадних священничої крові. „Ami du Clergé“ признає, що вільно так чинити, бо ж священників покликували на війну, щоб боронили батьківщини від ворогів, убиваючи їх якнайбільше. Все таки для священника, що жие наслідуючи Христа, досконаліше є вмерти подібно, як Христос, що пожертвував своє життя за ворогів. Тоді вбитий буде не тільки невинною жертвою, але також свідком любови й святости католицької Церкви, що проголосить його — коли віддав своє життя за віру — святим.

Інший священник радить, щоб, на випадок будучої революції, не втікати перед смертю, але радше йти їй назустріч, віддаючи себе в руки напасників. „Ami du Clergé“, спираючися на св. Томі (II-a II-ae, q. 124, art. 1 ad 1) відповідає на це, що не треба злочинцям давати нагоди до вбивства (бо це було б подекуди співділанням в їхнім злочині), але коли годі зберегти своє життя, тоді ліпше є не вбивати ворогів, але радше дозволити вбити себе, бо це буде досконаліше.

Ще інший священник ставить питання ось так: Священник звичайно здригається перед убивством напасника навіть тоді, коли загрожене його власне життя, а до мученичого знову вінця не має покликання. Чи не ліпше тоді втікати?

„L'Ami du Clergé“ відповідає, що мученича смерть, що є звичайно тільки євангельською радію, може статися деколи обов'язком. Душпастир не може покидати поручених собі душ тоді, коли їм загрожує небезпека втратити вічне спасення. Подібно не вільно втікати тоді, коли б утеча мала сповид відступства від віри, або свідчила б, що священник великий боягуз. Отже є випадки, коли втеча є гріхом, а мученичий вінець обов'язком, бо того вимагають обставини. —

Деколи знову втеча є вислідом чесноти второпности — з любови до людських душ. Сам Христос уникав смерти аж до означеної пори; св. Петро, звільнений чудесно з в'язниці, пішов в інше місце (Діян. 12, 17); св. Павло втік із Дамаску. Їхньої втечі ніхто не осуджував. Второпна втеча це неначе стратегічний відступ, щоб звести боротьбу в більш пригожих обставинах (тобто, в нашому випадку, виконати свій обов'язок супроти вірних). Отже втеча є деколи конечна й гідна похвали, а навіть морально вища, як мученича смерть. — Щоб боронитися зі зброєю в руках, то треба бути певним, що з того не вийде більше лиху для суспільности й Церкви. Перші християни не боронилися тому, бо їх загально вважали за ворогів римської держави; це було великою перепоною для навернень. Тому дух Церкви був такий, щоб не боронитися та не скріпляти в ворогів того переконання. Не опиратися це щось досконаліше, як силою відпирати насильство (згадай слова Христа про легіони небесних духів для своєї оборони в хвилі свого спіймання в Оливному городі). Кров мучеників була потрібна для Церкви не тільки колись. Хто знає, чи вона не потрібна також і для теперішніх людей? („Petit revue du Clergé“ [1937], 3).

Отже приготувлятися, чи не приготувлятися до оборони на випадок кривавого переслідування? М. р. відбувся в Штрасбургу зїзд католиків Альзації; прибули на нього теж представники з цілої Франції. Зїзд перестеріг уряд Блюма (що міг був піти за впливом лівих елементів), що на випадок переслідування Церкви й духовенства французькі католики є рішені самі подбати про належне забезпечення духовенства перед переслідуванням, вживаючи всяких засобів! Це рішення

відбилося сильним відгомоном у цілій Франції й на якийсь час ліві при-
тихли, а сам Блюм (що не є схильний переслідувати Церкву) поручив,
з приводу представлення Господніх Страстей на площі катедри Нотр-
Дам, ілюювати катедру на державний кошт. Описля говорив він з
гордістю: „Деінде палять церкви, а я їх ілююую“.

* * *

Треба признати, що становище більшости французького духовен-
ства й рішуча постава вірних є подекуди зовсім слушні, бо існування
Церкви є потрібне для людських душ і ніхто не має права безкарно
вбивати священників, ані палити та грабити церков. Однак муситься тут
взяти під увагу застереження Апостольського Престолу. В Мехіку, як
відомо, переслідує Церкву уряд. В Апостольському Листі до мекікан-
ського Єпископату з дня 28. III. 1937 р. признає св. Отець, що годі осу-
джувати католиків, що в чесний спосіб спільно бороняться проти не-
справедливости, однак підкреслює, що зокрема збройна оборона
в ніякому випадку не належить ані до духовенства,
ані до Католицької Акції.

Та навіть без цієї перестороги для священника є деколи вказана
навіть мученича смерть, і то з konieczności, щоб віддати своє життя за
вівці та за навернення своїх гонителів. Як відомо, св. Атанасій Великий
рятувався перед ворогами дуже часто втечею, але св. Йосафат пішов
свідомо й добровільно назустріч смерті.

Небезпека, що загрожує французькому духовенству, загрожує теж,
і то може ще й більше, нашому, греко-католицькому духовенству, бо
ми недалеко від Большеї. За французьким духовенством готові висту-
пити з цілою рішучістю вірні, бо вони свідомі католики. А хто
виступить у нашій обороні на випадок якихсь непредбачених
суспільних, чи міжнародніх заворушень? Тому стараймося, поки ще час,
виробити з наших вірних таких свідомих католиків, що подібно, як
французи, також були б готові стати в обороні Церкви та нашого
духовенства перед затіями релігійних ворогів.

Коли ж не візьмемося негайно до праці, тоді стрі-
не нас те саме, що стрінуло недавно 16.000 еспанських
священників, монахів і монахинь та більше, як 300.000,
здебільша незорганізованих, вірних! [На основі статті о. Й.
Уншліхта: *Kapłan w wirze rewolucji* („Ateneum Kapłańskie“ 1937, 4 (229)).

ЦЕРКОВНИЙ ОГЛЯД (CHRONICA ECCLESIAE UNIVERSALIS)

1. Стан здоров'я св. Вітця. Як відомо, по смерті кардинала
Біслеті Префектом св. Конгр. Семинарій і Університетів став сам св.
Отець. Цей факт свідчить не тільки про те, яку велику вагу привязує
св. Отець до богословських студій, але є теж доказом, що св. Отець
досить добре почувається фізично та є в повному посіданні своєї пра-
цездатности.

2. Нові кардинали. На тайній Папській Консисторії, дня 13. XII. ц. р. іменував св. Отець 5 нових кардиналів. З італійців іменовані: венецький патріярх, А. Пяцца; београдський Нунцій, архiep. Е. Пеллегрінетті (дуже прихильний для католиків Східньої Церкви); Секретар св. Конгр. для надзвичайних церковних справ, архiep. Піццардо. З не-італійців: вестмінстерський архієпископ Гінслей і ліонський архієпископ Жерліє, примас Франції.

3. Католицька ерархія в італійській Абесинії. Апостольський Престіл іменував у Гондар, Тігре й Дессіє Апостольських Префектів, а в Еритреї, Магадіска, Каффі й Аддіс-Абебі Апостольських Вікаріїв. Як відомо, Апостольські Вікарії це місійні єпископи.

4. Декрет Ап. Престолу про незатверджені набоженства. Найвища Св. Конгр. св. Офіції в своїм декреті з дня 20. V. ц. р. звертає увагу Єпископам і священикам цілого світу, щоб строго придержувалися приписів Церкви що до набоженств і культу образів. Письменники не повинні пропагувати в книжках і часописах нових, незатверджених Церквою набоженств тому, що це може піти в розріз з правдами віри й наукою католицької Церкви. Апостольський Престіл висказує свій смуток, що такі речі ще подекуди мають місце, не зважаючи на перестороги Церкви.

Кардинал-архієпископ Фльоренції подав своїм вірним пояснення того важного декрету. Між іншим стверджує цей Кардинал, що всі прояви намагань до чогось нового, навіть у релігійному житті та в релігійних практиках, це часто вислід самолюбства, а не рідко теж витвір розпаленої та напруженої уяви. Звертає увагу на те, що великі святі основували якісь нові товариства, організації, або Чини тоді, коли замерла й вигасла в них власна любов, а на її місце прийшла любов Бога. А тепер одержує як Кардинал, так і багато інших Єпископів чимало прохань, щоб одобрити та поширити якусь нову молитву, завести якесь нове набоженство, подати свою думку про особливіші покликання та поручення, що їх буцім то одержали деякі особи від Бога в приватних обявленнях, тощо. Річ ясна, що тому всьому не треба вірити. Бо Господь Бог, що зволив обявити себе через свого Сина, коли хоче обявити людям свою волю, то має до того вибрані душі та завсіди потверджує їхній виступ особливішими знаками, що захороняють людей перед помилками.

Зокрема Кардинал рішучо звертається проти основування щораз то нових Товаришень, зважаючи на небезпеку зміни й порушення порядку — брати зовсім побічні, несуттєві річі, як щось основне й головне. Бо треба знати, що основні й головні річі це св. Письмо, катихизм, св. Тайни й дві головні заповіді любови: Бога та ближнього. І саме про те треба тепер пам'ятати, щоб не підкопувати правдивих і основних християнських засад. (Shönere Zukunft [1937], 49).

5. Апостольський Престіл і війна на Далекому Сході. Американські часописи принесли сензаційну вістку, що Ап. Престіл видав інструкцію для місіонарів на Далекому Сході підпомагати японців у боротьбі проти (китайських) комуністів. Цю вістку рішучо заперечив Державний Секретаріат Його Святости, як також св. Конгрегація для поширення віри. Секретар тієї ж св. Конгрегації, архiep. Костантіні,

одне признав: що Апостольський Престіл не раз уже осудив комунізм та що осуджує теж усяку війну. Св. Конгр. для поширення віри видала, щоправда, інструкцію для місій на Далекому Сході, але зовсім не в тому змислі, як про це пишуть американські часописи. Вона рішучо домагається від місіонерів, щоб вони держалися здалека від політичних справ та старалися тільки про навернення й моральний поступ тих народів, що серед них працюють.

6. Ратифікація конкордату в югословянському сенаті відложена. Апостольський Престіл дістав від югословянського уряду повідомлення, що зважаючи на трудне положення, муситься відложити ратифікацію конкордату в сенаті. Все таки Апостольський Престіл уважає справу конкордату за таку, що її не можна відкликувати. На опозицію хорватських націоналістів Апостольський Престіл теж не звертає уваги, бо тут іде про умову з державою, а не з політичними партіями.

Люблянський католицький щоденник „Slovenec“ згадуючи про боротьбу на тлі конкордату пише м. і. ось так: „Наш уряд має від давна інформації, що головним чинником, який зручною пропагандою викликає серед сербського населення пристрасти й релігійну боротьбу, це Комінтерп. В Словенії й Хорватії московські агенти підбурюють католиків проти сербського православ'я та стають зовсім по стороні католицизму, що його історичним завданням є, — як вони твердять — боротися з византійською православною реакцією. А на сербському ґрунті поведяться вони зовсім противно. Агенти московських Совітів вмовляють там у нарід: католицизм треба безщадно поборювати тому, що він становить ідеологічний підклад і основу для фашизму, а православ'я є визначно ліберальне й демократичне... Отже в католицьких частинах Югославії удають совітські агенти, що вони прихильні для католиків, бо бажали б учинити з католицизму засіб до отворення людського фронту, а в Београді та в інших сербських місцевостях підбурюють до демонстрації проти католиків і католицької Церкви“.

7. Ап. Престіл і баскійські діти. Ап. Адміністратор епархії Вікторія в Баскії повідомив у своєму пастирському листі, що Ап. Престіл старається про поворот баскійських дітей з Англії, Франції, Бельгії, Мехіка й Росії, до їхньої батьківщини. На цю ціль подарував св. Отець 300.000 лір. Найбільшу трудність що до повороту тих дітей чинять більшовики, бажаючи задержати їх у себе якнайдовше, щоб вислати їх опісля до Баскії, як своїх агітаторів.

8. В Триполісі (півн. Африка) відбувся величавий Євхаристійний Конгрес під проводом Папського Легата, кардинала Дольчі. Приявні були: 3 кардинали, 70 єпископів, представники італійського уряду й війська та величезне число вірних. До св. Причастя самих жовнівів приступило 10.000. Це свідчить про велику співпрацю Церкви й держави в італійському цісарстві.

9. За почином Папи Пія XI побудовано досі в Італії й Римі 1202 будівлі. В самім тільки Римі побудовано 63 нові церкви. Крім того відновлено чимало старинних будівель, що їм загрожувала руїна („Hochland“ за липень).

10. Переслідування Церкви в Мехіку дальше лютує, і то безперестанку. Церкви закриті, духовні семінарії й інші церковні дома та церковні посілости skonфісковані, школи знаходяться в руках масонів і крайніх комуністів, що страшно деморалізують невинних дітей, зокрема так званим половим освідмленням у безстыдний спосіб. Єпископів, священників і монахів люто переслідують так, що вони мусять перебувати дуже часто в недоступних місцях. Приватні дома, що в них були колись домашні каплиці, уряд skonфіскував. Навіть ті приватні дома, що в них деколи зберуться вірні на молитву, негайно skonфіскують. Все таки переважна більшість населення сильно держиться віри й визнає її дуже часто справді в геройський спосіб. Також, — серед лютих переслідувань, — багато є покликань на священників. Виховують клир самі єпископи, скриваючися з питомцями в недоступних місцях та втікаючи перед оком поліції з місця на місце. Населення організує тайні приватні школи по 10 дітей в одному кружку. Вчать фахові вчителі, або монахині, переодягнені в світську одіжку. Та де лишень поліція довідається про таку приватну школу, негайно skonфіскує той дім, де діти збираються. Св. Отець постійно памятає про тих, подиву гідних, мекіканських героїв і нестрашних борців за св. віру. В березні ц. р. видав для мекіканського духовенства окремий Апостольський лист похваляючи їхню постійність у вірі. А світ майже зовсім призабув на майже 17 мільйонів переслідуваних мекіканських католиків.

З НАШОГО ЦЕРКОВНОГО Й РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ (CHRONICA ECCLESIAE RUTHENAE CATHOLICAE)

1. Велика святочна академія в Станіславові. Під високим Протекторатом Їх Ексц. Кир Григорія улаштувало Архиєрейство Божої Матері Неустаючої Помочі при церкві ОО. Редемптористів у Станіславові (в 10-ліття свого існування) велику святочну академію для вшанування Ювілею 900-ліття проголошення Богородиці Царицею України. Академія відбулася дня 4. XII. попол. для станіславівської округи, ввечері того ж дня для міста Станіславава, а дня 5. XII. для шкільної молоді. Програма: 1) Р. Mascagni: *Intermezzo religioso* — симфонічна оркестра. — 2) Святочне Архиєрейське відкриття Преосв. Кир Йоаном Лятишевським. — 3) О. Нижанківський: Пісня до Пречистої Диви Марії — хор Мар. Дружин на Гірці. — 4) Пресвята Богородиця Цариця України, як Покров і Неустанна поміч — реферат о. В. Величковського ЧНІ. — 5) Бортнянський: Концерт ч. 25 — катедральний хор. — 6) „Діво Маріє“ — деклямація О. Палагіцької. — 7) Бортнянський: Концерт ч. 5 — міш. хор ОО. Василян (Майзлі). — 8) „Что нареку Тя“ — жін. хор Братства БМНП. зі сольом О. Дзуль. — 9) Л. Бетговен: *Largo con espressione* із трія G-dur — І. Сенкевич (скрипка), І. Недільський (чельо), Р. Сімович (фортеп'ян). — 10) Бортнянський: Концерт ч. 16 — хор богословів. — 11) У. Кравченко — Я. Барнич: Панагія свята, мельодеклямація

в супроводі оркестри — Я. Барничева. — 12) Й. Кишакевич: Радуйся Мати, кантата в супр. форт. — міш. хор станисл. „Бояна“. — 13) Гимн Архібратства БМНП. — злучені хори в супр. оркестри. — Дирігенти: Я. Барнич, о. С. Вапрович, І. Дувірак, о. Й. Лучинський ЧСВВ., Дир. І. Недільський, І. Сліпенюк, І. Смолинський; при фортеп'яні: Р. Сімович. — Між гостями можна було бачити м. і: Впр. о. шамбеляна І. Лудика, каноніка в Станиславові; Всв. о. Віцектора Д ра В. Василика; Впр. о. Протоігумена В. Градюка ЧСВВ; Впр. о. Протоігумена Де Вохта ЧНІ та інших. Академія відбулася (в салі „Сокола“) дуже величаво й полишила незатерте вражіння. За кожним разом усі білети були негайно розпродані так, що чимало людей мусіло відійти з жалем до дому. Деякі священники приїхали на академію навіть із дальших околиць.

2. — 200-літній ювілей чудотворної ікони Божої Матері в Гошові. Ц. р. минає 200 років від часу, коли на „Ясну Гору“ в Гошові перенесено чудотворну ікону Божої Матері та поміщено її в теперішній церкві ОО. Василіян. Від того часу став Гошів одним із найбільших осередків богомілья нашого народу, що мешкає по цей і по той бік Карпат. Пречиста завсіди благословила побожним паломникам та ви-прошувала для них чимало чудесних ласк, зокрема чудесних подужань. Щоб подякувати Богові за ті ласки через руки Марії та ще більше скріпити любов нашого народу до Неї, розпочалися ц. р. в Гошові ювілейні паломництва з усіх закутків нашої ближчої Батьківщини.

Перше паломництво, що прибуло до Гошова, дня 26. V. ц. р., це була Конгрегація Марійських Дружин Пань із цілої Галичини (110 осіб). Дуже гарне вражіння викликало на всіх своїх прикладним поведінням паломництво 60 учнів малої Семинарії у Львові (під проводом свого духовника, о. Д-ра Фіголя) та 15 учениць гімназії СС. Василіянок на вул. Потоцького у Львові. Дня 12. VI. прибуло паломництво з Жидачівщини під проводом о. декана Раковського, а дня 13. VI. велике паломництво зі Станиславова (1800 осіб), що його zorganizував о. Ігумен Лучинський ЧСВВ., при чинній співучасті ОО. Редемптористів та світських священників. Дня 26. VI. прибуло перший раз паломництво з брідської землі (130 осіб) під проводом о. Зофійовського. Досі в Брідщині люди навіть не чули про Гошів. Між паломниками було 40 осіб із інтелігенції, що заховувалися надзвичайно прикладно; всі вони висповідалися й приймили св. Причастя. Дня 28. VI. прибуло велике паломництво з деканатів: зборівського, золочівського, оліївського й помор'янського під проводом о. декана Кулика та 45 священників. Паломництво було дуже добре zorganizоване. Учасників було около 1500. Всі люди висповідалися. Дня 27. VI. прибуло паломництво з Гніздичева під проводом 5 священників. Того ж дня прибуло більше паломництво (540 осіб) з Коломиї, під проводом о. сотрудника Кисіля й кількох інших священників. Паломництво гарно zorganizоване, спокійне, прикладне, люди побожні; гарно співали. Прощали Гошів зі сльозами в очах.

Дня 10. VII. проща зі Стрия й Гірного під проводом своїх Отців, а другого дня зі Щирця й Щиреччини (окремим поїздом прибуло 1116 осіб, під проводом 14 священників). Зі Синевідська прийшло пішки паломництво під проводом Впр. о. Горчинського, як також прибуло паломництво з любінецького деканату, під проводом 4 священників. Ті паломництва мусіли багато перетерпіти невігоди, бо цілий час падав дощ і під ногами було велике болото. Дня 18. VII. прибуло паломництво

з Лукавиці під проводом о. пароха Геца, як також невеличка проща з Пановець, повіт Борщів, під проводом Впр. о. Стека (з Пановець було 56 осіб; ішли в належному порядку, гарно співали, дуже прикладно поводитися й тим самим викликали дуже миле вражіння). Дня 24. VII. прибуло з Миколаєва н/Дн. 600 осіб під проводом о. Федусевича, а 100 осіб приїхало фірами. Крім того прибуло з Улича 500 осіб, а з Перемишля приїхало 200 осіб (під проводом о. Ігумена Манька ЧСВВ). На другий день проща з Лопянки й Грабового під проводом свого о. Пароха.

Дня 7. VIII. прибуло велике паломництво з Жовкви (1585 осіб і 60 осіб із Винник біля Львова) під проводом о. В. Байрака ЧСВВ., як також проща з Галича (500 осіб, 8 священників). Дня 14. VIII. приїхало поїздом із Ходорова 900 осіб (а 200 фірами) і з Городка 450 осіб, під проводом свого о. сотруди́ка. Того ж дня попол. прибули прощі: з Облазниць, з Завадки та вночі з Брази під проводом своїх о. Парохів. Дня 16. VIII. прибула піхотою (в чвірках) велика проща (около 4.000 осіб) з журавенського деканату під проводом о. декана Музички. За прощеною їхало 300 фір. Третього дня прибуло з Перемишлянщини 450 осіб під проводом о. Омеляна Ковча. Дуже багато народу зійшлося на храмове свято Преображення Господнього (дня 19. VIII). Дня 21. VIII. прибула велика проща з Бучаччини й Чортківщини, що її організував передовсім о. М. Дирда ЧСВВ. Кожне село несло свій окремий прапор. 76-літній старушок, Теодор Паньків з Переволоки, бажав також поїхати до Гошева разом з іншими. Спочатку не хотіли згодитися на його бажання, ані о. парох, ані о. Дирда. Але старушок заявив, що хоче вмерти в Гошові близько чудотворної ікони Божої Матері, зладив завіщання й таки осягнув те, чого бажав: приїхав разом з іншими до Болехова, звідсіля пішов пішки до Гошова на Ясну Гору, висповідався, запричащався й дня 22. VIII., коли вже проща відїхала, спокійно заснув — сном праведника!

Дня 24. VIII. прибуло паломництво з Войнилова під проводом о. декана Зарицького (1 000 осіб). Дня 28. VIII, в храмове свято Успення Пресв. Богородиці було около 15.000 вірних у Гошові. Врочисту архиерейську службу Богу відправив Преосв. Кир Іван Бучко. Дня 30. VIII. прибула проща з Рогатинщини (1.200 осіб), під проводом о. декана Телішука, а дня 4. IX. з Дрогобича (800 осіб), під проводом о. Ігумена С. Бараника ЧСВВ., та велика проща стрийського деканату (7.000 осіб). На другий день прибуло ще дуже багато людей із різних околиць так, що всіх осіб у Гошові було того дня около 20.000. До св. Причастя приступило 14.563 особи!

Дня 11. IX. прибуло аж 7 прощей: з Дідушиць малих, з Липовиці, Ілемні, Пійла, з Калуша, Довгого й з Духанова (разом ок. 8.000 осіб). Дня 15. IX. прибула проща зі стріліського деканату (1.700 осіб) під проводом о. декана Ковалева, а дня 20. IX. проща з Угнова (120 осіб) під проводом о. пароха Трешневського. Накінець прибула ще, дня 2. X., проща з Бібрки (650 осіб) під проводом о. декана Евст. Барткова, та, дня 13. X., невеличка, але гарно організована проща з Волчковець, під проводом о. Ол. Мальчинського.

Це свідчить про справжню любов нашого народу до Небесної Цариці. Інші народи відбуваючи прощі до чудотворних ікон Пречистої, не забувають майже ніколи про зложення відповідних жертв, як „дару для Марії“. Наш нарід здебільша вбогий і тому трудно було йому по-

дбати про матеріальний дар для Гошівської Богоматері. Зате він приніс їй у жертву цінніший дар, як усякі матеріальні жертви: своє власне серце!

3. Апостольський Нунцій між українцями. Дня 14. XI. ц. р. відсвяткувала наша греко-католицька колонія в Варшаві дуже величаво свято св. священномученика Йосафата. Архиєрейську Службу Божу відправив Преосв. Кир Йосафат. Був на ній приявний Ап. Нунцій, Й. Е. Архiepіскоп Ф. Кортесі, Радник Нунціатури, Монс. Пачіні, як також чимало латинського духовенства. По Службі Божій відбулася в монастирі ОО. Василіян гостина, в часі якої приявні зложили Преосв. Кир Йосифатові свої побажання. Допис про це свято помістила „Нова Зоря“ (1937), ч. 94.

4. Важні розпорядки Й. Е. Кир Григорія, станіславівського Єпископа. В останньому числі „Вістника Станіславської Епархії“ (ч. 10-12 [1937]) появилися м. і. розпорядки: про діяльність священика в світських Товариствах і установах; про полеві Служби Божі з приводу політичних імпрез; в справі податків; про пресу. Українська ліва, ліберальна й псевдо-католицька преса „осудила“ майже всі ті розпорядки, як „шкідливі“ для українського народу. В найближчому числі „Доброго Пастиря“ займемося тими розпорядками зокрема. Тут скажемо лишень те, що Преосвященний Кир Григорій виконав тільки свій обов'язок Пастиря, а крики різних часописів це ніщо інше, як новий і зовсім безосновний (беручи справу з католицького й національного становища) виступ проти всякої пошани гідного католицького Єпископа та одного з найбільших справжніх українських Патріотів!

5. Преосв. Кир Йосафат Коцяловський святкує ц. р. 30-ліття свого священства й 20-ліття Єпископства. Надзвичайна апостольська ревність та інші визначні чесноти й зокрема велика посвята Їх Ексц. Кир Йосафата для Церкви й для народу загально відомі. З приводу вище згаданих двох ювілеїв Високодостойного Князя Церкви наша Редакція складає Їх Ексцеленції якнайщиріші побажання!

6. Пастирський Лист Преосв. Кир Йосафата про виховання дітей (з приводу розпочаття шкільного року): Виховання дітей це перший і найважливіший обов'язок батьків, а школа має тільки влегшити те їхнє завдання. Згідно з енциклікою Папи Пія XI про християнське виховання молоді перше право виховувати дітей має родина, а держава має радше обов'язок зберігати своїми законами те право родини виховувати своїх дітей та брати під увагу надприродні права Церкви що до християнського виховання дітей. Св. Отець закликає душпастирів на любов Христа до людей, щоб повчили батьків про їхні обов'язки релігійного, морального й горожанського виховання дітей. Він поручає чинити це при допомозі проповідей і катихизації, устно й через пресу. Притім підкреслює, що найкращий засіб і метода доброго виховання це добрий приклад і святе життя самих батьків. Батьки повинні цікавитися школою, що в ній учаться їхні діти та взагалі цікавитися справами прилюдного виховання й вибирати для своїх дітей тільки добру школу. Та навіть найліпша школа на ніщо не придасться без дальшої виховної праці батьків. Занедбання того обов'язку веде

до сучасних нам злочинів, що їх допускаються дуже часто молоді люди, що мають навіть університетську освіту. Християнське виховання це найкраще майно, що його можуть полишити батьки в спадщині для своїх дітей. Побожність, послух, пошана для старших, чесна праця, дух посвяти та інші чесноти багато більшу мають вартість, як навіть найбільші матеріальні багатства. Релігійне виховання дітей це мусить бути спільна праця батьків і священика, — щоб була з того справді велика користь. Вже від наймолодших літ повинні батьки познайомлювати дітей з правдами св. віри та вчити їх молитов. Шкільним дітям треба конечно купити відповідні підручники до науки релігії. Зокрема молитовник це найважливіша й найпотребніша книжка в житті. Батьки дуже повинні дбати про те, щоб священик міг завсіди приїхати на означену пору до віддаленої від свого мешкання школи.

Та важніше від науки це релігійне життя дітей: молитва, св. Тайни, участь у богослуженнях. Тут знову рішальний є вплив батьків: словом і прикладом. Діти повинні ходити до церкви, бо інакше в пізнішому віці будуть її обминати. Дітей треба заховоронювати перед впливом злого товариства. Їм треба давати в руки добру католицьку книжку й діточий католицький часопис. Вистерігатися надмірної, але невладнаної любови до своїх дітей, не дозволяти їм на всякі їхні примхи, бо з пестів виростають не рідко найгірші люди. За пещену любов чекає батьків чорна невдяка. Для християнського виховання дітей не повинні жаліти батьки ніяких трудів. Добре вихована дитина, навіть хоч випадково зійде на манівці, то таки колись навернеться. Але ледви, чи навернеться той, що не одержав у дитячих роках належного виховання. Взором виховання й життя християнських родин повинна бути Пресвята Родина з Назарету.

Цей Пастирський Лист Преосв. Кир Йосафата має надзвичайно велику вартість, бо в ньому зібрана ясно й коротко ціла програма й методи християнського виховання молоді. Тому радіємо, що він появився теж, як окрема відбитка.

7. З трагедії Лемківщини. Як відомо, прихильники православ'я цілі десятки літ підготовляли на Лемківщині терен до відступства простодушних і релігійно неосвідомлених лемків від католицької Церкви. Тому й не дивно, що значна частина Лемківщини перейшла вкінці на захвалюване собі православ'я. Тут муситься підкреслити, що Преосвященний Кир Йосафат уже від початку свого єпископства болів над грізним станом Лемківщини й чинив, що тільки міг для її релігійного освідомлення, але православ'я вже так запустило було коріння в душах збаламучених лемків, що всі Його шляхетні, апостольські зусилля не могли вже зупинити загального відступства. Щоб рятувати людські душі — Апостольський Престіл призначив для Лемківщини окремого Апостольського Адміністратора. Та подібно, як не прийшло негайно до відступства, так теж годі очікувати негайного навернення збаламучених. За найбільш жалюгідне на Лемківщині вважаємо брак згоди між духовенством, що мало б повести акцію за поворотом заблуканих душ до католицької Церкви. Бо одна частина лемківського духовенства є тієї думки, що збаламучених можна буде навернути тоді, коли зовсім зліквідується там немиле собі „українство“. А друга частина стоїть на становищі, що священики з противного табору неспосібні до унійної праці між тими, що недавно покинули католицьку Церкву — зважаючи

на те, що вони цілі десятки літ не поборювали православної пропаганди, а навіть подекуди підпомагали їй (на це дають українці чимало доказів, що не дадуться опрокинути).

На нашу думку серед теперішнього грізного релігійного положення на Лемківщині не пора на всякі національні спори й порахунки. Коли Лемківщина має бути знову справді католицька, то загальна справа конечно вимагає, щоб усі тамошні священики подали собі руку та уникали за всяку ціну того, що їх роз'єднує, а з усіх сил дбали про те, що їх об'єднує. А об'єднує їх спільна католицька віра й спільний обов'язок привести заблуканих знову до послуху св. Апостольському Престолові. Тому не повинні видвигати в своїй праці чи-то москвофільства, чи українства, лишень проповідувати Христа, і то розп'ятого, як каже св. Апостол Павло. Надзвичайну вартість у ділі навертання мають, без сумніву: справді католицькі часописи, глибоко обдумані й скрізь на Лемківщині переведені місії й реколекції, зокрема ж постійна праця греко-католицьких апостольських Чинів і Згромаджень: як мужеських, так і жіночих. Маємо в Бозі надію, що навернення Лемківщини під умілим проводом Апостольського Адміністратора справді здійсниться, коли всі тамошні священики зрозуміють, який великий і відповідальний обов'язок тяжить на них під цю пору перед Богом і перед Церквою. — *о. І. Л.*

8. — 25-ліття єпископства Преосв. Кир Никити Будки. Дня 14. X. ц. р., у свято Покрови Пресв. Богородиці, відправив Преосв. Будка врочисту архиерейську Службу Божу в архикафедральному храмі св. Юра з приводу 25-ліття свого єпископства. О. прелат Куницький згадав у своїй промові про важну працю Владики в тому часі. Храм св. Юра наповнили вщерть вірні. Накінець усі приявні відспівали гімн: „Боже Великий“. Про заслуги Достойного Ювілята згадаємо в найближчому числі „Доброго Пастира“.

9. Свято Христа - Царя в Ужгороді відбулося дуже величаво. В навечеря улаштували гарну процесію з духовної Семинарії до катедри. Шкільна молодь і велике число народу йшло зі свічками й лямпіонами, а Преосв. Кир Олександр Стойка переніс Пресв. Тайни з замку до катедри, де була потім проповідь і цілонічна адорація Пресв. Тайн. В церкві ОО. Василіян була адорація цілу ніч і потім цілий день. Крім того цілоденна адорація була в каплиці і в інтернаті СС. Василіанок та в сиротинці св. Родини.

10. Відомий всепросвітянський зїзд в Ужгороді, що відбувся дня 17. X. ц. р., зачався з Богом. Архиерейську Службу Божу відправив у катедрі Преосв. Кир Олександр; другу Службу Божу відправили в своїй церкві ОО. Василіяни. У нас часто подібні імпрези відбуваються без Бога...

11. 3 Пряшівщини. Дня 26. X. відбулася священича конференція в Гуменнім. Взяли в ній участь священики з округи: гуменської, спінської, воронівської й межиляборської. Під проводом одного з ОО. Редемптористів із Махайлівців відбули реколекції та на його внесок ухвалили видавати релігійний тижневик у народній мові. Рішили теж, щоб священики й церковно-шкільні уряди в спінській і межиляборській

окрузі вели переписку з державними урядами тільки в русько-українській мові („Наш Прапор“ [1937], ч. 123).

12. Унійне Товариство св. Йосифата в Відні (Wien I. Riemergasse 1) улаштувало в днях 13-25. XI. ц. р. 9-дневне набоженство в честь нашого св. Мученика за Зединання Церков. Набоженство дня 13. XI. розпочалося Службою Божою при гробі Святого в церкві св. Варвари. В 6 год. ввечорі відбулася поминальна відправа за поляглих героїв. Дня 14. XI. (пам'ять св. Йосифата в лат. обряді) відправив у 9 год. ввечорі архієрейську Службу Божу віденський Єпископ-Помічник, Фр. Кампрат. Дня 16. XI. відбулися в парохіяльному будинку церкви св. Варвари загальні збори Тов. св. Йосафата (початок у 17 год.).

Ввечорі в часі девятниці відправляли звичайно молебень до св. Йосафата й суплікацію, або вечірню. Тоді теж відбувалися проповіді в німецькій (і раз у чеській) мові. Проповідував здебільша о. А. Іннеркофлер. Чеську проповідь виголосив о. Й. Літомірський, головний Настоятель гетсиманського чернечого Згромадження. (Крім того в часі архієрейської Служби Божої Преосв. Кампрата виголосив проповідь о. проф. Йосиф Freudenbergер). Проповіді по українськи мав Всесв. о. Др. Мирон Горникевич, парох церкви св. Варвари.

13. — 25-ліття канадійської українсько-католицької Епархії. Ц. р. минає 25 років від часу, коли Апостольський Престіл оснував для українців у Канаді греко-католицьку Епархію. З приводу того 25-літнього ювілею видав Преосв. Кир Ладика Пастирський Лист до своїх вірних. Про греко-католицьку Епархію в Канаді помістимо обширнішу згадку в найближчому числі „Доброго Пастира“.

14. Відзначення для Преосв. Кир Василя Ладика. З приводу коронації англійського короля Юрія VI англійський уряд прислав Преосвященному Кир Ладичі, з поручення самого короля, срібну медаль (завбільшки срібного долара) на ленті з державних красок. Це вже друге відзначення Преосв. Кир Василя від англійського королівського двора. Ті відзначення треба одночасно вважати за признання англійських державних керманів для українців католиків у Канаді.

15. Українська дівоча школа в Канаді. З початком вересня ц. р. оснували СС. Службениці в Мундері, Альберта, в інституті св. Йосафата дівочу школу для дітей від 8—12 р. життя. Вчать там кваліфіковані Сестри-вчительки. Наука відбувається за програмою прилюдних шкіл і під контролем департаменту освіти. Школа має право прилюдності. Крім предметів, що їх приписав департамент освіти, вчать іще шиття, гаптування, вишивання й малювання.

16. Школа СС. Службениць у ЗДПА. Завдяки о. Л. Сембратовичеві українську школу в Детройті, що її ведуть СС. Службениці, примістили в будинку мійської прилюдної школи. Це перший того рода випадок що до української школи у ЗДПА. У школі вчиться 150 українських дітей. („Наш Прапор“ [1937], ч. 123).

СС. Службениці ПНДМ у північній Америці мають уже 20 домів і лічниць. В Канаді працюють Сестри в оцих місцевостях: Монреаль, Торонто (2 станиці), Вінніпег, Портедж Ля Прері, Давфін, Сифтон, Ко-

марно, Йорктон Айтун, Реджайн, Саскатун, Мундера (2 станиці), Едмонтон і Виллінгдон. У ЗДПА: Стемфорд, Філядельфія, Детройт, Мінеаполіс. Праця СС. Службениць має для українських емігрантів у новому світі надзвичайно велике значіння.

3 КАТОЛИЦЬКОГО СХОДУ (CHRONICA ECCLESIAE ORIENTALIS CATHOLICAE)

1. Важні декрети Ап. Престолу для східних католиків в Італії. Як відомо, 1919 р. оснував Папа Венедикт XV єпархію для італьо-альбанців у Люнгро в Калябрії. Єпископом у Люнгро є від 1919 р. Преосв. Йоан Меле. Тепер оснував св. Отець східну єпархію для греків на Сицилії. Адміністратором єпархії іменував Ап. Престіл відомого прихильника Сходу, кардинала Лявітрано з Палермо, а його єпископом-помічником для східних католиків іменував дотеперішнього ректора італьо-альбанської духовної Семинарії в Палермо, прелата Йосифа Пернічаро. Одночасно василіянський монастир у Гроттаферрата біля Риму підніс Ап. Престіл до гідности „*Abbatiae nullius*“.

2. Сирійський кардинал Таппуні відправив дня 7. листопада ц. р., з приводу 25-ліття свого єпископства, врочисту Службу Божу в церкві св. Апостолів у Римі. Приявні були всі члени св. Східньої Конгрегації (ювілейне свято відбувалося з її ініціативи), Секретар св. Конгр. для поширення віри — архієп. Костантіні, французький амбасадор при Ватикані та багато інших церковних і світських достойників. Приявні були теж усі східні колеґії й семинарії в Римі. Св. Отець надіслав достойному Ювілятові сердешні письменні побажання, що їх прочитали прилюдно в церкві. Вкінці уділив кардинал Таппуні всім прилюдно благословення Пресв. Тайнами. Французькі католики витали патріярха-кардинала в Парижі (зокрема кардинали: Вердіє й Бодріяр). Там теж відправив Голова сирійської католицької Церкви врочисту архиерейську Службу Божу.

3. Смерть двох церковних достойників. Дня 26. X. ц. р. вмер вірменський католицький патріярх Кілікії, Петро XIV Аведіс. В Гайдудорог (Мадярщина) вмер недавно перший тамошній греко-католицький єпископ, Стефан Мікльош.

4. За 20 років (1916-1936) на вернулося на католицьку віру около 17 тисяч Росіян, здебільша з вищих кругів.

5. Загрожена єпархія. Православні Ромуни оснували в Сиготі свою єпархію. Повстала вона в зовсім католицькій частині Семигороду тільки на те, щоб навертати на православну віру греко-католицьке населення марамороської єпархії. Признає це явно патріярший урядовий орган у Букарешті „Вііторуль“ з дня 1. IX. ц. р. й додає, що нова православна єпархія має причинитися до упадку марамороської єпархії

(з осідком греко-католицького єпископа в Баямарі). Православна „Глясул Буковінеї“ принесла вістку, що катедральну церкву нової православної єпархії, єпископську палату й десять православних церков та парохіяльних мешкань вибудує своїм коштом православна буковинська митрополія, хоч, — як признає той же часопис з дня 24. VIII. ц. р. — на Буковині валяться найбільше пам'ятні церкви, а церковні урядники не дістають належної платні. Як відомо, життя православної Церкви в Румунії, як загалом життя в православних Церквах, не стоїть так світло, щоб можна було думати ще й про навертання католиків на православ'я. На тій агресивності може дуже потерпіти православна Церква в Румунії, бо шукаючи чужого, своє загубить у користь... комунізму (Пор. „Нова Зоря“ [1937], 84).

ВІСТИ З НЕЗЕДИНЕНОГО СХОДУ (CHRONICA ECCLESIAE ORIENTALIS SEPARATAE)

1. „Екуменічний рух“ і православні: три міжконфесійні конференції в Англії. Між розєднаним християнством дається відчувати загальна туга за зєдиненням. Та не всі однаково розуміють те зєдинення. Католицька Церква навчає, що згідно з наукою Христа всі християни мають визнавати одну й ту саму віру, що її визнає католицька Церква, та узнавати над собою владу римських Єпископів, як Наступників св. Петра — першого видимого Голови Христової Церкви на землі. Якогось іншого зєдинення католицька Церква не признає й не може признати. Між відлученими від католицької Церкви християнськими віроісповіданнями мабуть найбільшу тугу за зєдиненням відчуває англіканська Церква. В минулих віках вона радо лучилася з прочими протестантами й з православними проти католицької Церкви. В новіших часах вона може навіть була б злучилася з католицькою Церквою („як рівний з рівним!“), але під умовиною, що Апостольський Престіл признасть важність англіканських свячень. Та Папа Лев XIII по якнайдокладнішому прослідженні справи врочисто заявив 1896 р., що англіканські свячення є неважні (отже англіканські „єпископи“ це не є ніякі єпископи, а всі їхні священнічі функції це узурпація лаяків у святих річах). Це дуже не по нутру англіканам і тому вони ще з більшим зусиллям стараються про зєдинення з тими некатолицькими Церквами, що мають важно висвячене духовенство, зокрема з різними православними Церквами. І справді чимало східніх автокефальних Церков (як нпр. румунська) признали важність англіканських свячень.

Водночас щораз то більше зростає „єкуменічний рух“ за „спражнім“ зєдиненням між християнами-некатоликами на основі якоїсь спільної платформи та обопільних компромісів. Та, як відомо, ані в православних Церквах, ані в протестантизмі нема ніякої найвищої поваги в справах віри та обичаїв — тієї поваги, що її мусіли б усі безумовно слухати. Тому до якоїсь справжньої одности між некатоликами не може прийти й з певністю не прийде, аж поки відлучений Схід і відлучений Захід не підчиняться непомильній

повазі найвищого Пастиря Христової Церкви, тобто поки не злучиться справді з Апостольським Престолом, як Центром і Представником справжньої Одности Христової Церкви.

Та відлучені не дійшли ще до того висновку й тому хотіли б якимсь інакше досягнути зєдинення. „Екуменічний рух“ за зєдиненням має тепер два головні напрями. Перший з них це напрям „Життя й Діла“ (Life and Work). На правді віри він не звертає ніякої уваги. Спільна християнська етика в приватному й збірному житті мала б бути висловом зєдинення християнських Церков. Цей напрям „практичного християнства“ скликав уже дві міжконфесійні конференції: одну 1925 р. до Стокгольму, а другу, в липні ц. р., до Оксфорду.

Але така проста розвязка справи зєдинення не може, річ ясна, всіх вдоволити. Тому чимало некатоліків домагається, крім спільної етики, ще й „спільної віри“. Правди тієї віри повинні бути такі, щоб на них могли всі віроісповідання згодитися (отже релігійний компроміс на платформі такого віроісповідання, що мало б найменше правд віри; — інакше воно не згодиться на ту спільну віру!). Цей напрям називали англійці напрямом „Віри та Устрою“ (Faith and Order). Прихильники цього напрямку теж скликали 2 конференції: одну 1927 р. до Льозанни, а другу, в серпні ц. р., до Единбургу в Англії. Крім того відбулася ще вліті ц. р. конференція третьої міжконфесійної організації: „Всесвітнього Союзу міжнародньої приязни через Церкви“, в Haywards Heath біля Лондону.

Зі східних взяли в тих зїздах участь представники різних православних Церков і представники несторіянської Церкви. Представником царгородського патріярха був тиатирський архієпископ Германос. З Варшави приїхав сам митрополит Діонісій у товаристві синодального секретаря та кількох професорів, а з Парижа: митрополит Євлогій, о. Булгаков, о. Флоровський, о. Касіян Безобразов, професори: А. Карташев, В. Зінківський, Г. Федотов, Б. Вишеславцев, Зандер. Майже кожна православна Церква мала своїх представників (не рідко єпископів).

На конференції в Оксфорді було 800 представників 96 сект і східні представники. Митрополит Германос був навіть предсідником другого засідання, в заступстві англіканського примаса з Кентербері. Ця конференція „практичного християнства“ тривала аж 2 тижні й ствердила загальний занепад християнського духа між протестантами, що легко піддаються зовнішній силі новітніх диктаторів (а православні лучаться з такими „християнами“). Всі нарікали на національні егоїзми, що проявляються м. і. у гнобленню національних менших та в поганському расизмі. Осуджуючи несправедливу війну, конференція візвала всіх християн до праці над заведенням справедливости й мирного співжиття (гарні слова, що їх ледви чи придержуються навіть самі автори відозви). Конференція рішила вислати до Німеччини окрему делегацію з привітом для протестантської, переслідуваної, Церкви з оцею резолюцією: „Церква не може визнати такої тотальної держави, що не визнає над собою ніякого вищого порядку, тільки сама в собі бачить найвищий лад, бо така держава ставить себе на місце Бога“ (а наші деякі націоналісти „визнають“ таку державу без ніякого застереження, одушевляючися гітлеризмом). Річ ясна, що гітлерівці обурились такою резолюцією та запротестували в своїх часописах проти „вмішування чужого чинника в німецьке церковне життя“, як також заборонили

німецьким горожанам входити в звязки зі „Світовою Радою Церков“, що має повстати на основі рішення оксфордської конференції.

Цікавіша для нас „мирова конференція“ (займалася справою мира) в Heywards Heath. Секретар конференції подав до загального відома, що був намір вислати до СССР окрему делегацію, що на місці прослїдила б релігійні відносини, але годі було це вчинити (большевики не допустили до цього). Також згадав, що в Польщі існує протестантсько-православний союз приятні. Але тому, що між протестантами в Польщі нема згоди, союз був кілька років нечинний. Тому дальшу акцію в тому напрямі поручили вести самим православним (і православні з певністю радо на це згодилися!).

Конференція „Віри та Устрою“ почалася в Единбургу дня 2-го VIII. Крім православних єпископів і богословів було около 500 представників різних сект. Ця конференція ствердила катастрофальний стан теперішнього світу та велику безсильність християнських (читай: протестантських) віроісповідань через брак одности. На різних секціях обговорювали учасники різні основні поняття християнської віри: про Церкву, ласку, священство, ітд. Конференція не могла досягнути своєї цілі, бо ніяке віроісповідання не бажало скапітулювати перед іншим віроісповіданням. Напр. англікани далекі від того, щоб навернутися на православ'я, а православні на англіканізм. Обоюсторонній знову компроміс також неможливий, бо кожний богослов, чи-то протестантський, чи православний, інакше задивляється на правди віри, що їх інші визнають навіть тими самими словами, що й він. Інакше кажучи не всі розуміють однаково ті самі правди віри. Отже порозуміння ніяк неможливе.

Серед загального хаосу понять, навіть про найосновніші правди віри, поставив митрополит Германос оці застереження: в ділі спасення треба признати співділання свободної людської волі з Божою ласкою; перший чинник нашого спасення не „слово“, але Церква; крім св. Тайни Хрищення також і св. Тайна Миропомазання є конечно до важного прийняття прочих св. Тайн (католицька Церква не вчить про таку конечность св. Тайни Миропомазання!); основою порозуміння може бути тільки віра старинної Церкви, що знаходиться: в св. Письмі, в символі віри, в постановах 7 вселенських соборів, в науці св. Вітців, в літургії та в цілому житті неподільної Церкви.

З того виходило б, що *communicatio in sacris* уважає митрополит Германос за вислід зєдинення, а не за орудник до нього, — як того хочуть протестанти. Та ледви, чи всі православні годяться з цим застереженням Германоса. За доказ того може послужити факт, що в Оксфорді всі учасники спільно причащалися та брали спільну участь у різних богослуженнях. Подібно мається справа з *communicatio in sacris* з англіканами майже в усіх православних Церквах.

Вкінці ані митрополит Германос, ані всі православні не в силі, без заперечення своєї дотеперішньої науки, відповісти на питання: по чім пізнати котра Церква правдива, а котра ні?; хто непомильно рішає про правди віри?; хто може автентично пояснювати св. Письмо?; чому тільки 7 вселенських соборів, а не більше, чи менше?; чому нпр. ефеське соборіще з 431 р. не є вселенським собором? Подібно не в силі православні відповісти на багато інших питань — хіба, що схилилять свою голову перед правдами віри, що їх безперестанку й незмінно навчає св. католицька Церква! (Пор. L'Unité de l'Eglise [1937], 83; Oriens [1937], 5, стор. 153-154; „Нова Зоря“ [1937], 72). — о. Ісидор Луб ЧСВВ.

2. Новий підручник східньої богословії. Професор Папського Орієнтального Інституту, о. М. Горділльо Т. І., видав недавно для вжитку духовних Семинарій короткий підручник богословії незєдиненого Сходу п. н. *Compendium theologiae orientalis in commodum auditorum Facultatis Theologicae concinnatum. Romae 1937; стор. XVI+275.* Критика прийняла цей твір дуже прихильно.

3. Православний патріархат у Польщі? Деякі польські часописи подали до прилюдного відома, що в зв'язку з побутом митрополита Діонісія в ромунського патріярха Мирона є намір оснувати православний патріархат теж у Польщі. КАП. (Католицька Пресова Агенція в Варшаві) проголосила в тій справі оцю заяву: „Невідоме нам скільки є правди в тих часописних вістках та чи урядові чинники справді мають намір оснувати в Польщі православний патріархат. Хочемо однак звернути увагу, що вивищення православної митрополії до гідности патріархату не має найменшої основи... Не було патріярха в царській Росії (від часів Петра В.), нема його аж досі в Болгарії й Греції. Відносно недавно повстали нові патріярхати в Ромунії й Югославії для підкреслення, що ті держави мають більшість православного населення та що (православна) Церква це упривілейоване віроісповідання. Хоч у балканських державах православний патріархат може мати рацію існування, то в Польщі, де величезна більшість є католицька, він був би дивовижжям. Намагання до спеціального упривілейовання православної Церкви в Польщі, основуючи для Неї патріархат, є, без сумніву, суперечне з Конституцією та польською дійсністю. Річ ясна, що церковна Єрархія й католицька суспільність не могли б над тією справою перейти до денного порядку“.

Не від речі буде тут пригадати, що колись великий митрополит Рутський бажаючи зліквідувати релігійну боротьбу між зєдиненими й православними в Польщі, предложив плян оснування київського патріярхату. Патріярхом мав бути митрополит Петро Могила, приступаючи з прочими українськими православними владиками до Унії. Цей плян, оскільки нам відомо, одобрих Апостольський Престіл і православна українська єрархія, але не згодилися на нього тодішні урядові чинники в Польщі так, що він мусів упасти. Зате мала Польща православних ірридентів аж до свого поділу в XVIII віці.

1894 р. хотів Папа Лев XIII оснувати патріархат для нашої Церкви в межах тодішньої Австро-Угорщини, але спротивилися тому мадярські духовні й подекуди світські круги.

Тому, коли справді йде про оснування патріархату в Польщі, то річ зовсім природна, що годилось би подумати передовсім про оснування католицького патріярхату східнього обряду, — щоб бодай мінімально направити те, що знівечено, з надзвичайно великою шкодою не тільки для католицької віри й Церкви, але також для самої польської держави, за часів Петра Могили й митрополита Рутського.

4. Правне положення православної Церкви в Польщі ще й досі належно неунормоване. Як подають деякі часописи, те правне положення має унормувати декрет Президента — без скликання загального Синоду, що на нього українські православні круги покладали велику надію.

3 КАТОЛИЦЬКИХ МІСІЙ (E MISSIONIBUS CATHOLICIS)

1. **З приводу місійної неділі** Секретар св. Конгрегації для поширення віри, архиеп. Костантіні виголосив промову на тему: „Антихрист і місії“. На місійні терени втискається комунізм і користаючи з недовіря тубильців до білих, накликає їх, щоб прогнали місіонарів. Велике значіння в поборюванні комунізму має виховання автохтонного духовенства. Тепер є вже 5.500 священників-тубильців. Чимало місійних станиць в Індії, Китаю, Японії та в Африці переймали від білих місіонарів священники й єпископи-тубильці. Дуже успішний засіб у боротьбі з комунізмом це місійні школи. Не всі їхні вихованки навертаються, але всі стають відпорні на комуністичну агітацію. Жорстокости, що їх допускаються комуністи, також відвертають від них тубильців. В Китаю найбільше навернень саме там, де якийсь час влада була в руках комуністів.

2. **В місійних краях** працює тепер: 16.050 священників, 7.305 монахів-братів, 38.504 Сестри-місіонарки. Разом 61.859 осіб. Крім того є ще 74.127 катихистів і 61.756 католицьких учителів. Тобто над поширенням віри в місійних краях працює тепер около 200.000 осіб.

3. **Навернення цілого монастиря.** Недавно приймив католицьку віру цілий жіночий англіканський монастир „Любови Ісуса“ в Ванкувер у Канаді. Вже від довшого часу займав уми й серця монахинь сумний стан християнства, що розділене на стільки Церков і різних сект. Розчитуючися в історії Церкви й роздумуючи над Нею, монахині дійшли вкінці (при допомозі Божої ласки) до висновку, що тільки одна є правдива Христова Церква, — католицька, а їхня Церква не є правдива, хоч і дуже подібна до католицької, та навіть називається англо-католицька. Тому, не зважаючи на всякі труднощі й перепони, всі монахині визнали католицьку віру.

4. **В каплиці Апостольської Делегатури в Пекіні** архієпископ Занін (Ап. Делегат) охрестив китайського дипломата Гсін-Сун-Ші, що має тепер 62 роки. В цілім Китаю охрещено ц. р. 600.000 осіб (між ними 106.000 дорослих). В Пекіні приймало св. віру 9 студентів університету.

ВІСТИ З КАТОЛИЦЬКОГО СВІТУ (CHRONICA — VARIA)

1. † **О. Филип Марото** (1875 — 11. VIII. 1937). Покійний походив із Іспанії. В молодечому віці вступив до Згромадження Місіонарів Непорочного Серця Пречистої Диви Марії. По скінченні богословських студій поїхав до Риму, де скінчив правничий факультет св. Аполінарія з такими визначними успіхами, що негайно став там (1903 р.) заступ-

ником, а по трьох роках звичайним професором церковного права (викладав до 1934 року). Був консультором св. Конгрегацій: для монахів, Соборів, Пропаганди, св. Офіції, Семинарій та Університетів, як також Комісії автентичного пояснювання Кодексу Кан. Права. Від 1918 р. був теж просинодальним суддею в Вікаріяті міста Риму та деканом правничого факультету св. Аполінарія (1931 р. вибрали його одногосно Предсідником того ж факультету). Як Предсідник скликав він у листопаді 1934 р. відомий міжнародній конгрес правників до Риму (з приводу 1400 річниці проголошення кодексу цисаря Юстиніана й 700 річниці проголошення Декреталій Папи Григорія IX). У своїм Згромадженню був від 1906 р. генеральним Віцепрокуратором, від 1912 р. до 1934 р. два рази по черзі Генеральним Прокуратором, а від 1934 р. головним Настоятелем (генералом Згромадження). Написав дуже цінний твір: *Institutiones iuris canonici*, що мав уже кілька видань (твір недоведений до кінця). Крім того поміщував свої статті в різних періодиках. Був співосновником і співредактором вельми цінного періодичного коментаря канонічного права „*Apollinaris*“ (виходить від 1927 р.) та періодичу „*Commentarium pro religiosis*“, що його почав видавати з іншими Отцями свого Згромадження від 1920 р. На горі Паріолі в Римі побудував величаву (не зовсім іще викінчену) церкву в честь Непорочного Серця Пречистої Диви Марії. Відзначався високими чеснотами й мав велику пошану. В. Й. П.!

2. Білорусини католики звернулися до Апостольського Нунція в Варшаві, щоб причинився до видання готового вже перекладу св. Письма Нового Завіту на білоруську мову („*Chryścijanskaja Dumka*“ [1937], ч. 19).

3. Католики в Берліні. На 4,25 міл. жителів має Берлін 430.000 католиків. Парохій мають вони 44, капеляній 33, церков 58, каплиць 90. Отже католицизм у Берліні становить досить поважну силу.

4. Католицька преса в Мадярщині. В Мадярщині є 130 католицьких періодиків: 13 щоденників, 33 тижневики, 49 місячників. Наклад тижневиків: 251.000, місячників 258.000. В Будапешті виходить щодня 190.000 примірників католицької преси. До зросту католицької преси в Мадярщині причинився, як відомо, передовсім славний о. Бонго Т. І.

5. Смерть визначного католицького видавця. У німецькому Фрайбургу вмер у 73 році життя співвласник відомого католицького видавництва Гердер і Ска, Герман Гердер, що був від 1888 р. головним директором видавництва та видав у тому часі дуже багато поважних католицьких книжок. Видавництво Гердера існує від 1801 р. Оснував його дід Германа, Вартоломей.

6. В католицькому люблінському університеті було 1936/7 р. 891 студентів і 310 студенток. З того українців 25, росіян 5. Греко-католиків було 24, а православних 20.

7. Смерть заслуженого історика й богослова, о. Каброля. Дня 4. VI. ц. р. вмер один із найславніших Бенедиктинців, о. Др. Фердинанд Cabrol, авва монастиря св. Михаїла в Farnborough у графстві

Hampshire в Англії. Ур. дня 11. XII. 1855 р. в Марсильї. В 20 р. життя вступив до бенедиктинського монастиря в Solesmes у Франції. 1882 р. став священником і незабаром професором історії й патристики в католицькому університеті в Angers та настоятелем монастиря в Solesmes. 1895 р. вдова по цисарю Наполеоні III, Євгенія, спровадила французьких Бенедиктинців до Farnborough, бажаючи мати їх при гробі свого чоловіка. Першим настоятелем, а від 1903 р. першим аввою, став покійний о. Каброль, що здобув собі велику славу праведности, як також учености в ділянці патристики й літургики. З його творів вистачить згадати: *Peregrinatio Silviae* (1895); *Le livre de la Prière antiques* (1900), *Les origines liturgiques* (1906). Від 1903 р. редагував і видавав дуже цінну енциклопедію: „*Dictionnaire d'Archeologie chrétienne et de Liturgie*“, що її продовжує тепер Бенедиктинець Генрик Leclercq. („*Mysterium Christi*“ [1937], 9).

8. З політичної партії — релігійна секта. Як відомо, в Німеччині не вільно навчати релігії в школах. Католиків, що боронять своєї релігії, вважають націонал-соціалісти за ворогів держави. Гітлеризм перетворюється поволі з політичної партії в релігійну секту, ворожо наставлену до християнства. Він хоче на свій лад упорядкувати навіть духовні прояви людського життя. Тому поволі духовно наближується до большевизму, бо подібно, як большевизм, гітлеризм стає новітнім потвором у виді проти-Церкви. Теперішній гітлеризм це вже зовсім не той самий гітлеризм, що був дня 20. II. 1920 р., коли запевняв „оборону християнської релігії“. Ще 4 роки гітлерівські маніфестації були злучені з урочистими богослужаннями. Та перемогла пропаганда Альфреда Розенберга й Вільгельма Гавера, корифеїв німецького новопоганства. Під їхній вплив дістався й сам Гітлер. Теперішній гітлеризм поширює таку саму ненависть до всього, що християнське, як і большевизм. До помирення з Церквою серед теперішніх обставин не прийде. Навпаки: боротьба ще більше загостриться. Подібно, як большевики, так теж і гітлерівці зовсім забули про те, щоб вести боротьбу проти капіталізму та дбати про поліпшення долі працюючих мас; вони напружують усі свої сили, щоб поборювати релігію. Велику мав слушність німецький історик культури, Georg Weber, коли писав у своїм творі: „*Allgemeine Weltgeschichte*“: „Причини суспільних революцій і великих суспільних рухів тільки сповидно обертаються в сфері політичних, чи економічних явищ. Очевидно й дипломати та економісти викликають порушення збірної волі... Але стихійні відрухи мас завжди походять з духових причин, докладніше кажучи: з релігійних. І питання про зброю й про гріш зводиться вкінці до питання совісти, до цього, чи того світогляду. Тому людськість не успокоїться, аж поки не утривалить свого світогляду й, що за тим іде, — своєї совісти“. (Пор. *Przegląd Katolicki* [1937], стор. 689).

9. Відхристиянізування Німеччини йде скоро вперед. Деякі провідники націонал-соціалізму домагаються, щоб уряд переіменув християнські назви місцевостей на назви германські. В задушний день заборонили подекуди гітлерівці християнські маніфестації від 6-19 години. Також і протестанти знайшлися в важкому положенні. 135 пасторів знаходиться в тюрмах. Їхні місця займають „німецькі християни“, що вже усунули з церков хрести, а про Христа навчають, що Він був тільки шляхетним чоловіком і ворогом жидів. Цю секту, що ділиться на кілька більших і менших груп, підпомагають урядові чинники. Зрештою міністр

др. Лей вірить у самого тільки Гітлера: „Бог — говорив др. Лей — пробудив у нас знову свідомість крові й землі. Маніфестації це наші набоженства; церкви за малі були для них... Не грішми, ані теж матеріальними засобами ми стали тепер такі сильні, але тим, що ми досягнули віру, що всілі переносити гори. Ми не дозволили голосити тієї віри в проповідях, у церквах; ми голосили її самі на збірних, боевим духом овіяних, маніфестаціях... Вірю на землі лишень у Адольфа Гітлера й вірю, що націонал-соціалізм це єдина для німців віра. Вірю, що Адольфа Гітлера, нашого Провідника, післав нам сам Бог, вірю, що існує Бог, що благословить нас, стереже, любить і захоронює. Вірю, що той Бог зберігає нам нашого Провідника на те, щоб провадив Німеччину до величі й свободи“. Слова про Бога можуть звучати навіть дуже гарно, але питання в тому, кого др. Лей розуміє під іменем „Бога“?... (Диви „Prawda katolicka“ [1937], ч. 11).

В області Саари арештували гітлерівці декана катедри, 2 священників і 19 визначних світських католиків. Населення обурене. Гітлерівці насильно усувають хрести зі шкіл та виховують молодь у дусі расизму. Були випадки, що населення знову помістило на стінах у школі усунені хрести. В Віртембергії закрили школи СС. Францісканок, а коли Сестри вчинили відклик, покликуючися на Конкордат, почули відповідь, що Конкордат це міжнародня умова, що управильнює зовнішні справи між Апостольським Престолом і Німеччиною, а рішаючим чинником у внутрішньому житті Німеччини, отже також і в організації шкільництва, може бути тільки німецький уряд. Медицину підпорядковують націонал-соціалістичним поняттям про кров і расу. Один із расистів, якийсь Шмідт, висказав до професорів і студентів медицини м. і. оці слова: „Крім націонал-соціалізму не можна толерувати в Європі ніякої іншої ідеї. Муситься раз на завсіди усунути залишки середньовічних віроісповідних пересудів та всякий лібералізм і марксизм. Старинні Германи мали 3 святі основні ідеї: в фізичному житті — ідею крові й раси; в суспільному житті — ідею скиби; в правничому знову й військовому житті — ідею чести... Поняття про Бога не може бути застережене самим тільки богословам... Бажаючи вчинити людей здоровими, мусимо усунути з їхньої уяви всяке марево будучих вічних мук. Бачити Бога в природних правах це ніякий злочин. Догма — це людський твір, що прийшов на світ на різних синодах і соборах...“ На проповідниці не вільно видавати оцінки про ніякі державні справи, тобто не вільно боронитися проти новопоганства. Др. Геббельс заявив в одній своїй промові: „Церкви голосять свої науки вже 2 тисячі років по думці вказівок свого Вчителя... Ми йдемо тією самою дорогою, прямуючи до консолідації суспільности довкруги відвічних конструктивних старогерманських ідей... Поняття, що ними послуговуються тепер церковні чинники, вже не відповідають потребам часу... Наш нарід неспосібний приймати ніяких богословських софізматів... Ми політики вважаємо себе за тих, що їм поручено не тільки zorganizувати матеріальне життя, але також опік над людськими душами. Тому в нашій виховній праці мусимо зменшити вплив різних непокликаних духовних опікунів“. (Kölnische Volkszeitung).

Великий голяндський католицький щоденник „Maasbode“, що цікавився релігійним положенням німецьких католиків, вже заборонений у Німеччині. Протихристиянські виступи „назих“ уряд преспокійно толерує, зате брошури проти новопоганства негайно конфіскує. (Gazeta Kościelna [1937], ч. 44).

В німецьких католицьких церквах моляться тепер кожної першої п'ятниці до Ісусового Серця про мир у Німеччині та про свободу для Церкви.

10. Арештування духовенства в СРСР. Недавно арештували в Орелі православного єпископа Інокентія, 12 священників, 2 монахів і 15 світських людей під замітом, що вони належать до „протиревольюційної релігійної організації“. Незабаром має розпочатися проти них великий процес.

Большевики засудили на смерть казанського православного митрополита Кирила за „релігійну пропаганду“. (Подібна доля вже стрінула єпископів з Орла й Мінського та чимало священників із Петрозаводська). Багато священників арештували в Оренбурзі, Уфі, Казані й Омську. В Харкові арештували большевики 80-літнього католицького єпископа Леонарда Гашинського.

11. Мученича смерть єп. Фрісона. Ще 1935 р. арештували большевики Апостольського Адміністратора в Одесі, єп. Фрісона, закидуючи йому шпіднажу в користь Німеччині. Восени того ж року поставили його перед суд, а в червні ц. р. розстріляли, на основі вироку з дня 17. III. ц. р. Покійний єпископ був німець.

12. Сталін нищить вірменську Церкву. Хоч большевики вже довгі роки поборюють монофізитську вірменську Церкву, однак досі не зуміли знищити її. В столиці Вірменії, Єревані, ще й тепер перебуває вірменський патріарх („католикос“). Недавно видав Сталін до вірменських комуністів відозву, домагаючися рішучого поборювання вірних вірменської Церкви. В 24 години потім арештували католикоса й 25 інших духовних осіб, а церковні будинки займало ГПУ. Незабаром арештовані мають стати перед судом — за те, що вони християни! (Przegląd katolicki [1937], стор. 693).

13. Жахлива радієва авдиція з Іспанії. Бельгійський часопис „Le Moustique“ містить опис жахливої радієвої авдиції з Іспанії, з надавчої стації червоних. Спочатку червоні надавали звичайний комунікат. Потім хвилина тиші, а дещо пізніше піднесені голоси. Накінець можна було чути слова: „Говоримо під загрозою крісів. Ми полонені італійськими вояками...“ Миттю залунали крісові стріли й авдиція... скінчена.

14. Програма великої Японії. Визначний японський генерал і політик, барон Гііші Танака, вручив дня 25. VII. 1927 р. меморіал мікадові, що в ньому подав начерк японської політики на довгі роки в майбутньому. Японці мають передовсім заволодіти й піднести економічно Манджурію, бо вона в майбутності має стати основою японського володіння над Азією. Після того мають заволодіти внутрішньою Монголією та підпорядкувати її японській політиці. Опісля мають прилучити до своєї імперії (через анексію) північний Китай. Та на тім іще не кінець. Японія має заволодіти цілим Китаєм та зовсім підпорядкувати його інтересам своєї держави, щоб накінець викинути європейців із Сіаму, голландських і британських Індій, з усіх островів Тихого Океану, розбити зовсім російську потугу та зреалізувати клич: „Азія для Азіатів“. Найважливіше в програмі ген. Танаки це опанування цілого Китаю. „Маючи

до розпорядимости засоби цілого Китаю, — пише він — зможемо заволодіти Індією, середньою Азією, Малою Азією, а навіть Європою". Маючи в руках північний Китай і внутрішню Монголію, зможуть японці відтяти під Іркутском східний Сибір від Росії. Японці мають уже великий вплив на Філіпінах, ще більший в Афганістані. Також японські впливи є вже досить значні в Туркестані. Звідсіля наміряють японці створити незалежну від Росії, але залежну від себе, середньо-сибірську державу. Та здійснення програми „великої Японії“ залежить від того, чи перед японським імперіялізмом упокориться тепер нанкінський уряд, що багато вже вчинив для китайського відродження. Те відродження може пере-креслити всі японські імперіялістичні плани. А пере-креслення тих планів рівнялось би смерті японської потуги! (Tęcza [1937], N. 9).

15. Пророцтва про найближчу будучність. Ще кілька років тому вийшла в Парижі дуже цікава книжка: Michel de Savigny, *A la lumière des prophéties, la perspective des grands événements*, Paris VI, Pierre Téqui, 82 rue Bonaparte, 1934. В тій книжці зібрані пророцтва визначних (і часто святих) людей про будучі події, що здебільша вже сповнилися, або мають сповнитися — навіть у найближчій будучності. Вистачить згадати предсказання: св. Малахії, Мих. де Нотре Дам, св. Кесарія з Арль, Вартоломея Гольцгавзера, об'явлення Божої Матері на горі Ля Салет, ітд. Савіні спираючися на тих пророцтвах говорить більш-менш так: В найближчому часі розпочнеться в світі суспільна революція; вирівнюється різниця між багатими та вбогими; появиться чимало лихих книжок. Революція в Англії буде ще страшніша, як велика французька революція. Буде здаватися, що ліві побідять скрізь. „Як дикі звірята, гнані голодом Німці, тому, що Гітлер не всілі буде прокормити їх, будуть свідками його упадку та ув'язнення, вернуть до монархії й кинуться на границю, щоб успокоїти голод“ (слова Нотр Дам'а з XVI в.). Німці кинуться на Францію, але Французи побідять їх під Поатіе, під Ліоном, Штрассбургом і в Вестфалії.

В часі суспільних заворушень і воєн Папа Пій XI мусітиме втікати з 4 кардиналами до Кольонії, але по 20 днях верне до Риму та вмере. Тоді масони будуть старатися переперти свого кандидата; якийсь час не буде папи, вкінці стане папою французький єпископ із Лімож, як Климент XI і Григорій XI. Це буде ангельський пастир, що скличе найславніший вселенський собор, приверне одність Церков на Сході й на Заході. перенесе осідок Папів до Єрусалиму та наложити царський вінець на голову великого французького монарха, потомка св. Людовика IX. Цей великий монарх заволодіє в мирний спосіб також Німеччиною, Італією, Англією, Польщею, Росією та Еспанією. Під його володінням будуть теж навернені на католицьку віру всі жителі теперішньої Туреччини. Володітиме 40 років; умере в Єрусалимі. Найпізніше навернуться жиди. (Tęcza [1937], 11; пор.: Шпіраго-Павенцький, Антихрист, і твір Concinnator'a про об'явлення в Ля Салет — в українському перекладі о. Дзедзика).

НОВІ КНИЖКИ Й ВИДАННЯ (RECENSIONES)

Ювілейний Альманах українських католицьких богословів перемиської Епархії. Накладом гр. - кат. Духовної Семинарії в Перемишлі. Перемишль 1937. 23×15,3 см. Стор. 272. Ціна з поштовою пересилкою 4,50 зл.

1937 рік багатий у великі ювілеї для всієї української католицької Церкви. Для перемиської Епархії він зокрема багатий у своєрідні, епархіяльні ювілеї. А саме Преосв. Кир Йосафат святкує тепер аж 3 важні ювілеї: 60-ліття своїх уродин, 30-ліття священства та 20-ліття єпископства. І саме, щоб проявити свою пошану й любов для Високодостоїнного Ювілята, видали перемиські богослови оцей Альманах. З великими річницями свого Архиєрея злучили 80. річницю уродин вселенського Архиєрея, Папи Пія XI. Тому й на першому місці св. Вітцеві присвячений цей Ювілейний Альманах.

На зміст Альманаху складаються біографічні статті, спогади, історичні твори та поезії на історично-релігійні теми. Автори статей це оо. Професори й інші священики перемиської Епархії та студенти богословії в Перемишлі і в Римі (з перемиської Епархії). Крім того є одна стаття визначного знавця нашої культури на західних окраїнах, Д-ра Євгена Грицака («Перший Альманах перемиських богословів»).

Статті присвячені здебільша Особі св. Вітця й Особі Преосвященного Кир Йосафата. На окрему згадку заслуговують оці: стаття о. проф. Орського про католицьке священство в світлі папської енцикліки; стаття питомця А. К. про завдання Католицької Акції; В. Д. (Рим) про українську Папську Семинарію св. Йосафата в Римі; дуже цінна стаття о. Віцеректора Д-ра В. Голиського про Володимира Соловєва; «Двадцять літ на владичому престолі» (І. Г.); «Преосвященний Йосафат Коциловський супроти сектанства» (о. М. Дороцький); спогади з Кромерижа о. проф. А. Перхача; «Укр. кат. Духовна Семинарія в Перемишлі» (о. В. Гриник, крилошанин і проф. церковної історії); «Богослов у роках визвольної війни» (спогад о. П. Голинського) та інші. Альманах прикрашений 20 світлинами й гарною вінеткою на обгортці. Папір добрий, видання старанне, справді європейське!

Цей Альманах вручили теж св. Вітцеві. З того приводу дістав Преосв. Кир Йосафат листа від Й. Ем. Кардинала Тіссерана, що його подаємо в українському перекладі: «Ватиканська Держава, 28 липня 1937. Св. Східня Конгрегація, Ч. прот. 78/29. — Ваша Ексцеленціє! На авдієнції дня 10. липня ц. р. зволив св. Отець з вдячністю приймати жертвований Йому Альманах Епархіяльної Семинарії, оцінюючи притім по батьківськи привітну й сердешну присвяту, що нею пожертвовано його для Нього з приводу 80-ліття Його життя. — Пересилаючи своє Благословення всім Настоятелям, професорам і кандидатам духовного стану та зокрема тим усім, що різними статтями причинилися до зредагування Альманаху, св. Отець бажає всім молодцям, щоб користали якнайдосконаліше та зі святою ревністю з часу, що призначений для них у Семинарії на приготування до священства. — З глибокою пошаною — Вашої Ексцеленції відданий брат Євген Кард. Тіссеран — секр. в. р. Й. Чезаріні — асесор. в. р. — До Його Ексцеленції Кир Йосафата Коциловського ЧСВВ., українського Єпископа в Перемишлі».

Мило підкреслити, що «Орієнс» (1937), ч. 3, дуже прихильно оцінив цей Альманах. Поручати цього Ювілейного Альманаху не треба; він сам говорить про себе.

о. А. О.

О. Ельпідій, Францісканин: **Кличі новітнього невірства**. З німецького переложив о. Андрій Перхач. Накладом перекладчика. Перемиськ 1937. 147×114, стор. 112+3. Ціна 80 сот.

«Відповіджте безумному по дурощах його, щоб не здавалось його, що він мудрий» (Притчі 26, 5). Такі слова покладані на початку книжки. Дурощі безумного це гасла новітнього невірства. Книжка о. Ельпідія відповідає на закиди проти Церкви й духовенства та опрокидує соціалістично-комуністичні нісенітниці. Та мова книжечки подібна до мови живих людей. А, як відомо, деякі люди мовчазні й сумовиті, інші знову балакливі. Стрічається не раз у товариській гурті людина, що не радо говорить, а то й зовсім не раз мовчить. В розмову вона спочатку не встряває, тільки в відповідній хвилі одним-одніським словом стає переможцем у диспуті. В житті таких людей більше бояться, а менше люблять, притім звичайно недоцінюють їх. Подібно мається справа коли йде про літературу. Зокрема католицька апольогетика, а навіть публіцистика не доцінює ваги того, що француз називає *bon-mot*. Може хтось сказати, що *bon-mot* добре для весельчаків, розумна ж людина хоче справді розумових доказів. Це правда, але це не змінює справи. Фальш і помилки чинить не так розум, як радше воля, бо впертого не переконують ніякі розумові докази, хоч би були самі в собі переконливі, як біль зубів. І тут може придатися саме *bon-mot*. Треба пам'ятати, що кожна ідея, розвинута ширше, приходить до читача, представляється йому, каже своє слово й зникає. А *bon-mot* не так. Воно не залишає читачеві вільного осуду; завдяки своїй блискучій конструкції приголомшує читача й, що досконаліша внутрішня конструкція *bon-mot'u*, то скоріше заповнює його ум.

І саме тоном посмішки збити в цій книжці кількадесять гасел проти «клерикального обскурантизму». Серед більшого числа іронічних інсинуацій та каламбурних натяків можна насправду стрінути декілька вишліфованих камінців *bon-mot'u*. Нпр.: «Я не маю ніякої релігії й притім досконало почуваюся». Відповідь: «Мій пес також» (стор. 7). Річ ясна, що *bon-mot*, подібно як людина, має свою культуру. Проте не можна чинити з цього приводу авторів закиду, мовляв, культура його «затроєних стріл» не дуже висока. Коли взяти під увагу, що це книжка для простолюддя, то треба безсторонно признати, що задовольняє вона всі вимоги популярної книжки. Перекладчикові належить подяка за це, що відчинив вікно в невідомий нам досіль світ у апольогетичній літературі. Ще одне приходить на думку при лектурі цієї книжки: скільки доброго могла б учинити антологія католицького *bon-mot'u*. Пригожого матеріялу, мабуть, знайшлось би досить у католицькій публіцистиці та в апольогетичних творах. Культурний жарт деколи вартніший за товсті «причинкарські», полемічні розвідки. Та в однім мусіла б католицька антологія відрізнятись від подібної некатолицької антології: в некатолицькій жарт є тільки для жарту, а в католицькій посмішка була б висловом людської виrozumілости для людської зарorumілости.

о. П. К.

О. Маркіян Марисюк: **Куди йде світ без Бога?** Видавництво ЧСВВ. в Жовкві, книжка 211. («Бібліотека Релігійної Освіти»). Жовква 1937. 168×12 см., стор. 32.

О. Ст. Демко: **Католицька Церква**. «Бібліотека Релігійної Освіти» ч. 16). Жовква 1937. 16·6×11·9 см., стор. 32.

Невтомний Редактор популярної «Бібліотеки Релігійної Освіти» не вгаває в своїй праці: поодинокі томики далі періодично появляються. Кни-

жечка «Куди йде світ без Бога?» ясно й приступне зясовує відворот людства від Бога на всіх ділянках життя. Тимчасом — проводить Автор свою ідею — в повороті до Бога криється не тільки вічне, але й дочасне щастя. Приємно підкреслити, що в книжечці повно актуальних прикладів і натяків. Одне хіба застереження: Стиль у автора часто досадний. Признаю, що це радше додатня прикмета стилю, але в таких випадках треба зважати й на предмет, що про нього говориться. Бо такі слова: »Колись в раю сказав Господь: В поті чола їстимеш свій хліб. А сьогодні дійшло до того, що навіть кривавим потом чоловік не годен запрацювати на кусень хліба бо нема праці« (стор. 5.) можуть часом у простої людини притемнити віру в Божу премудрість і всемогутність.

Чергова книжечка о. Демка популярно розвиває й пояснює член символу віри: »Вірую во єдину, святую, соборную і апостольську Церков«. Брошура кінчається закликком любити й вірити в католицьку Церкву. Коли вільно висловити якісь побажання, так побажати б Редакції ще кращих успіхів у праці, але й притім теж трохи більшого почуття пошанівку для рідної мови!

П. К.

P. Dr. Christophorus Berutti O. P.: *Institutiones iuris Canonici*. Volumen III. De religiosis. 22'3×14'7 cm, стор. XVI+384. Taurini-Romae 1936. Marietti. Ціна 25 лір.

В цім томі опрацьована друга частина другої книги Кодексу Церковного Права, тобто канони: 477 — 681. На кінці книжки поміщений огляд поодиноких цих канонів разом з поданням відносних сторін, як також поазбучний покажчик річей.

Автор ілюструє найновіше право різними рішеннями Апостольського Престолу з доби перед оголошенням Кодексу К. П. і по оголошенню. Книжка відзначається великою основністю, науковою докладністю та практичним опрацюванням предмету, що належить до найтрудніших частин церковного права.

о. Др. В. Баран

P. Matthaeus Conte a Coronata O. M. C.: *Institutiones iuris Canonici ad usum utriusque cleri et scholarum*. Volumen V. Index rerum et appendices 22'3×14'7 cm, стор. VIII+387. Taurini 1936. Marietti. Ціна 20 лір.

Цей останній том містить річевий поазбучний покажчик цілого твору й два додатки; перший з них подає на 139 сторінках дуже обемисту бібліографію церковного права, а другий деякі документи Апостольського Престолу, а саме: Конституцію про Прелатів Римської Курії, виказ п'ятилітніх властей, що їх уділює Апостольський Престіл для Ординаріїв в Італії, форма звітів, що їх мають складати Ординарії про стан епархій, іструкцію про іспит питомців перед свяченнями, норми що до затвердження нових Згромаджень, іструкцію про другий рік новіціату, іструкцію для генеральних настоятелів і настоятельок Згромаджень зі звичайними обітами, іструкцію для генеральних настоятелів священничих Чинів, статuti для т. зв. сестер екстерністок, власти уділювані Ординаріям у місійних краях, лист Св. Конгрегації для Поширення Ври до Ординаріїв та настоятелів в місійних краях і норми Трибуналу Св. Роти.

Таким чином Автор довів свій визначний твір, що про нього висказалася критика дуже похвально, до кінця.

о. Др. В. Баран

Otto Zimmermann: *Lehrbuch der Aszetik*. Freiburg im Breisgau. 23'5×15, ст. 700, друге справленне й доповнене видання. Ціна около 25 зл.

Вже по появі першого видання німецька критика признала цей твір однодушно за найбільший і найліпший в ділянці католицької аскетички. Це заохотило Автора до ще стараннішого й повнішого видання твору другим накладом. Досі нема іншого ціннішого, а навіть рівновартного підручника аскетички. Вартість твору Zimmermann'a є передовсім у тім, що Автор докладно зібрав матеріял, за яким досі треба було шукати по різних творах аскетичної літератури. Зібраний величезний матеріял Автор дуже старанно та вміло упорядкував і ядерним стилем докладно й об'єктивно представив. При кожному питанні подана обширна література в мовах: латинській, німецькій, французькій і італійській. Річевий показчик помагає скоро орієнтуватися в підручнику.

о. С. Лукач

Атлант З'єдинення Митрополит Й. В. Рутський. Ювілейна збірка у триста ліття смерті 1637-1937. Перемишль 1937. Видання Научного Товариства Богословів українсько-кат. Дух. Семинарії. Стор. 72. З портретом В. Рутського.

Рухливе научне Т-во перемиських богословів не вдовольняється самою діяльністю внутрі Семинарії, але старається при допомозі друкованих праць виступити час до часу на зовні.

«Атлант З'єдинення» це вже друга збірка (після Альманаху), що появилася ц. р.

В книжечці бачимо два вірші Уляни Кравченко, промову о. крилошанина Гриника, одну популярно-наукову розвідку про В. Рутського (пера богослова І. Тетерка) та духовницю В. Рутського, що ще й тепер не втратила своєї актуальности; ще й тепер можна читати її не без глибокого зворушення.

Оба вірші У. Кравченко написані принагідно («На 300-ліття смерті Митр. В. Р.» і «Заповіт Митр. В. Рутського») й тому не мають цієї краси, чару й сили, що вірші безпосередньо відчуті й безпосередньо написані з глибини душі.

Небуденної вартости є промова о. крилошанина В. Гриника, виголошена на академії в честь В. Рутського в Духовній Семинарії в Перемишлі. В тій пр мові стає перед нами величава стаття великого Апостола З'єдинення, що неначе дороговказ показує нам дорогу на Схід — докінчити його велике Діло.

Найбільше місце у збірці (бо аж 52 сторін на всіх 72) займає розвідка І. Тетерка. Автор розвідки поет. І тому з полетом написана його праця. Для прикладу наведу одне речення, де автор так описує працю В. Рутського «... він, як велетень - орел, розпускає свої крила до лету на верхівя, у блакитну ширінь просторів правди, щоб на ці верхівя пірвати, піднести й Церкву свою. Тому кує зброю тисячам лицарів своєї ідеї, зброю освіти, гарту духа й волі, що їх набудуть нові й нові фаланги борців за Христа в школах Рутського». (стор. 19).

Цілу розвідку (крім вступу) автор ділить на такі часті: Життєвий шлях Атланта Унії. — Реформа духовенства. — Боротьба з Нез'єдиненими. — Оборона пресіжу українсько-католицької Церкви. — Справа патріярхату. Те все закінчує описля відповідними висновками.

Автор вміло використав широку літературу й цілу працю написав ясно й цікаво, переплітаючи її своїми рефлексіями, через що розвідка сталась іще живіша.

Зкінці треба ще звернути увагу на одне менше відповідне місце. Не знаю, як воно там було з тією «заздрістю» Василян (стор. 26) і з тими 7.000 злп., але думаю, що таких річей (хоч би вони й були правдиві) не одиться (та ще в такій формі!) помішувати в розвідці, що призначена для

широкого загалу. Це ясне, що такі публікації можуть принести користь хіба ворогам.

Зрештою ціла збірка викликає гарне враження й заслугоє на поширення.

О. Т.

M. Zundel: Das Hohelied der heiligen Messe. Ins Deutsche übertragen von Paula v. Preradović. Verlagsanstalt Tyrolia A. G. Abtlg. Seelsorger - Verlag. Wien I 1937. 195×11,9 cm., стор. 275.

Пресвята Тайна Євхаристія, це як відомо, Тайна, що своєю гідністю перевищує всі прочі св. Тайни. Тим то й не дивне, що Вона стає предметом подиву для багатьох умів та що люди стараються бодай хоч трохи пояснити цю незглибиму Тайну. Досить удатне пояснення дає нам оцей твір, зложений з 55 коротеньких розділів про поодинокі часті св. Літургії в латинському обряді. Треба признати, що предмет глибоко обдуманий і ясно виложений. Читаючи уважно цю книжку, читач щораз то краще розуміє значіння перебування Христа Спасителя між нами в Пресв. Тайні Євхаристії та значіння Христової смерті для обнови людства. Для наших священників може цей твір дуже придатися як підручник до літургічних і євхаристійних проповідей та як книжка до розважань. Стиль твору принагідний, поетичний.

Й. Чугайда

P. Léonard Bohler, O. F. M.: Le Christ au Collège. Paris, Téqui, 1936. XXV+146. 18,8×12 cm. Ціна: 7,50 фр. фр.

Згідно з вказівками св. Отця, Пія XI, що подані в енцикліці «Ad catholici sacerdotii fastigium», як також на основі висказів інших Папів представляє Автор образ колегіального життя в виховних заведеннях молоді, зокрема в малих Семинаріях. Представлені тут побажані прикмети головно настоятеля, духовного провідника, учителів, сповідника, як також подані вказівки про науку релігії, про Службу Божу, молитву, святкування свят у колегіях, про спільні рекреації, проходи й розривки. Вкінці подає Автор картину вступлення до великої Семинарії та перспективи нового релігійного життя на велику скалю. Книжку читається легко. Зібраний матеріал уложений досить ясно й систематично, мова приступна й плавна. Автор часто замість подавати самі тільки правила, представляє прегарні живі картини. Твір може дуже придатися для настоятелів малих Семинарій.

о. Др. Ярослав Біленький

Йоан Фрай: За душу дитини. Практичні виховні вказівки. Львів 1937. Накладом Ген. Інст. Кат. Акції. 18,3×12 cm., стор. 71. Переклав з німецького М-р Ярослав Чума.

В цій книжечці подається читачеві цілий ряд коротких популярних педагогічних поучень, рефлексій і міркувань. Твір може послужити всякому некваліфікованому виховникові як дороговказ, дорадник, чи помічний засіб у педагогічній праці. Сам Автор признає в передмові, що в його книжечці годі шукати за якоюсь науковою систематикою, чи за принципами й укладом методичної модерної педагогіки. Його «виховні вказівки» це жмут плястичних і дуже популярних оповідань - поучень (зачерпнених зі скарбниці довголітнього досвіду), що ілюструють буденне життя молоді, її гін до праці й радисті праці, як також освідомлюють виховників про різні браки й недомогання молоді та про методи й способи практичного лікування тих недомогань.

В кінцевому розділі звертає Автор увагу виховників на конечність по-користування релігійними виховними засобами. В невеличких неначе оповіданнях, взятих із практики релігійного виховання, розвиває Він і зясовує думку про рішальний вплив релігійних чинників на ушляхетнення серця й вироблення волі в молоді. В розкинутих у тексті дрібних прикладах доказує Автор, який великий вплив мають на діточі душі вміло подані вказівки й поради, що взяті з надприродних правд католицької релігії. Повний запалу героїзм, представлений з життя святих, належне підготування до припинання св. Тайн, достойне й доцільне користування Ними, добра молитва, заціплювання католицького духа посвяти, і т. д. — має силу формувати позитивні й творчі світогляди та виплекати побожну, чесну, ідейну й добірну молодь.

Тому твір надається до масового поширювання між наші некваліфіковані сфери виховників. Вартости книжечки чинять її дуже цінним набутокм для наших сільських читалень і культурно-освітних станиць.

М-р Михайло Сивий

Marian Pilarski: *Katolicka reforma ustroju społecznego*. Streszczenie encykliki »Czterdzieści lat«. Tuchów. 1937. 13.5 × 9.7 cm. ст. 48.

Видавництво двомісячника »Homo Dei« видало коротку популярну синтезу новітньої католицької суспільної програми, начеркненої в енцикліці »Quadragesimo anno«.

В легкій й приступній формі зумів Автор коротенько представити та пояснити всі головні й основні елементи католицької суспільної ідеології, що одинока всилі уздоровити світову суспільну трагедію. Передовсім удатно схарактеризував Він і пояснив індивідуально-суспільний характер: земських дібр, праці, заробітної платні, їхню обопільну практичну залежність та принцип суспільної справедливости, як практичний співчинник для розрахункової оцінки суспільних функцій та обопільних відношень. Може дещо за побіжно представлене питання про шкідливість розперезаного капіталізму й звязаної з ним свободної й державою неконтрольованої конкуренції. Ці, такі актуальні тепер, проблеми вимагають трохи докладніших пояснень. Ще кілька сторінок треба було присвятити зясуванню та характеристиці приватницької мобілізації продукції й виміни та її впливів на формування суспільно-політичного життєвого обличчя світу.

Наприкінці своєї невеличкої публікації сконкретизував Автор коротко пляни напрями й відродження суспільного життя, поручені в згаданій енцикліці.

Коли йде про оцінку книжечки, то треба признати, що вона має свою вартість для всіх людей доброї волі, що є суспільно неосвідомлені, або й эле освідомлені (збаламучені) та яких життя примушує зайняти в цій справі власне становище.

Багато є під цю пору симпатиків соціалізму й комунізму передовсім тому, що майже не видно пропаганди за здоровою розвязкою суспільних питань. Такої розвязки маси не знають. Ця книжечка старається по можності протиділати цій аномалії. Тому надається вона, зважаючи на свої внутрішні й зовнішні прикмети, на масове поширення в українському перекладі. серед наших працюючих мас.

М-р Михайло Сивий

о. Юрій Кікта: *З історії ярославських церков*. Ярослав 1937. 147 × 11.3 cm, ст. 32. Ціна: 30 сот.

Неціла та брошура присвячена властивій темі: всього 10 сторінок. На

решту складаються кільканадцять ілюстрацій (3 церкви, кілька портретів, престіл, іконостас, хрест і інше) та виказ ярославських парохів і сотрудників від 1738 р. Автор виказує знайомства багатьох джерел та доповнює їх новим своїм матеріалом. Книжечка напевне придасться колись історикові церковної архітектури. Шкода лишень, що не знайде в ній матеріалу історик релігійного мистецтва. Чи справді в ярославських церквах не полишилися ніякі пам'ятки релігійного мистецтва?

о. П. К.

Abbé Emm. Legrand: **Apotres et Martyrs**. Стор. VII + 290. 19 × 12 cm.
L'Abbé J. Koenig: **Nouveau Mois du T. S. Rosaire**. VII, + 295. 17 × 11 cm.
Louis Lajoie C. J. M.: **An seuil de la vie**. XI, + 106. 19 × 11 cm.

Ці найновіші видання накладні Pierre Téqui в Парижі посвячені практичним справам християнського життя. Перша книжечка це збірка описів праці різних французьких місіонарів. Є тут представлене життя французів у Канаді, життя й діяльність бл. Івана де Бревеф, мученичі подвиги християн, святість Катерини Текавіта. Дальше йдуть описи французького життя в Азії, місійної праці й християнського мучеництва в Індії, Індо-Китаю, Кореї, Манджурії, в Китаї та в Тибеті й картина життя бл. Ніколая Шайделена. Закінчують цю збірку відомости про африканських місіонарів. Хоч ціла книжечка представляє лишень життя французьких католиків та написана в їх національним дусі, може однак послужити, як добра й цінна лектура всякому християнинові.

Друга збірка представляє собою цілий ряд розважань призначених на поодинокі дні. Є тут розважання про розар, про Матір Божу, про побожність до св. Йосифа, про страсти Ісуса Христа, Його славне Воскресення, Вознесення на небо та про Зіслання св. Духа. При кінці подані відповідні молитви, відпусти та благословення. Це вже третє видання цієї книжечки, прикрашеної в портрет «Папи розаря», Льва XIII. Вона дуже придатна передовсім для різних Згромаджень.

Третя збірка розважань про народини й Хрищення подана, як ряд відірваних і коротких, однак систематично злучених із собою думок; вони через свої різкі вартости викликають глибокі вражіння в душі того, що розважає про початки свого земського християнського життя. Ці розважання підносять чоловіка до його небесної вітчизни та кажуть йому пам'ятати про неї цілий час. Тим то вони й цінні.

о. Д-р Ярослав Біленький

Sac. Aloisius Moretti, Pontificiae Academiae Romanae, honoris causa, Academicus: **Caeremoniale iuxta Ritum Romanum**. Vol. I. — De quibusdam notionibus sacram liturgiam respicientibus. Marietti, Torino, Via Legnano 23 (Italia). вел. 8°, сторін 8 + 260. Ціна 12 лір.

На початку книжки подані 63 джерела, що з них користав Шан. Автор. Цілий том поділений на 43 глави, в яких науково обговорюється: літургічне право, св. Конгрегацію Обрядів, літургічні книги й рубрики. Окремі « глави про: привілеї, права й обов'язки Кардиналів, Митрополитів, Архієпископів, Апостольських Адміністраторів, Апостольських Вікаріїв і Префектів, Генеральних і Капітулярних Вікаріїв. Також є окрема глава про крилошан, окрема про монаших Аббатів, і т. п. Одна глава посвячена церковній музиці й співові. На кінці книжки подана Constitutio Apostolica Pii (Папи Пія XI): »De quibusdam Praelatis Romanae Curiae et variis eorum ordinibus« (з дня 15. серпня 1934 р.).

Автор часто цитує відповідні місця *Codex-y Iuris Canonici*. В наголовку книжки написано, що правда, що це є *»Caeremoniale iuxta Ritum Romanum«*, однак є там теж річі загальної природи. Нпр. про рубрики є таке: *»Omnes librorum liturgicorum Rubricae obligant in conscientia, nempe sub gravi vel levi pro materiae natura«* (стор. 7, 25). В главі 29 (стор. 125) *»De musica sacra«* подані прикмети (добрі) григоріянського співу, прийнятого в цій Латинській Церкві, а далше написано таке: *»Memoratas hactenus notas praeter modum possidet quoque (musica) classica, prouti vulgo dicitur polyphonia, Romanae scholae praesertim, cuius saeculo XVI. Petrus-Aloisius Praenestinus exstitit perfecti; nec desiit postea exquisitae excellentiae, tum liturgicae tum musicae, opera praeferre. Classica enim polyphonia ad gregorianos concentus... plane accedit.«*

Автор твору *»Культ Церкви«* (*»Il Culto della Chiesa«*), отже компетентний у цій ділянці — проф. О. Pilkington — цинить цей I. том О. Моретті дуже високо. Опертий на джерелах матеріал, належний його розклад, старанне видання, читкий друк й вкінці добрий папір — оце прикмети, що самі поручають книжку.

О. С. В.

О. Franciszek Świątek: *Ż dziejów polskiego żywotopisarstwa świętych.* (Towarzystwo wiedzy chrześcijańskiej). Lublin 1937. 24×16. Стр. VIII +175. Ціна 3 зол.

»Крім, здебільша опрацьованої, середньовічної доби — пише в передмові Автор — польська галіографія, велитенський матеріал із 10 віків, майже неторкнута. А коли взяти під увагу, що цей величезний матеріал розкритий по старих книгозбірнях на цілому просторі Польщі, що доступ до джерел вельми трудний, годі чудуватися тому, що не знайшовся ніхто, що хотів би взяти на свої плечі труд опрацювати історію польської галіографії».

Щоб заповнити цю прогалину в польській літературі, видав Автор оцей твір, що має 10 розділів. З цікавістю беремо той твір до рук, щоб накінець відложити його з великим розчаруванням. Автор не дає нам нічого нового, а те, що дає, якесь сухе, нерівномірне. Маємо вражіння, що ліпше було видати просто: докладну бібліографію галіографії. Матеріал старався Автор зібрати досить совісно, але опрацювання того ж матеріалу на нашу думку ніяк не заслуговує на назву наукової студії. Отже одинака вартість книжки тільки зважаючи на подану в ній бібліографію.

О. П. К.

Dr. Henryk Dembiński: *Wojna jako narzędzie prawa i przewrotu.* (Katolicki uniwersytet lubelski). Lublin, Tow. Naukowe K. U. L., 1936. 23.5×16. Стр. 200. Ціна 5.00 зол.

»Noch suchen die Juristen die Definition zu ihrem Rechte« і тому залишаємо без оцінки те, що в передмові до своєї праці подав Автор, теоретик міжнародного права, про суть права — треба признати: влучно й зовсім коректно — згідно з найповажнішими авторами. Коли загально приймалося міжнародне право про санкції, то безперечно, морально вище стоїть уклад, де право приймається, як обов'язуюче, а санкції додані, як орудники до пошанування того ж права. В тому дусі й напрямі написана ціла розправа. І ця пошана до вищого правопорядку, це визнання вищих імперативів у світі правних теорій гарно відбивається на тлі глибокого знання справи, послідовної правничої докладности та ясного й пропорціонального розложення поодиноких частин книжки, що виходить зпід пера визначного наукового дослідника, що ним є шановний Автор.

Переходячи коротко історію воєнного права, Автор звертає найбільшу увагу на інтерпретацію теперішніх обмежень що до виповідження й ведення

війни, що їх подають: Ліга Народів і різні пакти, почавши від пакту Келлога. На думку Автора ніякі інші орудники не всіли розв'язати питання про безпеку, як тільки досконаліше зорганізування міжнародного устрою. Тим то ціла праця Автора представляється, як апольогія Ліги Народів і її пакту, що проголошує нові основи устрою міжнародної суспільності — всупереч до загального дотеперішнього міжнародного права.

Тому, що тепер моральною оцінкою міжнародних подій цікавляться якнайширші народні маси в світі, — річ видима, що навіть найсильніші держави мусять завсіди брати під увагу в даній справі не тільки становище урядів у чужих державах, але також внутрішню й ще більше зовнішню (закордонну) прилюдну опіню, тобто мусять числитися з багатьма чинниками позаправними. А це є не менш важне й не менш сильне, як формально ухвалені й примінені санкції. Тим то годі погодитися з Автором, що, інтерпретуючи 19. арт. пакту Ліги Народів — про усування зародків конфліктів, що не менш порушують міжнародний мир, як дозрілі вже конфлікти — приймає інтерпретацію проф. Ерліха, яка просто заперечує зміст того ж артикулу. Зрештою й сам Автор стверджує, що через прийняття такої інтерпретації Ліга Народів буде позбавлена всякого впливу на еventуальну ревізію трактатів, коли б така ревізія була колись побажана.

У питанню, чи можна порушити право того, що воно йому прислугує, без його згоди, Автор придержується теперішнього обов'язуючого міжнародного права й представляє надзвичайний поступ наших часів у напрямі перемоги справедливості й правди над дотеперішніми егоїстичними чинниками в міжнародній політиці.

Як на видання католицького університету може трохи за мало звернено уваги на ролю католицької думки в формуванні вище згаданих проблем та в розвою на краще. Бо, як відомо, Церква терпить війну, як колюче зло, але не годиться на неї «з рації її характеру» — як на правний орудник. Притім Вона завсіди прямує до того й вимагає, щоб між народами й державами тривав не стан війни, але стан мира, що є скріплений обов'язком довірям і любов'ю. А коли йде про існування права в напрямі мира, то Церква також домагається, щоб воно було впливом християнського духа, що є духом любови.

Цей твір, як строго науковий, пригожий передовсім для правників, і зокрема для правників міжнародного права. Все таки може його прочитати з великим зацікавленням і користю також кожна освічена людина.

Мр. М. П.

Олександр Мох (Арамис): **На фронті української книжки.** Львів 1937. Видавничий Інститут „Добра Книжка“, ч. 122. 17 × 12 см.; 48 стор.

На фронті української книжки переводить Арамис перевірку. Невблаганими цифрами статистики демаскує масонсько-большевицьку підлазку в сучасній українській літературі. Головніші думки книжечки такі: Читач сучасної нашої літератури мусить бути невміру сторожкий, бо вся ця ворожа робота прикрита заслоною «безневинного індиферентизму, а думки, що переведені в цих недозволених хватах літературних гангстерів, скидаються на «правду і невинну об'єктивність». В наших дивовижних часах, часах конкубітату й фальшу з правдою (метафора Арамиса), на цю отруйливу кампанію можливий тільки єдиний переможний антидот: бій за людський фронт католицької книжки.

Думаю, що підкреслювати безкомпромісовість Арамисового католицизму та звертати увагу читача на близьке знайомство Автора з сучасною літературою й течіями літературної критики Заходу — зайвий труд. На щось інше хочу звернути увагу. Хтось назвав літературного критика хеміком мистецтва, що розкладає хемічні сполуки твору й творить із них нові сполуки. Проте сказати тільки це про Арамиса було б замало. З Арамиса передусім творчий хемік мистецтва: в скляно-прозорих пробівках поодиноких розділів показує він власні, нововідкриті хемічні сполуки католицької літературної критики. Вага їх у цьому, що вони відкривають всяку ворожу їд у творі, бо ж чулі вони на квас, як лямбусовий папір. З цих причин велику приємність учинив би Арамис католицькому інтелігентові, коли б згодом прислав йому ще й запрошення оглянути цілу лябораторію католицької літературної критики. Таке »запрошення« мусіло б бути й товстенько затитульоване: З теорії католицького літературознавства. Арамиса на це стати. Наразі читач вдячний за цю чепурненьку книжечку, ну й чекає »запрошення«.

о. П. К.

КНИЖКИ Й ЧАСОПИСИ, НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ (ACCERTI LIBRI, PERIODICA)

А. КНИЖКИ:

Jaroslaus Jassenoviensis Bilenkyj: *De principiis metaphysicae. Fundamentales theses sanae philosophiae*. Stanislaoполи 1937. 25×17 см. Стор. 131.

Більшовизм катівни народу. Бібліотека БУК-а, ч. 4. Йорктон, Саск. Липень 1937. 16·3×12·2 см. Стор. 31. Ціна: 5 ц.

C. Carbone: *Praxis ordinandorum*. Ea omnia potissimum complectens, quae clericis scitu necessaria seu utilia habentur pro experimentis ordinationibus praemittendis ad canones Codicis redacta. Editio tertia. Ex Officina Libraria Marietti-Taurini 1937. 17·7 см. ×11·2 см. Стор. XVI+262.

Епископ Р. Челлонер: Розважування над правдами й обов'язками християнства Відбитка з „Нової Зорі“. Львів (без дати). Бібліотека УКО. 17·5×12·5 см. Стор. 96.

Чорна рука, або хто руйнує український нарід в Канаді. Бібліотека БУК-а, ч. 5. Йорктон, Саск. Вересень, 1937. 16 3 см.×12·5 см. Стор. 31. Ціна: 5 ц.

Prof. Clemens Holzmeister: *Kirche im Kampf im Auftrage der katholischen Aktion*. Seelsorger-Verlag, Wien 1936. 8°, стор. 228.

Календар-ць Пресвятого Ісусового Серця для почитателів Христового Серця і членів Апост. Молитви на 1938 рік. Річник III. Жовква 1937. В-во ЧСВВ. Формат: 11×7·5 см. Стор. 64.

Теофіль Коструба: *Православне духовенство*. Львів 1937. Накладом УКО. 17·5×12·5 см; стор. 40.

о. Михайло Кравчук: *Приповіді Ісуса Христа*. Друге видання. Видавництво ЧСВВ, у Жовкві, книжка 214. Жовква 1937. Формат: 16·6×11·8 см. Стор. 96.

о. П. Кисіль ЧСВВ.: *Боже Провидіння в роздаванні дочасних дібр*. Накладом і друком Видавництва ЧСВВ у Жовкві. 1937. Формат: 20×14 см. Стор. 142.

о. Степан Ковалів: *Вічне місто*. Жовква 1937. Накладом і друком ОО. Василіяни. Формат: 20 3×13·8 см. Стор. 117.

Кров за віру. Сторінка мучеництва Укр. Кат. Церкви в Канаді. Бібліотека БУК-а ч. 3. Йорктон, Саск 1937. 21·8×14·3 см. Стор. 16.

Омелян Квіт: *Шість вказівок*. Оповідання. „Моя книжечка“ — Бібліотечка для дітей. Кн. 1. Накладом видавництва „Наш Приятель“. Львів, Сикстуська 39а. 1937. 16·7×12·3 см. Стор. 31. Ціна: 30 сот.

Омелян Квіт: *Золоте серце*. Оповідання. „Бібліотечка Нашого Приятеля“. Випуск 13. Львів 1937. 20×13·5 см. Стор. 72.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: Митрополит Йосиф Велямин-Рутський. (В 300 ліття його смерті. Бібліотека Рел. Освіти ч. 17 і 18. Накладом і друком ОО. Василя у Жовкві — 1937. 17×12 см. Стор. 58. Ціна 40 сот.

Missae defunctorum ex Missali Romano desumptae. Accedit Ritus Absolutionis pro defunctis ex Rituali Romano. Editio Taurinensis iuxta typicam Vaticanam quarto impressam. Ex Off. Domus Editorialis Marietti. Taurini 1937. 26.5×18.5 см. Стор. IX + 44.

Олександр Мох (Арамич): На фронті української книжки. Статистика, висновки й здогади про те, чим тепер духово кормиться наша суспільність на захід від Збруча і що з того вийде. Видавничий Інститут „Добра Книжка“, ч. 122. Накладом автора. Львів 1937. 16.8×11.7 см. Стор. 47.

Sac. Aloisius Moretti: Caeremoniale iuxta Ritus Romanum seu *De Sacris Functionibus*. Vol II. De Divino Officio et de Sacrosancto Missae Sacrificio. Off. Libraria Marietti. Taurini 1937. 22×14.8 см. Стор.: XVI+586.

Осип Назарук: *Roma aeterna*. Львів 1937. Накладом Української Католицької Організації. Відбитка з „Нової Зорі“. 17.5×12.5 см; стор. 242.

Осип Назарук: В князів Крилосі. Львів 1937. Накладом УКО. Відбитка з „Нової Зорі“. 17.5×12.5 см; стор. 35.

Степан Перський: Чудо св. Николая над половчином. Удраматизована в трьох діях староукраїнська легенда з кінця XII стол. Бібліотека Релігійної Драми. ч. 17. Накладом і друком В-ва Чина св. Василя Вел. у Жовкві — 1937. Формат: 20.3×14 см. Стор. 40.

Василь Попадюк: Розмова з духом й інші оповідання. Вид. Інст. „Добра Книжка“, ч. 121. Львів 1937. Накладом автора. Обгортка Володимира Ласовського. Формат 17.6×12.5 см. Стор. 127. Ціна: 95 сот.

Про книгу голубину. Львів 1936. Накладом „Нової Зорі“. 17.5×12.5 см; стор. 80.

Predigt und Prediger in der Zeit: Referate der fünften Wiener Seelsorgertagung vom 7-10 Jänner 1936. Seelsorger-Verlag, Wien 1936. 8°, стор. 224, ціна 4.35 дол.

Просвітний рух в Галичині. Львів 1937. Накладом Головного Воділу „Скали“. Відбитка з „Нової Зорі“. 17.5×12.5 см; стор. 132.

† R. P. H. Simón, C. S. S. R.—R. P. Ioh. Prado, C. S. S. R.: *Praelectiones Biblicae. Vetus Testamentum. Liber alter: De Veteris Testamenti doctrina sive de Libris Didacticis* V. T. Ex Off. Libraria Marietti. Taurini 1937. 22.5×15 см. Стор. XV+275.

P. Robert Svoboda O. S. Cam.: *Gottes Wort im Heute.* Zeitpredigten. Tyrolia A. G., Abtlg. Seelsorger-Verlag, Wien I, Stephansplatz 3. 1937. 23×15.5 см. Стор. 216. Ціна: 3.20.

M. Zundel: *Das Hohelied der heiligen Messe.* Ins Deutsche übertragen von Paula von Preradovic. Seelsorger-Verlag, Wien, I., Stephansplatz 3. 1937. 19.5×11.9 см. Сторін 280. Ціна брош.: 3 нім. Mk.

Б. ЖУРНАЛИ:

Apollinaris: Commentarius Iuris Canonici. Pontificium Institutum Utriusque Iuris. Roma. Piazza S. Apollinare. 49.

1937. Num. 2. Ad Acta Ap. Sedis annotationes. S. C. Concilii: Dioecesis C. Iurispatronatus (I. Bruno). — S. Poenitentiaria: Declaratio super decreto quod incipit „Lex sacri coelibatus“. — Studia. L. Kontor: De modo legislationis ecclesiasticae. — Julien A.: Evlutio historica compromissi in arbitros in iure canonico. — Ciprotti P.: De iniuria ac diffamatione in iure poenali canonico (continuatio). — Consultationes. Ciprotti P.: De formalis decreto quo persona iuridica constituitur — Dalpiaz V.: De validitate aut nullitate matrimoniorum a captivis ex bello in Russia initorum. — Dalpiaz V.: An can. 1098 comprehendat etiam matrimonii celebrationes acatholicas vel civiles. — Roberti F.: De expensis iudicialibus pro exsequendis litteris rogatoriis. — Recensio ephemeridum, etc.

Num. 3 Ad Acta Ap. Sedis annotationes. S. C. S. Officii: Decretum circa can. 1127 C. I. C. (V. Dalpiaz). — S. C. Concilii: Bogoten, Voti (I Bruno). — Studia. F. Roberti: Respectus sociales in Codice iuris canonici. — F. Triebs: De Promotore Iustitiae in causis nullitatis matrimonii ac praesertim de eius iure accusandi. — E. Boganelli: De personalitate psychophysiopathologica deliquentis enixe expendenda in iudicio ferendo de culpabilitate delicti. — P. Ciprotti: De iniuria ac diffamatione in iure poenali canonico. — Consultationes. V. Dalpiaz: An Orientales schismatici legibus matrimonialibus Ecclesiae latinae teneantur. — P. Ciprotti: De modo contra matrimonii substantiam. — F. Roberti: De interventu tertii in causa. — P. Ciprotti: De advocatis et procuratoribus in causis de nullitate matrimonii. — Recensio ephemeridum, etc.

Ateneum Kaplańskie. Miesięcznik. Włocławek. Seminarium Duchowne.

1937. Zesz. 2/227. — L. Caro: Kapitalizm. — Ks. J. Krzemieniecki: Przestępcstwo

apostazji, herezji i schizmy w Kodeksie Prawa Kan. — Ks. B. Gładysz: Łacińskie sekwencje mszalne z polskich źródeł średniowiecznych. — S. B. Zulińska: Uzgadnianie przedmiotów nauczania z religią. — Ks. S. Wyszyński: Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia. — Z życia katolickiego. — Przegląd naukowy, etc.

Zesz. 3/228. — Ks. St. Huet: Psychoanaliza a Sakrament Pokuty (D. c.). — L. Caro: Kapitalizm (Dok.). — Ks. B. Gładysz: Łacińskie sekwencje mszalne z polskich źródeł średniowiecznych (Dok.). — Ks. S. Wyszyński: Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia (D. c.). — Przegląd naukowy, etc.

Zesz. 4/229. Ks. J. Pastuszka: Filozoficzne i społeczne idee A. Hitlera (Rasizm). — Ks. St. Huet: Psychoanaliza a Sakrament Pokuty (D. c.). — Ks. P. Tochowicz: Zasady wychowawcze nacjonalizmu i politycyzm (Dok.). — Ks. J. Unsztlicht: Kapłan w wirze rewolucji. — Ks. W. Padacz: Prawa i obowiązki dziekanów w polskim ustawodawstwie synodalnym (Dok.). — Ks. S. Wyszyński: Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia (D. c.). — Ks. W. Miemieć: Wojna domowa w Hiszpanii w oświeceniu biskupów hiszpańskich. — Przegląd naukowy, etc.

Благовѣстникъ Шесв. Серця Христового. Місячник. Ужгород. Ракоція ул. 54. Підкарп. Русь, ЧСР. Передп. загр. 17 кч. 1937. ч. 9, 10, 11.

Бюлетень Братства Українців Католиків Канади. Виходить щомісяця. Р. О. Smuts, Sask., Box 33. Canada. Передплата: 1 дол. річн. 1937 ч. 9.

Bogoslovska Smotra Organ Hrvatske Bogoslovske Akademije u Zahrebu. Тримісячник. Zagreb, Kaptol 29, Jugoslavija Ціна числа для заграниці — 80 дин.

1937. Broj 3. Dočkal dr. Kamilo: Povijest kaldejske ili perzijske cerkve. — Balić dr. fra Karlo: Sv. Toma akvinski i drugi naučenjaci. — Spiletak dr. Andrija: Neke i danas savremene Strossmayerove misli. — Sütz Rudolf: O tobožnjoj preegzistenciji duša u knjizi Mudrosti. — Recenzije, etc.

Богословія. Тримісячник. Видає Богословське Наукове Товариство. Львів, Коперника 36.

1937. Кв. 2-3. О. Др. Володимир Фіголь: Церковні братства Галицької Гр. Кат. Провінції у XVIII ст. — Др. Ярослав Пастернак: Готський гріб із Терпилівки. — о. Др. Степан Сампара: Прачоловік і прооявлення (Продовження). — Др. Іван Шпитковський: Рід і герб Шептицьких (Продовження). — Вибрані питання. — Огляди й оцінки. — Всячина хроніка, etc.

Collectanea Theologica. Cura Societatis Theologorum Polonorum auxiliante fundo culturae nationalis. Тримісячник. Lwów, Univ. J. K., ul. Marszałkowska 1. Річна передп.: 10 зол.

1937. F. 1-2. Petrani Alexius: De bilinguibus lectionibus liturgicis. — Stomkowski Antonius: Relatio gratiam sanctificantem inter et iustitiam originale secundum doctrinam S. Augustini. — Kowalski Kazimierz: Les fondements de la méthode de philosophie morale. — Ks. Gładysz Bronisław: Konstantyn Wielki w społecznej mu poezji. — Bukowski Aloisius S. J.: De opere redemptionis quid doceant moderni theologi russi. Ks. Pawłowski Antoni: Soffiologia Włodzimierza Solowiewa, — Jelito Józef: Zum babylonischen und biblischen Leidensproblem. — Frankl Stanislaus: Decretum Tridentinum de communione sub utraque specie. — Janasik Stanisław: La Chiesa ed Ospizio di S. Stanisław V. M. in Roma. — Kantak Kamil: Lismaninus qua religiosus. — Bulanda Edmund: Il problema della statua Vaticana di Dionisio-Sardanapalo. — Karłowski Casimirus: Notio metus iniuste incussi in re matrimoniali iuxta recentissimas decisiones Sacrae Romanae Rotae. — Gronkowski Witold: De natura Ezechielis „vinculorum“. — Abraham Władysław: Uzupełniony katalog dawnych łacińskich biskupów kijowskich. — Umiński Józef: Der kirchliche Unionsgedanke in Polen in der zweiten Hälfte des XVI Jahrhunderts. — Vetulani Adam: Projet d'un catalogue de manuscrits juridiques du moyen-âge conservés dans les Bibliothèques Polonaises. — Taszycki Witold: Das christliche Element in den polnischen Ortsnamen. — Halecki Oskar: Rome et Byzance au temps du grand schisme d'Occident. — Obertyński Zdzisław: Thomas, der erste Bischof von Lwów. — Klawek Alexius: De scientiarum sacram in Polonia progressu.

Цей том, прикрашений знимком образу св. Івана Канта, присвячений Св. Отцеві, Півні ХІ, як особлившому Обновникові богословських наук. На зміст складаються статті 20 Авторів (в тім 5 несвящеників), писані на мовах: латинській, німецькій, італійській, французькій і польській. Цікава м. і. є стаття о. Петрані про двомовні літургічні читення; гарним, ясным і науковим стилем відзначається стаття о. Франка про Триденський декрет що до св. Причастя під двома видами. О. Умінський дає цінну й цікаву статтю про унію намагання на наших землях в другій половині XVI століття. Також цікаву статтю подає нпр. п. Томицький про християнський елемент у різних польських назвах місцевостей. В списку найновішого письменства богословських наук знаходиться також і „Добрий Пастир“, та особливо недокладно подано, яким богословським наукам він присвячений. Бо, як відомо, крім душпастирських справ займається він також іншими питаннями з богослов-

ських наук. Це велике збірне видання „Collectanea Theologica“ повинно заохотити інші богословські журнали до шляхетного суперництва. о. Я. Б.

Cuvântul Adevărului. Organ bisericesc omiletic și pastoral. Місячник. Mănăstirea Bixad, jud. Satu-Mare, Romania. Річна пренум.: 250 леїв. Видають ОО.Василіяни. 1937. Nr. 8, 9-10, 11.

Drogowskaz. Miesięcznik poświęcony rekolekcjom zamkniętym. Księża Salwatorianie, Trzebinia 2. Pren. rocz.: 2'30 zł.

1937. Październik — R. H.: Co dają rekolekcje zamknięte mężczyznom? — Ks. Antonin Michalik: O królestwie Chrystusowym w duszach naszych. — Z ruchu rekolekcyjnego. — Miesięczne odnowienie rekolekcyjne. — Nakazy chwile obecnej, etc.

Listopad — Ks. Antonin Michalik: Jak ludzie pracują dla rekolekcji zamkniętych. — Ten sam: Z cyklu rozważań rekolekcyjnych. — Z Polski i ze świata, etc.

Duhovni Život. Asketsko-Mistička Revija. Izdavaju Oci Dominikanci. Двомісячник. Samostan Dominikanaca. Zagreb, Kažotičev trg 4. Річна передпл. для загр.: 40 дин.

1937. Broj 5. O. J. Kuničić: Eucharistija veza jedinstva. — P. Butorak: Vjerski nehaј kao zapreka eucharistijskog života. — H. Bošković: Traženje Boga. — G.: Put k svetosti. — Liturgijski život, etc.

Broj 6 H. Bošković: Preobraženje duha. — Dr. o. D. Bodrović: Treća vrst pozornosti. — F. M. Catherinet: Sveto Trojstvo i naše posinjenje. — Liturgijski život, etc.

Дзвіночок. Часопис для українських дітей. Виходить щомісяця. Львів, Косцюшка 1а. Річна передплата 2 зл. 1937. ч. 73.

Дзвони. Літературно-науковий місячник. Вид.: Вид. Кооп. „Мета“. Львів, Японська ч. 7/II. Передпл.: 15 зл. річно.

1937. Ч. 8-9. М-р Б. Казимира: Спроба суспільної обнови (рексизм Дегреля). — Дж. Джікс: Сучасні проблеми астрономії. — С. Еленський: Світло таємниць (апологетична розмова) — Рецензії, etc.

SS. Eucharistia. Organ des Priester-Anbetungs-Vereines und des Eucharistischen Priesterbündnisses. Wien X, Laaerberg. Місячник. Річна пренум. в Польщі: 5 зл.

1937. Heft. 9-10. Die heilige Kommunion des Menschen Lebenszweck. — Praeparatio et gratiarum actio zur hl. Messe. — Eschaton orekton. — Adnotationes ad s. Scripturam. — Pro adoratione. — Practica, etc.

Голос Спасителя Місячник, видають монахи Ч. Найсв. Ізб. (The Redeemer's Voice Catherine St. Yorkton. Sask. Canada). Передплата заграницею: 1'25 дол. 1937. Ч. 9. 11.

Homo Dei. Dwumiesięcznik ascetyczno-praktyczny. Tuchów (Kr). Klasztor OO. Redemptorystów. Річна пренум.: 3 зол.

1937. Nr. 4 (33). Ks. Dr. Kaz. Kowalski: Sacerdotem oportet offerre. — O. A. Piotrowski C. SS. R.: O głównych i istotnych częściach rozmyślenia. — Ks. Tewn: Tabernakulum. — Ignotus: Obowiązki duszpasterza względem chorych parafian. II. Udzielanie chorym Sakramentu Pokuty. — O. M. N.: Warunki większej skuteczności misji. — Zagadnienia teologiczno-duszpasterskie, etc.

Nr. 5 (33). O. K. Golebiewski C. SS. R.: Nad mogiłą założyciela. — O. W. Czapliński C. SS. R.: Półtorawiecz od przybycia Redemptorystów do Polski — Po rekolekcjach do kapłanów (Konferencja X. Bpa Leona Wałęgi wygłoszona w Tarnowie 1904 r.). — Ks. Dr. Kazimierz Kowalski: Sacerdotem oportet benedicere. — X. Fr. Dobrowolski: Nerwowe duszpasterstwo. — Mieczysław Tadeusz Hoszowski: Przyczyny demoralizacji młodzieży szkolnej. — Ignotus: Obowiązki duszpasterza względem chorych. — Miscellanea, etc.

Kirche und Kanzel. Monatschrift für Predigt, Bibellesung und das gesamte religiöse Vortragswesen. Вид.: Thaddeus Soiron OFM. und Osmund Linden OFM. Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn. Передпл.: 6 Mk.

1937. Nr. 11. Eucharis Berbuir OFM.: „... ut sit Deus omnia in omnibus“, Gedanken zur Heiligenpredigt. — Rektor Laurenz Schmedding: Der Leib im Christentum. — Bibellesung, etc.

Кооперативна Республіка. Економічно-суспільний місячник. Видає РСУК, Львів, вул. Технічка 1. Річна пренум.: 12 зол. 1937. ч. 9, 10, 11.

Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Львів, вул. Зіморовича 12/II. Річна передплата 13 зол. 1937. ч. 10, 11.

Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy. Organ Związku Diecezjalnych Kół Ks. Prefektów. Warszawa, ul. Kenonia 18, m. 3. Pren. roczn.: 15 zł.

1937. Zeszyt VIII. Ks. Dr. J. Kowaliński: Zjazd Dydaktyczny Ks. Prefektów w Warszawie. — Ks. Prof. Kozłowski: Filozoficzne podstawy dydaktyki katolickiej. — Ks. Br. Kulesza M. Ś. T.: Co mamy osiągnąć przez nauczanie Biblii. — Kronika, etc.

Zeszyt IX. Ks. Dr. M. Sopoćko: Łączność i jednolitość nauczania religii z innymi przedmiotami. — Ks. dr. H. Gierycz: Rola rozumu w poznawaniu prawd nadprzyrodzonych. — Ks. dr. St. Wisniewski: Stosunek do religii katolickiej w podręcznikach dla szkół

powszechnych. — Ks. dr. Z. Kamiński: Współpraca księży prefektów w duszpasterstwie akademickim. — Kronika, etc.

Місіонар Пресвятого Ісусового Серця. Місячник. ОО. Василіяни, Жовква (Żółkiew). Річна передп.: 150 зл. 1937. Ч. 10, 11.

Misje Katolickie. Mies. Wydawnictwo XX. Jezuitów, Warszawa 12, Rakowiecka 61; пренум.: 8 зл. річно. PKO. Nr. 15.219.

1937. Zesz. 10. Ks. Jan Piwiński T. J.: O katolicyzm wszechstronny. — Maria Turska: Szkolnictwo i oświata w Indiach Holenderskich. — Geografia misyjna. — Listy misjonarzy, etc.

Миссійний Вѣстник. Двомісячник. Видає: „Тов. П. Дѣла Ширеня Вѣры“. Ужгород, Учительська ул. ч. 8а. Річна передп. загран.: 30 кч.

1937. ч. 7-9. Кельзій Константіні: Велика вигадливостъ любви до Миссій. — о. Іван Чекан: Переслѣдованія Уніѣ в польской державѣ — З миссійного свѣта, etc.

Mysterium Christi. Czasopismo liturgiczne. Wydawnictwo naczelnego Instytutu Akcji Katolickiej. Wychodzi rocznie w 9 zeszytach. Poznań, Aleje Marcinkowskiego 22 IV. Prenum. roczna: 8 zł.

1937. Nr. 7-8. Ks. K. Bieszk: Naokoło wartości wychowawczych liturgii. — S. M. R.: Ścieżce św. Jana Chrzciciela. — Dom Paul De Vooght, O. S. B.: Jak przedstawia się dziś zagadnienie języka żyjącego w liturgii. — O. Piotr. Nowacki: Sakramenty zmartwychstania w sztuce starochrześcijańskiej. — Roman Binnek: Przygotowanie darów ofiarnych (katocheza). — Bolesław Wytrązek: Nasza msza liturgiczna. — Dr. Władysław Jelonek: O lepsze zrozumienie modlitw liturgicznych. — Modlitwa społeczna św. Pawła. — Kronika liturgiczna, etc.

Nr. 9. Odo Casel O. S. B.: Liturgiczne znaczenie świąt. — Janiak: Niedzielną aspersją. — O. Piotr Nowacki O. S. B.: Sacra altaria orando circumire. — O. Pius Parsch: Jesień liturgiczna. — C. J.: O zupełnego chrześcijanina. — Ks. Jan Matulewicz: Przepisy ogólne Rytuału. — Kronika liturgiczna, etc.

На Сліді. Журнал молоді. Місячник. Видає вид. кооп. „Вогні“. Львів, Потоцького 11а. Ціорічна передп.: 2 зл. 1937. Ч. 9, 10, 11.

Наша Батьківщина. Орган Українського Краєзнавче-туристичного Товариства „Плай“ у Львові. Місячник. Львів, вул. Чарнецького 26. Передп.: 6 зл. річно.

1937. Ч. 9. Степан Щурат: На руїнах катедрі Осьмомисла. — Василь Лев: До Манявського Скиту, etc.

Ч. 10. Михайло Зварич: Типографія княжого Галича. — Тетяна Маслова: Цвинтаріща Любомельщині. — Рецензії — Новинки, etc.

Ч. 11. Леонид Маслов: Дві церкви на козацьких могилах. — Посезонові рефлексії, etc.

Наша Культура. Науково-літературний місячник. Warszawa IV, ul. Stalowa 25 m. 10, передплата в краю: на рік 12 зл.

1937. Кн. 8-9 (28-29). Ів. Огієнко: Світлій пам'яті Івана Липи. — Ол. Чернова: Поетична творчість у Східній Україні. — Іван Коровицький: Конкуренти Почаївської друкарні. Рецензії й огляди, etc.

Кн. 10 (30). Проф. Д-р Я. Гординський: Повість у Радянській Україні. — Проф. Д. Козій: Духове обличчя Ольги Кобилянської. І. Природа й мистецтво. — Ол. Чернова: Поетична творчість у Східній Україні. — Проф. Д-р Іл. Свенцицький: Пушкін і Україна 2. Українська тематика в Пушкіна. — Рецензії й огляди, etc.

»Наш приятель«. Виходить підчас шкільного року. Видає Марійське Т-во Молоді у Львові. Львів — Сикстуська 39 а. Передп.: 150 зл. річно. 1937. ч. 3.

Нива. Церковно-супільний часопис. Виходить раз у місяць. Львів, вул. Коперника ч. 36. Передп.: 12 зл. річно.

Перемишльські Епархіяльні Відомості. Гр. кат. Еп. Консисторія в Перемишлі. 1937. ч. XI.

Posłaniec Serca Jezusowego. Miesięcznik. Wydawnictwo Apostol. Modlitwy. Kraków, ul. Kopernika 26 Prenum. roczn.: 1.80 zł. 1937. Nr. 10, 11.

Prąd. Miesięcznik poświęcony zagadnieniom życia kulturalnego i społecznego. Wydawnictwo Zw. Polskiej Inteligencji Katolickiej. Lublin — Uniwersytet. Передплата: річно 12 зл. Ціна поод. кожного числа 1 зл.

1937. Nr. IX-X. Sprawozdanie rektorskie ze stanu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w r. ak. 1936/37. — L. Górski: Wytyczne programu wiejskiego w świetle zasad katolickich. — Z dyskusji o sprawiedliwości społecznej. — Recenzje, etc.

Рідна Мова. Науково-популярний місячник присвячений вивченню української мови. Warszawa IV, ul. Stalowa 25 m. 10. Річна передп.: 6 зл.

1937. Ч. 9-10 (57-58). Іван Огієнко: Українська церковна термінологія в мові польській, etc.

Ч. 11. І. Огієнко: Стилістично-синтаксичні нариси. — П. Зленко: М. Максимович про український правопис, etc.

Рідна Школа. Ілюстр. часопис для всіх. Виходить двічі в місяць. Львів, вул. Сикстуська ч. 46. Річна передпл.: 10 зл. 1937. Ч. 19, 20, 21.

Pro Christo. Місячник молодих католиків. Вид.: Zgromadzenie XX. Marjanów. Ред.: Кс. Jerzy Pawski. Адмін.: Warszawa I, ul. Miodowa 1. Передплата: 6 зл. річно. 1937. Nr. 10.

Przegląd Homiletyczny. Кwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa polskiego. Ред.: ks. dr. Ildefons Bobicz. Вид.: Kieleckie Koło Homiletyczne. Передпл. 8 зл. річно. Kielce, Seminarjum Duchowne.

1937. Zesz. 4. Кс. Zygmunt Pilch: Nowa pisownia w świetle wymowy. — Кс. Al. Syski: Współczesne kaznodziejstwo protestanckie w Ameryce. — Кс. W. Kosiński: Kazania „pięciominutowe“. — Кс. Ad. Sz.: O rekolekcjach szkolnych. — Materiały i szkice, etc.

Rycerz Niepokalanej. Місячник. OO. Franciszkanie. Niepokalanów, p. Teresin k. Soch. Stacja kol. Szymanów. Річна пренум.: 1'50 зл. 1937. Nr. 9, 10, 11, 12.

Sodalitas Marianus. Wydawnictwo Ks. Jezuitów. Warszawa XII, ul. Rakowiecka 61. Місячник. Річна пренум.: 8 зл. 1937. Nr. 9, 10, 11.

Світло й Тінь. Місячник. Журнал Укр. Фотографічного Т-ва у Львові та його філій. Львів I, вул. Реймонта (Содова) 4 м. 1. Річна пренум.: 8'50 зл. 1937. ч. 7, 8, 9.

Сівач. Місячник, присвячений проповіді і катехизії. Львів, Обертинська 29. Річна передпл.: 5 зл.

1937. Ч. 10 (14). о. А. Галандюк: Про високі завдання учителя релігії (док.). — о. П. Дз.: Катехизії для II. кл. всел. шкіл (на жовтень). — о. Василь Попадюк: Вступна реколекційна наука. — Перша станова наука — для мужчин. — Рецензії, etc.

Ч. 11 (15). о. П. Дз. Катехизії для II. кл. всел. шкіл (на листопад). — Станова наука для невіст, etc.

Świat Umarłych. Pismo poświęcone życiu pozagrobowemu. Періодичність незазначена. Wilno, ul. Zamkowa 8. Передпл.: річно 1'50 зл.; поодинокі число 15 сот. 1937. Nr. 1.

Szkola Chrystusowa. Місячник. Konwent OO. Dominikanów. Lwów. 4 зл. річно. Nr. 9. Кс. Al. Zychliński: Żywa świątynia. — O. Bernard od M. Bożej, Karmelita bosy: Szkoły ascetyczno-mistyczne. Szkoła mistyczna karmelitańska. — Orygenes: O studiach wody żywej. — Wzory do naśladowania. — Przegląd współczesny, etc.

Nr. 10. O. A. Górniesiewicz: Ducha nie gaście. — S. M. R.: Św. Paweł jako mistyk. — Wzory do naśladowania. — Przegląd współczesny, etc.

Nr. 11. Кс. Al. Jougan: Nimb świętych. — S. M. R.: Św. Paweł jako mistyk. — Кс. Adolf Tymczak: Źródła nowoczesnej niewiary. — Teksty klasyczne, etc.

Ukrainian Youth. Official Organ of the Ukrainian Catholic Youth League. GStagg Street, Jersey City, N. J. U. S. A. Місячник. Річна пренум.: 1 дол. 1937. Nr. 8.

Український Місіонар у Бразилії. Релігійний місячник для українців - католиків. OO. Василіяни в Прудентополі. („Missionario Ucraino Brasil“. Prudentopolis — Paraná — Brasil). Річна передпл. в Польщі 1 зл. 1937. ч. 8.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. Місячник. Львів, вул. Петра Скарги 5. Річна передпл.: 2 зл. (післяпл. 2'40 зл.). 1937. Ч. 9, 10, 11.

L'Unité de L'Eglise. Organ du mouvement pour le retour des dissidents à l'Unité catholique. Paraissant tous les deux mois. Paris 8e, 5, rue Bayard. Річна передпл. зарп. 17, або 19 фр.

1937. Nr. 84. (Mai-Juin). H. Girard: Le culte de la croix chez les Grecs. — Chronique. — Prince Pierre Wolkonsky: Mgr. Léonide Fédoroff. — Questions occidentales. — L'oecuménisme des chrétiens non-catholiques, etc.

Theologisch-praktische Quartalschrift. Herausgegeben von den Professoren d. bischöflichen philosophisch-theologischen Diözesan-Lehranstalt in Linz. Linz a. d. Donau, Priesterseminar, Harrachstrasse 7. Österr. Річна передпл. в Польщі: 8 зл.

1937. Nr. 4. Otto Cohausz S. J.: Das Gottmenschliche Reich ein Reich der Gottgemeinschaft. — Dr. Hermann Stieglecker: Die rationalistische Eigenart und die Anpassungsfähigkeit des Islam. — Karl Prumm S. J.: Seltsame Heilandspropheten (Fortsetz. u. Schluss).

— Univ.-Prof. Dr. Franz Walter: Weltuntergang und Naturverklärung. — Dr. Marius Alma: Über die Ordensprofess. — P. Gerard Oesterle O. S. B.: Disparitas cultus und Blutsverwandtschaft. — P. N. Brühl C. SS. R.: Das lettische Wunderkind. — Pastoralfälle. — Mitteilungen, etc.

Вісти Апостольської Адміністрації Лемківщини. 1935. ч. 3; 1936. ч. 6, 8, 9; 1937. ч. 11, 12.

Вістник Марійських Товариств. Орган Управи Марійського Т-ва Молоді. Тримісячник. Передпл.: річно 2 зл.; поодинокі число 50 сот. МТМ, Львів I, Сикстуська 39а, скр. пош. 108.

1937. ч. 5. Перший Конгрес Українських Марійських Дружинників. — † Митрополит Андрей: Промова на Марійській Академії. — † Преосв. Іван Бучко: До Марійських Дружинників. — М-р Юліян Редко: Почитання Марії Цариці України. — М-р Петро

Ісаїв: Завдання мужеських Марійських Дружин під сучасну пору. — Звіти з діяльності українських Марійських Організацій. — Рецензії, etc.

В. ЧАСОПИСИ, НАДСИЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ 1937 Р.

Беларуская Доля. Аднаднёўка. Зред. і вид.: Язэп Ярмалковіч, в. Юшкі, пош. Тур-гелі. Віленья 1937. Ціна: 10 сот.

Беларуская Крыніца. Palatyčnaja, hramadzkaia i literaturnaja hazeta. Ред.: А. Да-сюкевіч. Вид.: А. Шутовіч. Тижневик. Wilno, Zawalna 1-1. Передпл.: 4 зл. річно.

Biblioteka Religijna. Czasopismo bibliograficzne i informacyjne Tow. „Biblioteka Religijna” we Lwowie, ul. Rutowskiego 5. Безплатний часопис.

Biuletyn Polsko - Ukraiński. Tygodnik ilustrowany. Вид.: Z ramienia Stow. Polsko-Ukraińskiego — Konstanty Szymonowicz. Редактор: Włodzimierz Bączkowski, Warszawa, ul. Nowy Świat 66, m. 13. Передпл.: 8 зл. річно; одне число 30 сот.

Chryścijanskaja Dumka. Bielaruski katolicki dwutydniowik. Вид.: „Bielpres”. Виходить 5 і 20. кожного місяця. Wilno, Zawalnaja wul. Nr. 1-2. Пренум.: 2'40 зл. річно; одне число 10 сот.

Gazeta Kościelna. Tygodnik Stowarzyszeń Kapłańskich w Polsce. Red.: Ks. Michał Milewski. Lwów, ul. Zygmuntowska 4. Річна пренум.: 10 зл.

Господарсько-Кооперативний Часопис. Орган Ревізійного Союзу Укр. Кооператив — Центрального Об'єднання Укр. Кооперативів. Тижневик. Редагує колегія під проводом ред. Василя Левицького. Львів, Технічка ч. 1. Передпл. для кооперативів: 18 зл. річно. Окреме число 40 сот.

Echo Beskidzkie. Dawn. półtyg. „Zjednoczenie Śląskie”. Czasopismo, poświęcone wszelkim przejawom życia narodowego i państwowego. Виходить у вторки й п'ятниці ввечорі. Вид.: Komitet Wydawniczy czasopisma Zjednoczenie Śląskie w Bielsku. Bielsko. pl. Smolki 3, I. р. Річна передпл.: 9 зл.

Мета. Тижневик. Львів, вул. Японська 7/II. Передпл.: 9 зл. річно.

„Назустріч”. Література. — Мистецтво. — Наука. — Громадське життя. Дво-тижневик. Львів, Ринок 10. Передпл.: 10 зл. річно.

Наш Пропор. Ілюстрований дводенник. Вид.: Видавництво „Українська Преса” (Іван Тиктор). Львів, вул. Руська 18. Передпл. разом з „Укр. Бібліотекою”: 18 зл. річно.

Нова Зоря. Виходить 2 рази тижнево; в четвер і під неділю (на 8 стор.). Видає й редагує Комітет У. К. О. Львів, вул. Гродзійських 2/І. Передплата: чвертьрічно 6 зл.

Orka. Miesięcznik społeczny wydawany jako rękopis. Nie wychodzi lipiec - sierpień. Ред. й вид.: Kazmiera Berkan. Poznań, Em. Szczanieckiej 9a m. 11a. Передпл.: 2 зл. річно.

Pielgrzym. Вид.: Drukarnia i Księgarnia w Pelplinie. Виходить три рази на тиждень. Передпл. разом з додатками: 2'40 зл. річно.

Правда. Ілюстрований часопис. Видає Інститут Неп. Зач. П. Д. М. Виходить щотижня. Львів, вул. Гродзійських 2/І. Річна передпл.: 5 зл. Поодинокі число 10 сот.

Праця. Укр. тижневик у Бразилії. Ред.: о. Йосип Мартинець ЧСВВ. (Prudentopolis. Estado do Paraná. Brasil), Річна передпл. в Бразилії: 10 мільреїсів.

Prawda Katolicka. Czasopismo poświęcone obronie wiary katolickiej przed sekciarstwem. Вид.: Diecezjalny Zakład Graf.-Drukarski. Періодичність незазначена. Sandomierz. Річна пренум.: 3 зл. Ціна числа: 30 сот.

Przegląd Katolicki. Pismo tygodniowe poświęcone sprawom religijnym, kulturalnym i społecznym. Redaktor: Ks. Dr. Józef Zawadzki PSM. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 71. Передпл.: 8 зл. річно.

Рідне Слово. Часопис для українців в Югославії. Видавець: РНПД-о в Р. Керестурі. Виходить два рази (10 і 25) в місяці. Руски Керестур. Передплата річно: 15 динарів.

Руски Новини за русиних у Югославії. Тижневик. Вид.: Руске Нар. Просв. Дружтво. Р. Керестур. Річна передпл.: 60 Дин.

Schönere Zukunft. Wochenschrift für Religion und Kultur, Soziologie und Volkswirtschaft. Видавець і власник Dr Joseph Eberle. Wien XIX, Nusswaldgasse 14. Передпл. в Польщі: 8 зл. чвертьрічно.

Станіславські Вісті. Організаційно-інформативний тижневик. Ред.: Колегія під проводом Ів. Ставничого. Вид.: Кость Вісьнявський. Станіславів, Сапінжінська 23/І.

»Як на долоні». Часопис для всіх. Виходить двічі на тиждень. Видає: Осип Боднарович. Львів, Ринок 10/II.

Życie Katolickie. Pismo popularne tygodniowe. Redaktor: Ks. Zygmunt Chmielnicki. Łuck, Dominikańska 40. Передплата: 5 зл. річно; ціна числа: 10 сот.

Коли Редакція поміщує список надісланих книжок і часописів, то з того ще зовсім не виходить, що вона також поручає їх Читачам „Доброго Пастура”.

ВІД РЕДАКЦІЇ Й АДМІНІСТРАЦІЇ „ДОБРОГО ПАСТИРЯ“

I

Перше число нашого журналу в 1938 р. появиться найпізніше з кінцем лютря, друге з кінцем квітня, опісля виходитиме „Добрий Пастир“ з початком кожного кварталу.

Рукописів Редакція не звертає, не приймає що до них ніяких застережень, ані теж не дає що до них ніяких вияснень (про зовнішній вид надси-ланих рукописів ми подали інформації в 1. числі ц. р.: „Від Редакції“).

До рецензії проситься присилати по можності по два примірники.

На бажання багатьох священиків будемо друкувати в додатку до кожного числа проповіді.

II

Проситься завсіди подавати зміну своєї адреси.

Хто не відмовив нашого журналу до дня 15. лютря, — тим самим вважається за дальшого передплатника.

Чимало наших Передплатників не заплатили ще передплати за дотеперішні річники (на адресі кожного Передплатника виписане, скільки Він винен до кінця 1937 р.). Зважаючи на загальну грошову скруту в теперішніх часах, розкладаємо довги наших Післяплатників на щомісячні рати по 5 золотих. На будуче вислатимемо наш журнал тільки тим нашим довжникам, що пришлють до кінця січня 1938 р. цілу передплату на 1938 рік і крім того зобов'язуються сплатити совісно ратами свій дотеперішній довг — почавши від січня 1938 р. (до кожного числа додаємо по кілька чеків).

Коли ж хтось із наших більших довжників не хоче бути дальшим передплатником „Доброго Пастиря“, має сплачувати свій довг в одних ратах: до кінця січня 1938 р. 15 зол., а в кожному наступному місяці по 10 зол. — аж поки не вирівняє цілого довгу.

Проситься всіма силами піддержувати наш орган і приєднувати для нього щораз то нових передплатників. Тоді він стане дешевіший і з певністю ще цікавіший, бо маючи до розпорядку відповідні матеріальні засоби, Редакція зможе дібрати собі якнайкращих співробітників і побільшити кожне число.

Библиотека им. Р. Стефаняна
ПРОБЕЖЕНО-1987

00047

100

ДОБРИЙ ПАСТИР

1937

^{III}
П-12.527
1937 - 1,2/3,4